

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TUROBIN NA LATA 2021-2030

**GMINA TUROBIN
URZĄD GMINY W TUROBINIE
ul. RYNEK 4, 23-465 TUROBIN**

**Institut Doradztwa
Innowacyjnego sp. z o.o.
ul. Wyspiańskiego 34
20-454 Lublin**

Spis treści

Wprowadzenie.....	2
1. Strategia jako podstawa prowadzenia polityki rozwoju	5
2. Stan i wyzwania rozwoju Gminy Turobin.....	14
2.1. Wnioski z diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Turobin	14
Przestrzeń i środowisko naturalne.....	14
Demografia i usługi społeczne.....	18
Przedsiębiorczość i lokalny rynek pracy	25
2.2. Ocena sytuacji rozwojowej Gminy Turobin dokonana przez mieszkańców – wyniki badań ankietowych.....	27
2.3. Analiza strategiczna.....	38
3. Obszary strategicznej interwencji	47
3.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, wraz z zakresem planowanych działań	47
3.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Turobin, wraz z zakresem planowanych działań.....	54
4. Strategiczne kierunki Rozwoju Gminy Turobin	57
4.1. Misja i wizja rozwoju	57
4.2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	59
5. Model funkcjonalno – przestrzenny Gminy Turobin.....	75
6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej Gminy Turobin.....	80
7. System realizacji Strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych.....	85
8. Monitoring i ewaluacja.....	91
9. Ramy finansowania.....	93
10. Spis tabel, rysunków, map i wykresów	98
Załączniki	100
1. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Turobin.....	100
2. Wzór ankiety.....	152

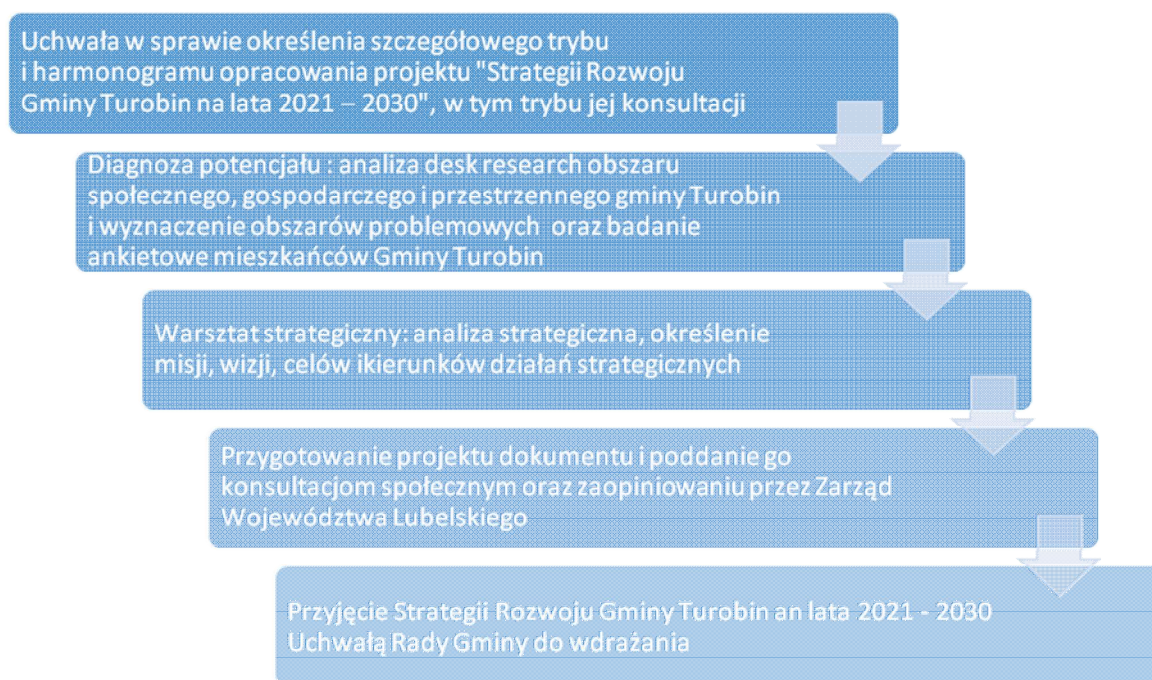
Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030

Wprowadzenie

Pracę nad Strategią Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 wyznaczają zapisy:

- ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 1378),
- ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.)

Rysunek 1: Kluczowe etapy prac nad Strategią Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 3030

Źródło: Opracowanie własne

W pracę nad projektem strategii w tym diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych zostali zaangażowani pracownicy Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych samorządu. Koordynatorem

procesu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030 był Zastępca Wójta.

W grudniu 2020 r. Rada Gminy Turobin podjęła Uchwałę Nr XXIX/180/2020 z dnia 29.12.2020 r. sprawie w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu „Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030”, w tym trybu jej konsultacji. Dodatkowo zgodnie z Zarządzeniem Nr 15 Wójta Gminy Turobin z 25.02.2021 r. powołano zespół zadaniowy ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030. W skład zespołu weszli liderzy obszarów społecznego i gospodarczego gminy w osobach:

- p. Ryszard Mróz – Radny Rady Gminy Turobin – przewodniczący zespołu,
- p. Zofia Łukasik – Radna Rady Gminy Turobin – zastępca przewodniczącego zespołu,
- p. Adam Romański – Radny Rady Gminy Turobin – członek zespołu,
- p. Józef Daniło – przedstawiciel organizacji pozarządowej Ochotniczej Straży Pożarnej – członek zespołu,
- p. Jadwiga Tomaszek – przedstawicielka organizacji pozarządowych Koła Gospodyń Wiejskich – członek zespołu,
- p. Elżbieta Trumińska – Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Turobinie – członek zespołu,
- p. Monika Szymańska – Dyrektor Zespołu Szkół w Turobinie – członek zespołu,
- p. Dorota Pasięka – Dyrektor Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Turobinie – członek zespołu,
- ksiądz Mirosław Barański – Parafia Rzymsko- Katolicka w Turobinie – członek zespołu,
- p. Andrzej Pizoń - lokalny przedsiębiorca – członek zespołu.

Do zadań zespołu należało m.in.:

a. współpraca w przygotowaniu projektu dokumentu Strategii, a w szczególności udział w spotkaniach i warsztatach mających na celu określenie: siatki celów strategicznych, kierunków podejmowanych działań dla ich osiągnięcia wraz z ich priorytetyzacją, oczekiwanych rezultatów planowanych działań, opracowanie modelu funkcjonalno - przestrzennego gminy.

W trakcie warsztatów organizowanych na potrzeby opracowania Dokumentu uczestnicy poddali analizie obszary: gospodarki, edukacji, zdrowia, kultury, ochrony

środowiska, usług komunalnych, współpracy i bezpieczeństwa. Analizie poddano potrzeby oraz potencjał różnych grup społecznych tj. : dzieci i młodzieży, rodziców, seniorów oraz grup kategoryalnych: rolnicy, przedsiębiorcy, turyści, pracownicy usług publicznych.

W celu poznania opinii mieszkańców na temat kierunków rozwoju Gminy Turobin do roku 2030 przeprowadzono badanie ankietowe. W związku z trwającymi obostrzeniami wynikającymi z pandemii COVID-19 formularz ankiety udostępniony został mieszkańcom w formie elektronicznego formularza. Wyniki badania pozwoliły na pogłębienie prac diagnostycznych przeprowadzonych na potrzeby Strategii. Wnioski z przeprowadzonej diagnozy, badania ankietowego oraz warsztatów strategicznych uwzględniono w projekcie Dokumentu.

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Turobina na lata 2021 – 2030 został opracowany zgodnie z art. 10 e ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.). Dokument poddano konsultacjom społecznym, zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz.1378) i przedłożono Zarządowi Województwa Lubelskiego w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa. Działania te miały na celu dokonanie, przed przyjęciem przez Radę Gminy ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii.

1. Strategia jako podstawa prowadzenia polityki rozwoju

Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 (dalej Strategia) jest podstawowym dokumentem długofalowej polityki rozwoju Gminy. Powstała na bazie pogłębionej diagnozy zasobów Gminy w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Uwzględnia wnioski i rekomendacje będące efektem prowadzonej analizy ilościowej oraz opinii, rekomendacji mieszkańców wyrażonych w ramach prowadzonych badań ankietowych i warsztatów strategicznych. Wskazuje misję i wizję rozwoju Gminy, ustala cele i kierunki działań rozwojowych.

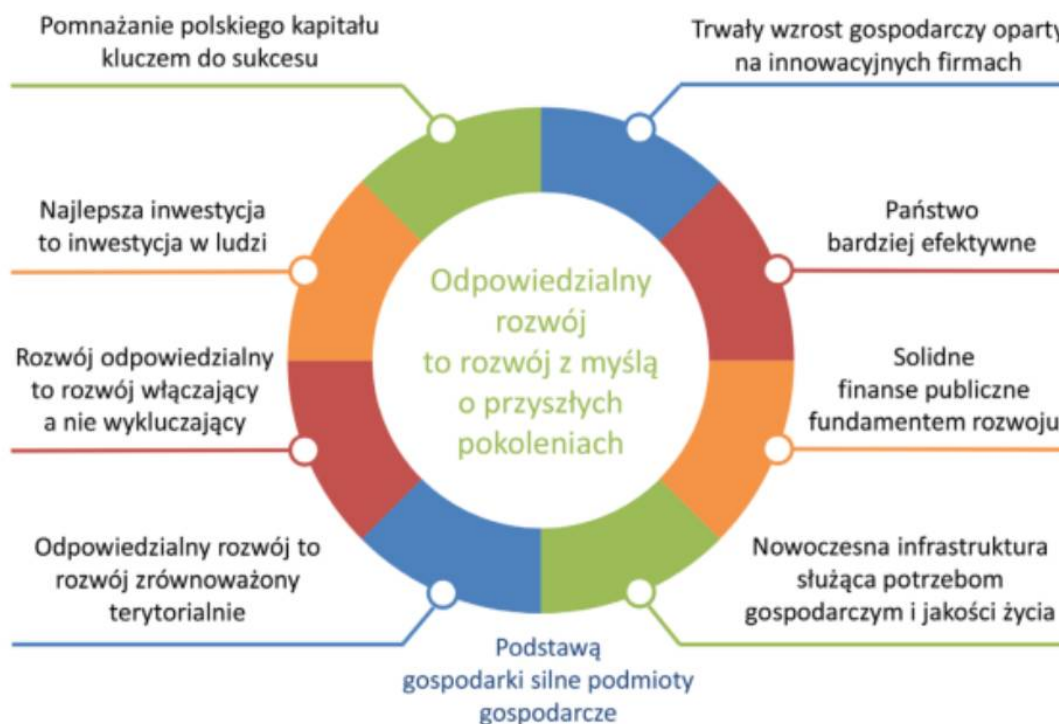
Strategia osadzona jest w ramach obowiązującego systemu zarządzania rozwojem. Zasady organizacji i hierarchii planowania strategicznego na poziomie krajowym uregulowane są w przepisach *Ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 1378).

Polityka rozwoju to koordynowane działania wszystkich podmiotów (rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz spójności terytorialnej i społeczno – gospodarczej kraju. W myśl zapisów ustawy politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych oraz polityk publicznych. Dokumentem nadrzędnym, wyznaczającym ramy krajowego planowania strategicznego na okres 10-15 lat w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym jest średniookresowa strategia rozwoju. Rolę strategii krajowej pełni [Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 \(z perspektywą do 2030 r., dalej SOR\)](#), której postanowienia uszczegóławia [Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony](#), (dalej KSRR 2030). KSRR 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej Polski w perspektywie do 2030 r.

W SOR zaakcentowano silniejszą niż do tej pory rolę państwa i instytucji publicznych w kształtowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego i terytorialnego oraz zdefiniowano kluczową dla obecnego rozwoju kraju zasadę rozwoju odpowiedzialnego.

Rozwój odpowiedzialny to taki, który zapewnia udział i korzyści w budowaniu przewagi konkurencyjnej wszystkim grupom społecznym, wykorzystując w tym celu nowe czynniki rozwojowe. To rozwój zrównoważony terytorialnie, oparty o miejscowe zasoby i potencjały wszystkich terytoriów, a szczególności to rozwój ukierunkowany na pomoc dla obszarów, które mają mniejszą odporność na zjawiska kryzysowe lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze. Zgodnie z tą ideą interwencja państwa w obowiązującej perspektywie strategicznej, będzie kierowana zgodnie z zasadą solidarności społecznej i troski o dobro wspólne.

Rysunek 2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Podstawowe założenia modelu zarządzania rozwojem

Źródło: Streszczenie SOR

KSRR 2030 kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, wspomagający zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów – zarówno miejskich, jak i wiejskich, co tworzy nowy model rozwoju regionalnego Polski osadzony w następujących zasadach:

- *subsydiarności* – oznaczającej, dążenie do zaprogramowania i realizowania działań polityki rozwoju na możliwie najniższym poziomie administracyjnym,
- *zintegrowanego podejścia terytorialnego* – które oznacza, iż punktem odniesienia dla działań realizowanych w ramach polityki regionalnej jest terytorium, o określonym zbiorze cech: społecznych, przestrzennych, środowiskowych, gospodarczych określających potencjał rozwojowy regionu oraz dopasowanie interwencji do specyfiki danego terytorium przez łączenie działań o charakterze twardym oraz miękkim, wdrażane w ramach partnerstw lokalnych,
- *partnerstwa i współpracy* – oznaczającej tworzenie klimatu związanego z budowaniem relacji partnerstwa i współpracy pomiędzy administracją publiczną i różnymi interesariuszami, z włączeniem sektora prywatnego i społecznego oraz tworzenie warunków do udziału obywateli w podejmowaniu decyzji,
- *koncentracji terytorialnej i tematycznej* – która oznacza ukierunkowanie interwencji w ramach polityki regionalnej na rzecz wsparcia ograniczonej liczby terytoriów oraz skoncentrowanie zasobów, środków i działań na ograniczonej liczbie dziedzin wsparcia priorytetowych, z punktu widzenia rozwoju kraju i poszczególnych regionów.

Zasady te przyjmuje niniejsza Strategia. Jednocześnie, cele i kierunki rozwoju Gminy Turobin zaprezentowane w Strategii wpisują się cele strategii krajowych.

Głównym celem KSRR jest:

„efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich socjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”.

Cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym – ukierunkowany jest na: zwiększenie szans rozwojowych obszarów słabszych społecznie i gospodarczo wykazanych jako obszary zagrożone trwałą marginalizacją, regiony Polski Wschodniej, zwiększenie potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze, przyspieszenie transformacji gospodarczej Śląska, przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych oraz

wspieranie inwestycji dostarczających usługi publiczne podnoszących atrakcyjność inwestycyjną obszarów,

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych – ukierunkowany jest na: rozwój kapitału społecznego i ludzkiego, rozwój przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym, innowacyjność regionów opartą na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach,

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie - ukierunkowany jest na: wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem, wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju lokalnego, regionalnego i ponadregionalnego, poprawę organizacji świadczenia usług publicznych, efektywny i spójny system finansowanie polityki regionalnej.

Na szczeblu regionalnym Strategia jest zgodna ze [Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030](#) roku przyjęta Uchwałą Nr XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku przyjęto model zrównoważonego rozwoju województwa lubelskiego. Jest on oparty na czterech filarach i zakłada zrównoważony terytorialnie rozwój regionu, integrację zasobów i potencjałów i ukierunkowanie na osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców województwa. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku [definiuje 4 cele strategiczne dla rozwoju regionalnego województwa](#):

Cel 1 – Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych,

Cel 2 – Wzmocnienie powiązań i układów regionalnych,

Cel 3 – Innowacyjny model gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu,

Cel 4 – Wzmocnienie kapitału społecznego.

Cel 1 obejmuje potrzeby sektora rolno- spożywczego

Na poziomie operacyjnym ukierunkowany jest na poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych, rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne, współpracy w sektorze rolno – spożywczym, umacnianie marki lubelskich produktów żywnościowych.

Cel 2 obejmuje obszar przestrzeni

Na poziomie operacyjnym ukierunkowany jest na zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, ośrodków subregionalnych i lokalnych), wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, ochronę walorów środowiska.

Cel 3 skoncentrowany jest na obszarze gospodarki

Na poziomie operacyjnym wyznacza kierunki związane z wykorzystaniem potencjału badawczo – rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transportu wiedzy i technologii, wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, promocją i rozwojem usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej, innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych, rozwoju sportu i usług wolnego czasu.

Cel 4 ukierunkowany na obszar społeczeństwa

Na poziomie operacyjnym uwzględnia cele związane z rozwijaniem kapitału ludzkiego, poprawę jakości świadczenia usług zdrowotnych, włączenia i integracji społecznej, wzmocnienia współpracy transgranicznej i międzyregionalnej, bezpieczeństwo publiczne i wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawę efektywności zarządzania.

Podstawowym dokumentem, który określa współpracę Unii Europejskiej z Polską, jest Umowa Partnerstwa. To uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania Funduszy Europejskich w ramach [Polityki Spójności na lata 2021-2027](#). W zakresie perspektywy unijnej celów i kierunków rozwoju regionalnego Umowa Partnerstwa, zgodnie z przyjętą Polityką Spójności definiuje 5 nowych celów, w które wpisuje się Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030:

- 1 - Bardziej inteligentna Europa poprzez innowacje, cyfryzację, transformację gospodarczą oraz wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw,**
- 2 - Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetyki, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu oraz zapobiegania i zarządzania ryzykiem,**
- 3 - Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności i udoskonaleniu regionalnych połączeń teleinformatycznych ze strategiczną infrastrukturą transportową i sieciami cyfrowymi,**
- 4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym dzięki wdrażaniu europejskiego filaru praw socjalnych i inwestująca w wysokiej jakości zatrudnienie, edukację, umiejętności, integrację społeczną, równy dostęp do opieki zdrowotnej, wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączenie społeczne i innowacje społeczne,**
- 5 - Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych, poprzez wspieranie oddolnych strategii rozwoju.**

Rozwój Unii i poszczególnych jej regionów na nadchodzące lata uwarunkowany będzie następującymi czynnikami, które stanowić będą wyzwanie rozwojowe o różnej skali oddziaływania także i dla samorządów lokalnych:

- postanowieniami porozumienia paryskiego (COP21), który tworzy ogólnosiwiatowy plan służący przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym,
- pandemią COVID-19 i wywołanym przez nią kryzysem społeczno – gospodarczym,
- przyjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) dokumentem pn. *Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju*, w którym wskazuje się 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz powiązanych z nimi 169 zadań rozwoju,
- nowymi trendami gospodarczymi w handlu międzynarodowym, w tym tendencjami protekcyjnymi w UE oraz nowymi umowami o wolnym handlu z państwami MERCOSUR oraz Kanadą, które będą miały wpływ na zakres i kierunki działalności eksportowej i importu towarów i usług.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmować będzie następujące fundusze:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – ukierunkowany na wzmocnienie spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej; ma łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji;
- Fundusz Spójności (FS) – jego celem jest redukcja dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowanie zrównoważonego rozwoju; z jego udziałem finansowane będą strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu;
- Europejski Fundusz Społeczny + - ukierunkowany na zwiększanie spójności społecznej i gospodarczej, wspomaganie rynku pracy, odpowiadania na nowe wyzwania społeczne oraz stymulowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie integrować następujące instrumenty: Europejski Fundusz Społeczny, Inicjatywę na rzecz osób młodych, Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych.

Ww. Fundusze polityki spójności uzupełniał będzie Fundusz Sprawiedliwej Transformacji, który odwołuje się do założeń Europejskiego Zielonego Ładu i stanowi element (dokładnie I filar) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Jego celem jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.

Odpowiedzią na kryzysowe zagrożenia i wyzwania, jakie spowodowała pandemia COVID-19 jest Fundusz Odbudowy. Składa się on z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz mniejszych funduszy i programów rozwoju społeczno – gospodarczego. Narzędziem wdrażającym Fundusz Odbudowy jest opracowany na poziomie krajowym Krajowy Plan Odbudowy.

Ważnym instrumentem służącym polityce regionalnej stanowią również Fundusze norweskie i EOG opierające się na wspólnych wartościach, tj. poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości.

Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 uwzględnia więc aspekty istotne zarówno z perspektywy unijnej jak i krajowej regionalnej polityki rozwoju. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r., poz. 713, 1378), mówiącej o tym, iż gminę stanowią z mocy prawa mieszkańcy, [Strategia Rozwoju Gminy](#)

Turobin na lata 2021 – 2030 proponuje zrównoważony rozwój jako kluczowy element w planowaniu działań. Podstawowym założeniem dokumentu jest integracja polityk: środowiskowej, społecznej, przestrzennej i gospodarczej.

Za kluczowe zasady prowadzenia rozwoju na poziomie gminy uznano obowiązujące zasady polityki rozwoju, tj.:

- *zasadę racjonalności* – nakazującą uwzględnienie w prowadzonych w danej perspektywie czasowej działaniach rozwojowych korzyści społecznych, gospodarczych, przestrzennych (w tym środowiskowych),
- *zasadę zachowania ład przestrzennego* – polegającą na realizacji działań rozwojowych tak, by kształtowana przez nie przestrzeń tworzyła harmonijną całość, służącą celom zrównoważonego rozwoju,
- *zasadę oszczędnego gospodarowania zasobami* - przejawiającą się w promowaniu zielonych technologii i zachowań sprzyjających racjonalnej konsumpcji, stosowaniu rozwiązań i technologii sprzyjających minimalizowaniu negatywnego wpływu człowieka na środowisko i klimat w zgodzie z ideą gospodarki obiegu zamkniętego i zrównoważonego rozwoju,
- *zasada promowania innowacyjności* – polegająca na kształtowaniu u mieszkańców, przedsiębiorców umiejętności kreowania i stosowania nowoczesnych rozwiązań we wszelkich sferach życia społeczno-gospodarczego, w tym rozwoju działań opartych na inteligentnych specjalizacjach regionu.

Planowane w Strategii kierunki i działania rozwojowe uwzględniają obecnie zachodzące w kraju zmiany w zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej. Do najważniejszych z nich należą w szczególności:

- zmiany demograficzne a w konsekwencji tych zmian konieczność dostosowania usług publicznych do zmieniającej się struktury społecznej i nowych potrzeb mieszkańców,
- zmiany na rynku pracy, spowodowane gospodarczymi skutkami pandemii COVID - 19, dynamiczny rozwój nowych branż gospodarki popartej na usługach i handlu e-commerce,
- negatywne skutki przekształcania i wykorzystywania zasobów środowiska, w postaci zanieczyszczenia powietrza, zmian klimatycznych wymuszające konieczność stosowania ekologicznych rozwiązań,
- postępujący proces cyfryzacji mający wpływ na stosunki społeczne i na gospodarkę,

- konieczność oparcia rozwoju gminy na zasobach endogenicznych, prowadzący w efekcie do tworzenia przewagi konkurencyjnej gminy a w przyszłości uniezależnienia rozwoju gminy od wsparcia zewnętrznego,
- narastająca potrzeba współpracy międzysektorowej i edukacji społeczności lokalnej na rzecz aktywności obywatelskiej i większego zaangażowania w działania gminy.

W rozpoczynającej się perspektywie rozwój lokalny koordynowany przez władze samorządowe musi odpowiadać na te zmiany, mając na względzie potrzeby mieszkańców rozumianych jako wspólnota samorządowa.

2. Stan i wyzwania rozwoju Gminy Turobin

2.1. Wnioski z diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Turobin

Przestrzeń i środowisko naturalne

Gmina Turobin to gmina wiejska, jedna z 213 gmin województwa lubelskiego, administracyjnie położona na terenie powiatu biłgorajskiego, składającego się z 14 gmin. Gmina zajmuje 9,6% powierzchni powiatu, czyli 162,02 km². Ośrodkiem stanowiącym centrum społeczno- gospodarcze gminy jest miejscowość Turobin, oddalona od Biłgoraja o ok. 40 km i o ok. 60 km od Lublina.

Tabela 1. Gmina Turobin. Wybrane dane statystyczne w 2020 r.

<u>Liczba miejscowości</u>	24
<u>Liczba sołectw</u>	24
<u>Powierzchnia w km²</u>	162,02

Źródło: BDL GUS

Funkcjonalnie, na poziomie województwa lubelskiego, Gmina Turobin zlokalizowana jest na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją, które obejmują 140 spośród 213 gmin w województwie. W Obszarach Strategicznej Interwencji Województwa Lubelskiego Gmina Turobin zlokalizowana jest na obszarze określonym jako OSI ROZTOCZE. Obszar OSI cechuje wysoki potencjał turystyczny, wynikający m.in. z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego, wysokie walory krajoznawcze, umożliwiające rozwój na tym obszarze aktywnych form wypoczynku oraz warunki klimatyczne umożliwiające rozwój turystyki zimowej i uprawiania sportów zimowych.

W układzie lokalnym [Gmina Turobin jest najbardziej wysuniętą na północ gminą powiatu biłgorajskiego](#). Graniczy bezpośrednio z gminą Goraj, Chrzanów, Wysokie, Zakrzew, Żółkiewka – Osada, Rudnik, Radecznicza i Sułów.

Mapa 1: Położenie Gminy Turobin względem ośrodków miejskich

Źródło: opracowanie własne

Niewątpliwie **dobrym uwarunkowaniem** jest **bliska odległość do ośrodków miejskich, zarówno wojewódzkiego, jaki i ośrodków powiatowych**: Biłgoraja, Zamościa, Krasnegostawu, Janowa Lubelskiego, Kraśnika. Gmina Turobin jest najbardziej powiązana funkcjonalnie z Biłgorajem poprzez administracyjne funkcje obsługi powiatowej. Drugim w kolejności ośrodkiem jest Lublin, poprzez korzystanie z usług wyższego rzędu, które skoncentrowane są w ośrodku wojewódzkim. Za ich przykłady posłużyć mogą handel, usługi komercyjne, specjalistyczna służba zdrowia, instytucje samorządowe i rządowe, szkoły średnie, uczelnie wyższe, kultura, sport. Zamość i Krasnystaw to kolejne ośrodki miejskie powiązane obsługą z gminą Turobin. **Warunki lokalizacyjne sprawiają, iż Gmina spełnia przede wszystkim funkcję zaplecza mieszkaniowego.**

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego, jako podstawowy dokument kształtowania polityki przestrzennej w Gminie, wyznaczył **cztery główne strefy rozwoju gminnej przestrzeni**, tj.:

- A. strefa urbanizacji obejmująca ośrodek gminny, Przedmieście Szczebrzeszyńskie oraz tereny przeznaczone dla zainwestowania.

- B. strefa efektywnego rozwoju obejmująca jednostki wiejskie: Żurawie, Rokitów, Załawcze, Zagroble, Tarnawa - Kolonia, Olszanka, Tarnawa Duża, Tarnawa Mała, Czernięcin Główny i Czernięcin Poduchowny.
- C. strefa ekologiczna obejmująca obszary tworzące przyrodniczy system gminy.
- D. strefa rolno - osadnicza obejmująca jednostki wiejskie Guzówka - Kolonia, Elizówka, Żabno, Żabno - Kolonia, Zabłocie, Nowa Wieś, część Czernięcina Głównego i Czernięcina Poduchownego wraz z otaczającą je rolniczą przestrzenią produkcyjną.

Przestrzeń osadniczą Gminy cechuje wysoki udział osadnictwa wiejskiego, które jest rozmieszczone w pasmowych układach sołectw. Układ osiedli wiejskich i komunikacji ma także formę pasmową, która utrudnia powiązania przestrzenne wsi z głównym ośrodkiem Turobinem. Zabudowa zagrodowa jest wyróżniającą się formą osadnictwa w ponad 20 miejscowościach. Układ przestrzenny mieszkalnictwa w powiązaniu z warunkami środowiska przyrodniczego Gminy, oddziałują negatywnie na koszty rozbudowy i utrzymania infrastruktury technicznej na terenie Gminy oraz ryzyko zanieczyszczenia przez działalność człowieka wód gruntowych.

Miejscowość Turobin stanowiąca centrum społeczno – gospodarcze Gminy posiada bogatą historię. Pierwotnie miasto lecz w roku 1866 władze carskie odebrały Turobinowi prawa miejskie. Obecnie zgodnie z inicjatywą Stowarzyszenia Turobińszczyzna władze samorządu czynią starania aby Turobin je odzyskał i na nowo stał się miastem. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na mapie Gminy pojawi się ośrodek miejski, a władze samorządowe zobowiązane będą do dostosowania zarządzania gminą do nowych uwarunkowań administracyjnych.

Na terenie Gminy odnaleźć można ślady dziedzictwa materialnego regionu będące pod ochroną konserwatora zabytków. Kościół św. Dominika w Turobinie znajduje się na Szlaku Renesansu Lubelskiego.

Środowisko przyrodnicze oraz zasoby naturalne sprawiają, iż w Gminie panują dobre warunki dla prowadzenia działalności rolniczej. W zakresie przeznaczenia terenów widoczna jest przewaga upraw rolnych. Poziom lesistości wynosi ok. 18 %. Większość obszarów leśnych (lasy mieszane) znajduje się w południowej części Gminy. Na całym terenie dominują lessy, których miąższość przekracza nawet 20 m. Około 65,4% użytków rolnych zajmują gleby klas bonitacyjnych I-III, odpowiednie dla upraw zbożowych (pszenica ozima i jęczmień jary), buraków cukrowych, roślin włóknistych (len i konopie) oraz owoców jagodowych (malina i czarna porzeczka). Rozwojowi rolnictwa sprzyjają warunki klimatyczne. W Gminie Turobin występuje jedna z najniższych w Polsce liczba dni

Demografia i usługi społeczne

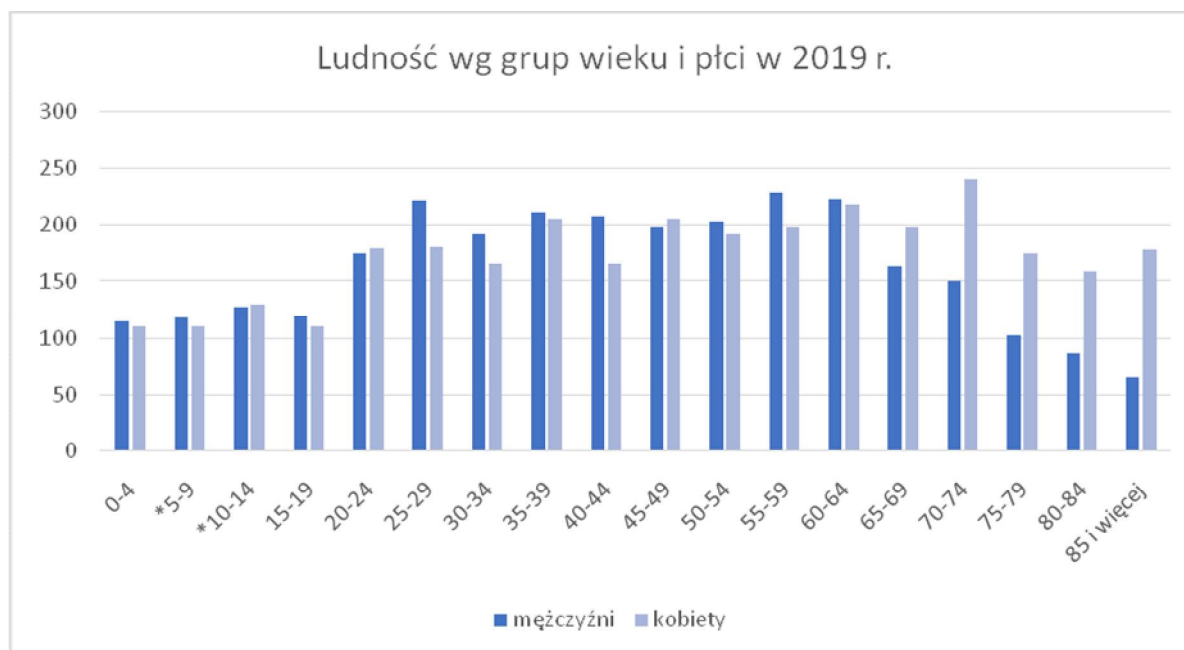
Gminę Turobin zamieszkuje 6 029 mieszkańców, z czego 51,8% stanowią kobiety, a 48,2% mężczyźni. W latach 2002-2019 liczba mieszkańców zmalała o 17,3%. Średni wiek mieszkańców Gminy wynosi 46,0 lat i jest wyższy od średniego wieku mieszkańców województwa lubelskiego (42,1) oraz wyższy od średniego wieku mieszkańców całej Polski (42,9). Na każdych 100 mężczyzn w gminie przypada 107 kobiet, zaś na 100 kobiet, 93 mężczyzn. Struktura ludności wg grup produkcyjnych jest następująca: 57,2% mieszkańców Gminy Turobin jest w wieku produkcyjnym, 14,0% w wieku przedprodukcyjnym, a 28,8% spośród nich w wieku poprodukcyjnym.

Od kilku lat w Gminie obserwować można negatywne tendencje związane z procesami demograficznymi. Kluczową z nich jest **postępujące wyludnianie gminy**. Systematycznie spada liczba ludności, liczba urodzeń, a także saldo migracji, które osiąga ujemne wartości. Kolejną negatywną tendencją jest obserwowany w strukturze ludności **proces starzenia się społeczeństwa**.

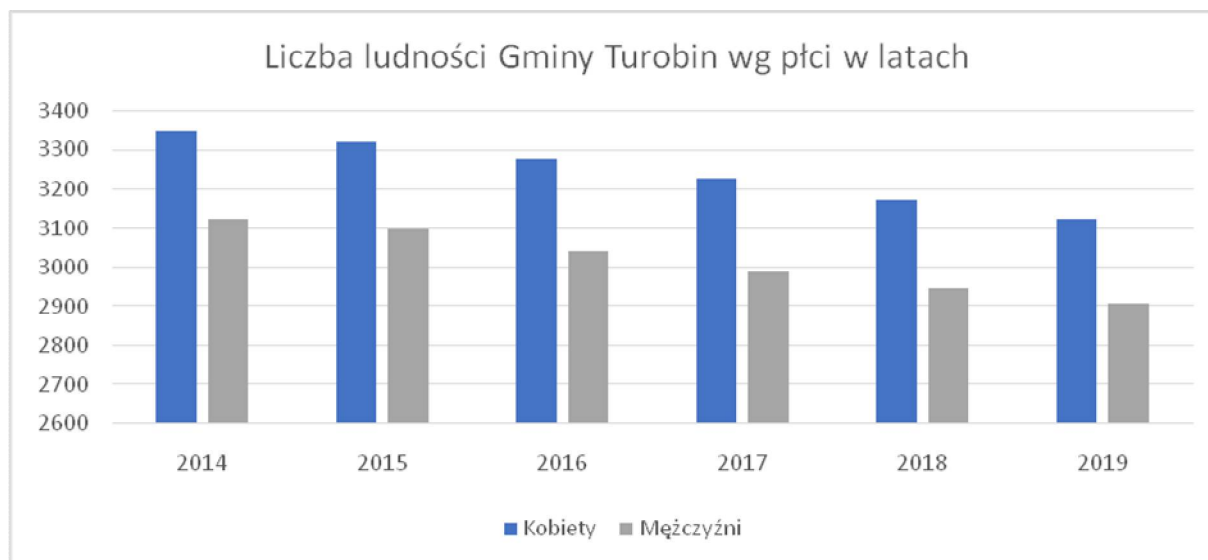
Tabela 2: Gmina Turobin. Wybrane dane demograficzne

dane	2017	2018	2019	Powiat 2019
Ludność	6215	6117	6029	100919
Ludność na 1 km²	38	38	37	60
Kobiety na 100 mężczyzn	108	108	107	103
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	74,4	75,4	74,9	63,9

Źródło: BDL GUS

Wykres 1: Ludność Gminy Turobin wg grup wieku i płci

Źródło: BDL GUS

Wykres 2: Liczba ludności Gminy Turobin wg płci w latach 2014 - 2019

Źródło: BDL GUS

Niekorzystne procesy demograficzne skutkują dużym wzrostem obciążeń socjalnych gminy, odpływem wykształconych mieszkańców Gminy i niską aktywnością gospodarczą. Obszar Gminy Turobin i jej najbliższego sąsiedztwa należą do najmniej zurbanizowanych terenów województwa lubelskiego, co pogłębia depresję demograficzną.

Regres demograficzny dotyczy najczęściej wsi położonych peryferyjnie wobec głównego ośrodka gminnego. **Gmina Turobin ma ujemny przyrost naturalny wynoszący - 49.** Odpowiada to przyrostowi naturalnemu - 8,07 na 1000 mieszkańców gminy Turobin.

W 2019 roku 44,4% zgonów w gminie spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 23,5% zgonów były nowotwory, a 4,0% z nich spowodowanych było chorobami układu oddechowego. **Na 1000 ludności gminy przypada 14.99 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju.**

W 2019 roku w ruchu wewnętrznym zarejestrowano 34 zameldowania oraz 81 wymeldowania. **Saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Turobin - 46.** Saldo migracji zagranicznych wynosi 1.

Tabela 3: Saldo migracji w latach 2016 – 2019

wskaźnik dla:	saldo migracji				saldo migracji na 1000 osób			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Województwo Lubelskie	-4 067	-4 731	-5 359	-6 031	-1,9	-2,2	-2,5	-2,9
Powiat biłgorajski	-331	-307	-300	-439	-3,2	-3,0	-2,9	-4,3
Gmina Turobin	-47	-13	-31	-46	-7,4	-2,1	-5,0	-7,6

Źródło: BDL GUS

Za edukację i kształcenie dzieci i młodzieży zamieszkujących Gminę Turobin odpowiadają placówki oświatowe, których organem prowadzącym jest Gmina. W roku szkolnym 2019/2020 **do placówek oświatowych gminy uczęszczało 635 uczniów, zorganizowanych w 40 oddziałów**, w tym do Przedszkola Samorządowego uczęszczało 68 dzieci zorganizowanych w 3 oddziałach.

Tabela 4: Placówki oświatowe w Gminie Turobin

Placówki oświatowe	Liczba oddziałów	Liczba uczniów
Szkoła Podstawowa w Czernięcinie	10	118
Szkoła Podstawowa w Gródkach	6	70
Zespół Szkół w Turobinie	24	447

Źródło: dane Urząd Gminy Turobin

Placówki oświatowe gminy Turobin podejmują działania na rzecz uczniów niepełnosprawnych poprzez opiekę i edukację dla uczniów niepełnosprawnych. Usługi edukacyjne świadczone są na dobrym poziomie. Baza lokalowa szkół utrzymana jest w dobrym stanie. W zakresie zaplecza dydaktycznego doposażenia i odnowienia wymagają pomoce i materiały edukacyjne wspomagające proces nauczania a także wyposażenie meblowe. Rozwoju wymaga również zaplecze sportowo – rekreacyjne obiektów szkolnych, w szczególności w zakresie wymagań dzieci i poszczególnych potrzebach.

Od 1997 roku funkcjonuje Rzemieślnicza Szkoła Branżowa I stopnia w Turobinie kształcąca uczniów w 17 zawodach jako pracowników młodocianych, prowadzona przez Cech Rzemiosł różnych i Drobnej Przedsiębiorczości w Biłgoraju. Od roku szkolnego 2020/2021 również Rzemieślnicza Szkoła Branżowa II stopnia kształcąca w 11 zawodach technika.

Zespół Szkół w Turobinie

Usługi z zakresu kultury, dziedzictwa kulturowego oraz promocji czytelnictwa świadczy Biblioteka Publiczna w Turobinie, będąca jedyną samorządową instytucją kultury w Gminie. Biblioteka Publiczna w Turobinie zlokalizowana jest w obiekcie Zespołu Szkół w Turobinie. Zaplecze lokalowe biblioteki nie jest zadowalające i ogranicza możliwość rozwoju oferty kulturalnej dla mieszkańców.

Placówki służby zdrowia funkcjonują na poziomie standardowym. Średnia z porad podstawowej opieki zdrowotnej udzielonej na 1 mieszkańca wynosi 3,4. Bazują one na trzech

przychodniach i trzech aptekach w Turobinie. Najbliższy punkt Pogotowia Ratunkowego obsługujący gminę jest we Frampolu. Mieszkańcy gminy korzystają z usług szpitali powiatowych w Biłgoraju i Janowie Lubelskim oraz w Szczebrzeszynie i Bychawie. **Usługi zdrowotne nie są dostosowane do potrzeb zmieniających się potrzeb mieszkańców.**

Usługi z zakresu opieki społecznej w gminie świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turobinie. Jednostka odpowiada za zadania własne gminy i zadania zlecone z zakresu ustawy o pomocy społecznej. W 2019 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej obejmował wsparciem finansowym 134 rodziny, w których łącznie zamieszkiwało 351 osób (w roku 2018 144 rodzin, w których zamieszkiwało 380 osób). Pomoc w postaci pracy socjalnej świadczona była dla 139 rodzin. Powodem udzielonej pomocy było między innymi:

- ubóstwo – dla 68 rodzin
- niepełnosprawność - dla 57 rodzin
- długotrwała choroba - dla 51 rodzin

W kontekście rozwoju usług społecznych w gminie należy zwrócić uwagę, iż poza ubóstwem istotnym problemem społecznym dotyczącym mieszkańców jest niepełnosprawność i długotrwała choroba.

Tabela 5: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

	2015	2016	2017	2018	2019
WOJ. LUBELSKIE	858	776	658	592	536
Powiat biłgorajski	909	814	708	672	605
Gmina Frampol	976	786	690	614	470
Gmina Goraj	1 888	1 722	1 661	1 550	1 246
Gmina Obsza	1 789	1 805	1 853	1 747	1 573
Gmina Turobin	1 117	944	640	609	568

Źródło: BDL GUS

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba beneficjentów pomocy społecznej zmalała nie tylko w Gminie Turobin ale i we wszystkich gminach powiatu biłgorajskiego wskazanych w analizie porównawczej.

Tabela 6: Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Rok	Gmina	Powiat	Województwo
2015	11,2	9,1	8,6

2016	9,4	8,1	7,8
2017	6,4	7,1	6,6
2018	6,1	6,7	5,9
2019	5,7	6,0	5,4

Źródło: BDL GUS

Do instytucji świadczących usługi społeczne dla mieszkańców zaliczyć należy **Dzienny Dom Senior +**. DDS powstał w 2020 roku w miejscowości Tarnawa Duża i jest jedyną w Gminie Turobin placówką dziennej opieki. Placówka obejmuje wsparciem 20 seniorów, mieszkańców gminy, powyżej 60 roku życia, nieaktywnych zawodowo.

W Gminie Turobin nie ma żłobka ani innej dopuszczonej przepisami prawa formy opieki nad dziećmi do lat 3. Opieka nad dziećmi sprawowana jest w domach i organizowana samodzielnie przez rodziców.

Tabela 7: Zasoby mieszkaniowe Gminy Turobin

Zasoby mieszkaniowe	2018	2019
mieszkania	2432	2434
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	92	92
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	59	51
Liczba lokali socjalnych	0	4

Źródło: BDL GUS

Gmina nie posiada lokali komunalnych, w zasobach gminy występują 4 lokale socjalne. W roku 2019 wypłacono mieszkańcom łącznie 51 dodatków mieszkaniowych. Zgodnie z danymi GUS w roku 2018 oddano do użytkowania 2 nowe mieszkania, a w roku 2019 – 4 .

Na terenie gminy nie ma Komisariatu Policji. Teren jest obsługiwany przez placówkę we Frampolu. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć Ochotniczych Straży Pożarnych i remiz, pełniących również funkcje społeczno - kulturalne i sale zebrań wiejskich. Wśród urządzeń sportowych głównym obiektem jest urządzony stadion – arena. Stadion jest miejscem treningów klubu sportowego TUR Turobin oraz gminnych i ponadlokalnych wydarzeń sportowych i rekreacyjnych. Inne urządzenia, w tym sale sportowe zlokalizowane są przy szkołach. Zdecydowanie brakuje oferty i usług komercyjnych w zakresie rekreacji, zwłaszcza codziennej.

Na terenie Gminy Turobin funkcjonuje 10 Kół Gospodyń Wiejskich, które angażują się w życie społeczno – kulturalne gminy. W gminie zarejestrowane są następujące organizacje pozarządowe: Turobińskie Stowarzyszenie Samopomocy, Kółko Rolnicze w Turobinie, Stowarzyszenie „Nasza Tarnawa”, Stowarzyszenie „Nasz Rokitów”, Klub Sportowy „Tur Turobin”, Stowarzyszenie „Turobińszczyzna”. Dodatkowo na terenie gminy działa aktywnie 18 Ochotniczych Straży Pożarnych. Jedna jednostka OSP Turobin działa w KSRG.

Aktywność obywatelska mieszkańców wspierana jest przez samorząd za pomocą dwóch instrumentów: funduszu sołectkiego oraz programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Budynek Urzędu Gminy w Turobinie

Aktualna dostępność do usług społecznych jest ogólnie oceniana jako przeciętna. Z uwagi na rozczłonkowaną sieć dróg, dojazdy z całej Gminy do Turobina, w którym zlokalizowanych jest większość instytucji posiadających tego typu oferty są dogodne. Maksymalne odległości wynoszą ponad 10 km. Zauważa się niedobór specjalistycznych placówek oraz usług wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Zdecydowanym problemem jest dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Przedsiębiorczość i lokalny rynek pracy

Na tle średnich wyników dla województwa i powiatu, **Gmina Turobin charakteryzuje się niskim wskaźnikiem rozwoju przedsiębiorczości**. Analiza trendu w latach wykazuje, iż mimo, że na terenie Gminy stopniowo wzrasta liczba prowadzonych działalności gospodarczych, to biorąc pod uwagę ogólną liczbę mieszkańców gminy wskaźniki te są stosunkowo niskie. Dominujący profil prowadzonej działalności stanowią zazwyczaj zróżnicowane usługi związane z handlem detalicznym i hurtowym, skupem płodów rolnych, działalnością remontową i budowlaną, opieką zdrowotną, krawiectwem, fryzjerstwem, itp. Najwięcej jest mikroprzedsiębiorstw w liczbie 344, które zatrudniają od 0 - 9 pracowników. Wiejski charakter gminy oddziałuje na potencjały lokalnej gospodarki, która **bazuje głównie na rolnictwie**.

Na terenie gminy nie działa ani jedna grupa producencka, a zdecydowana większość rolników ponad 95% nie należy do żadnej organizacji zrzeszającej. Wśród gospodarstw rolnych **dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony roślin**. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Znaczący odsetek gospodarstw rolnych prowadzi produkcję wielokierunkową, bez wyraźnie określonej specjalności. Sytuacja ta nie sprzyja unowocześnianiu produkcji, warunkującej obniżkę kosztów i poprawę jakości. W konsekwencji powoduje to niską konkurencyjność gospodarstw. Na terenie gminy funkcjonuje kilka gospodarstw sadowniczych. Rolnicy produkują znaczne ilości owoców (jabłko, wiśnia, porzeczki, malina).

Podstawowymi gałęziami produkcji zwierzęcej, które odgrywają znaczącą rolę w produkcji rolniczej gminy Turobin jest chów w przeważającej części drobiu, trzody chlewnej oraz bydła, który z roku na rok maleje. Są bardzo różne przyczyny zahamowania tej gałęzi produkcji, ale przede wszystkim jest to produkcja bardzo uciążliwa, wymagającego pełnego zaangażowania i poświęcenia czasu. Spadek zainteresowania tą gałęzią rolnictwa świadczy także o bardzo niskiej opłacalności i braku stabilności produkcji.

Rolnictwo może stać się bazą **dla rozwoju lokalnej gospodarki w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, biogazowni, zaopatrzenia w maszyny rolnicze**.

Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -147. 63,4% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 15,6% w przemyśle i budownictwie, a 5,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz

0,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W 2019 roku w gminie Turobin było zarejestrowanych 127 osób bezrobotnych, w tym 49,6 % spośród nich stanowiły kobiety. [Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oscyluje na poziomie 3,7.](#) Dane o bezrobotnych zarejestrowanych nie są kompletne. [Obserwowany jest problem ukrytego bezrobocia strukturalnego osób pracujących we własnych małych gospodarstwach rolnych,](#) utrzymujących się dzięki pomocy rodziny. Podaż miejsc pracy na terenie gminy jest niewielka. Według Banku Danych Lokalnych GUS w 2019 roku w gminie zatrudnionych było 251 osób. Największymi pracodawcami Gminy Turobin jest Urząd Gminy wraz z podległymi mu jednostkami, szkoły oraz przedsiębiorstwa prywatne. Atrakcyjność inwestycyjna Gminy oceniana jest przez pryzmat ogólnych warunków życia i pracy mieszkańców, ocenianych na podstawie dostępu i jakości infrastruktury technicznej.

Stan infrastruktury technicznej wymaga rozwoju i modernizacji. [82,7 % mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej.](#) Jest ona niedostępna dla osób zamieszkujących tereny na wzniesieniach, które uniemożliwiają rozbudowę wodociągów. W Gminie widoczne są także braki w sieci kanalizacyjnej. Obecnie korzysta z niej około 15,1 % mieszkańców. Gmina ma dobry dostęp do sieci energetycznej. Zaopatrzenie w tego typu energię jest utrzymywane na typowym poziomie dla terenów wiejskich w województwie lubelskim i zaspokaja potrzeby mieszkańców i gospodarki gminy. Gmina jest podłączona do sieci telekomunikacyjnej i internetowej. Na terenie gminy brakuje gazu przewodowego. Zbiórka i segregacja odpadów są bardzo dobrze zorganizowane. Na terenie gminy istnieje 135 km dróg. Przez jej obszar przebiega droga wojewódzka nr 835 z Lublina do Biłgoraja (zachodnia część gminy) oraz połączona z nią droga nr 848 z Tarnawy do Szczepieszyna. Pozostałe odcinki mają status dróg powiatowych i gminnych. Wszystkie wsie są połączone z drogami o utwardzonej nawierzchni.

[Słabą stroną dostępnej infrastruktury technicznej jest brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej, a także brak podłączenia do sieci gazowej.](#) Konieczne jest także przeprowadzenie remontów wybranych dróg lokalnych.

[Stan finansów publicznych Gminy Turobin jest stabilny.](#) Na przestrzeni ostatnich kilku lat udało się znacznie obniżyć zadłużenie. Niewątpliwie na przyszły stan finansów gminy wpływ będą miały wydatki oświatowe oraz rosnący udział wydatków związanych z usługami społecznymi.

2.2. Ocena sytuacji rozwojowej Gminy Turobin dokonana przez mieszkańców – wyniki badań ankietowych

Badanie ankietowe dotyczące oceny aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej i perspektyw rozwoju Gminy Turobin zostało przeprowadzone przy wykorzystaniu autorskiego kwestionariusza ankiety., stworzonej na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030. Kwestionariusz ankiety zawierał łącznie 21 pytań wraz z pytaniami metryczkowymi, dotyczącymi sytuacji społeczno- demograficznej mieszkańców. Poszczególne pytanie różniły się pod kątem możliwości wyboru ilości wariantów odpowiedzi. Kwestionariusz zawierał również pytania otwarte, dające możliwość indywidualnego opisu konkretnych problemów. Łącznie w badaniu wzięło udział 109 mieszkańców Gminy Turobin. W niniejszej prezentacji wyników badań ankietowych zostaną przedstawione pytania i odpowiedzi udzielane przez mieszkańców w kolejności odpowiadającej kwestionariuszowi ankiety.

W pytaniu pierwszym mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę poziomu życia w Gminie Turobin. Aż 48,5 % z nich określiło go jako raczej dobry. 16,2 % spośród nich stwierdziło, że jest on bardzo dobry. 14,7 % badanych oceniło poziom życia raczej źle, zaś 5,9% zdecydowanie źle. 14,7 % respondentów miało trudności z jednoznaczną odpowiedzią, decydując się na wybór opcji trudno powiedzieć.

Wykres 3. Jak ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Turobin?

Opracowanie własne na podstawie badań

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, że poziom życia mieszkańców w Gminie Turobin jest przez nich postrzegany raczej w pozytywnych kategoriach. Wyniki te są porównywalne z innymi danymi uzyskiwanymi w badaniach prowadzonych w podobnych gminach.

W dalszej kolejności ankietowani zostali zapytani o aspekty, w jakich w ich opinii najbardziej poprawił się poziom życia w Gminie Turobin na przestrzeni ostatnich 5 lat. Pytanie drugie miało charakter wielokrotnego wyboru i można było w nim wybrać maksymalnie 5 odpowiedzi. Badani wskazywali najczęściej na następujące obszary:

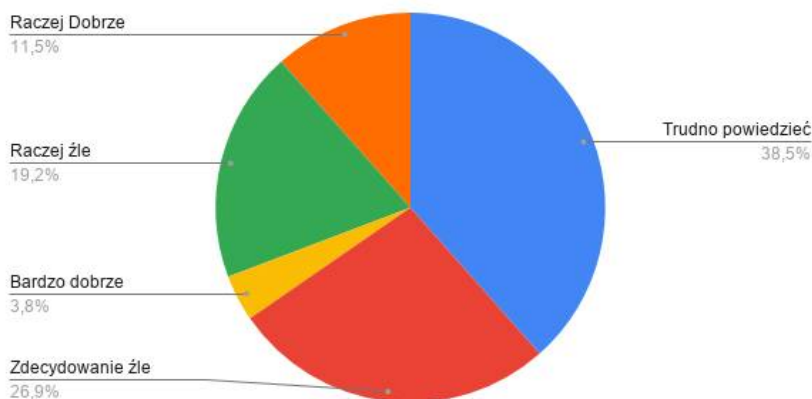
- usługi handlowe- 54,4 %
- dostęp do infrastruktury technicznej (m.in. drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej)- 33,8 %
- dostęp do edukacji (przedszkola, szkoły podstawowe)- 30,9%
- dostęp do usług sportowych i rekreacyjnych- 30,9 %
- dostęp do usług pomocy społecznej- 23,5 %
- poziom bezpieczeństwa- 22,2 %
- warunki mieszkaniowe- 20,6 %
- stan środowiska naturalnego- 17,6 %
- dostęp do usług kulturalnych (zajęcia w domu kultury, przedstawienia, wystawy, wycieczki)- 16,2 %
- zatrudnienie na terenie gminy- 16,2 %
- poziom edukacji (wyniki uzyskiwane przez uczniów w szkołach, jakość edukacji w przedszkolach)- 14,7 %
- dostęp do usług opieki zdrowotnej- 8,8 %
- poziom życia nie poprawił się- 16,2 %

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można wysunąć przypuszczenie o konieczności poprawy najrzadziej wybieranych wariantów odpowiedzi, jak dostęp do usług opieki zdrowotnej, poziom edukacji i zatrudnienie w gminie. 16,2 % badanych oceniło, że na przestrzeni ostatnich 5 lat nie zaobserwowali poprawy poziomu życia w wyszczególnionych obszarach. W opinii mieszkańców obszarem, w którym najbardziej poprawił się poziom życia jest dostęp do usług handlowych – 54,4 % udzielonych wskazań.

W pytaniu trzecim mieszkańcy oceniali możliwości zatrudnienia w Gminie Turobin. Aż 26,9 % spośród nich stwierdziło, że zdecydowanie źle. Zaledwie 3,8 % badanych udzieliło odpowiedzi „bardzo dobrze”.

Wykres 4. Ocena możliwości uzyskania zatrudnienia w Gminie Turobin

Pytanie 3. Jak ocenia Pan/ Pani możliwości uzyskania zatrudnienia w Gminie Turobin?

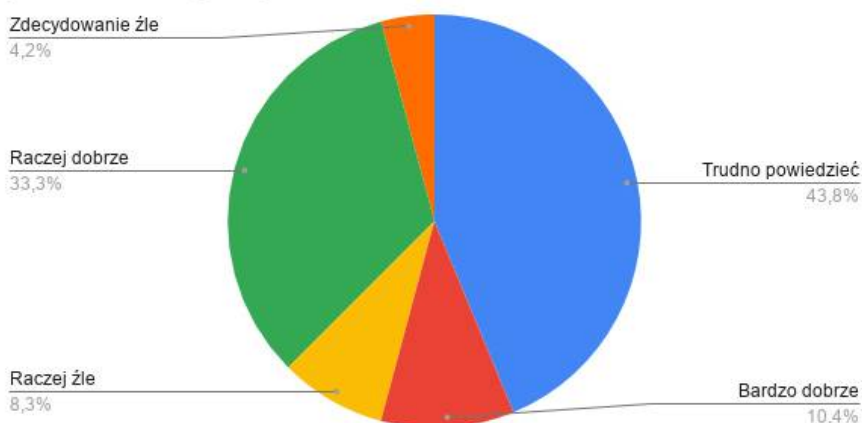

Opracowanie własne na podstawie badań

W pytaniu czwartym ankietowani oceniali istniejące warunki zagospodarowania przestrzennego gminy. Aż 43,8 % badanych miało trudności z jednoznaczną odpowiedzią. Jednocześnie, 33,3 % mieszkańców stwierdziło, że jest ono raczej dobre.

Wykres 5. Ocena istniejącego zagospodarowania przestrzennego gminy

Pytanie 4. Jak ocenia Pan/Pani istniejące zagospodarowanie przestrzenne gminy ?

Opracowanie własne na podstawie badań

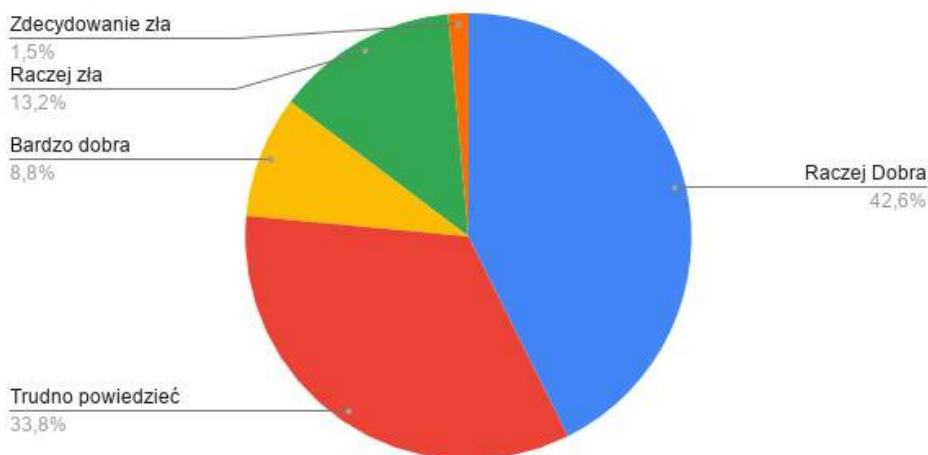
W pytaniu piątym mieszkańcy wskazywali na kwestie, które wymagają rozwiązania za pomocą planowania przestrzennego. Udzielając odpowiedzi mogli zaznaczyć dwie propozycje spośród podanych w kafeterii. Mieszkańcy biorący udział w badaniu wybierali następujące odpowiedzi:

- poprawa infrastruktury drogowej (przebudowa istniejących chodników, jezdni), zabezpieczenie terenu na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej- 43,3% ,
- rozbudowa i budowa infrastruktury technicznej (rozbudowa sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, elektroenergetycznej)- 32,8 % ,
- zabezpieczenie terenu na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej- 29,9% ,
- zabezpieczenie terenu na potrzeby zabudowy mieszkaniowej- 14,9% ,
- brak zabezpieczenia terenów na potrzeby zabudowy mieszkaniowej i prowadzenia działalności- 1,5% ,
- rozwój turystyki- 1,5% .

W trakcie badania mieszkańcy ocenili sytuację finansową Gminy Turobin. 42, 6 % uznało, że jest ona raczej dobra. Jedynie 8,8 % osób zaznaczyło wariant „bardzo dobra”.

Wykres 6. Ocena sytuacji finansowej Gminy Turobin

Pytanie 6. Jaka jest Pani/Pana zdaniem sytuacja finansowa Gminy Turobin?

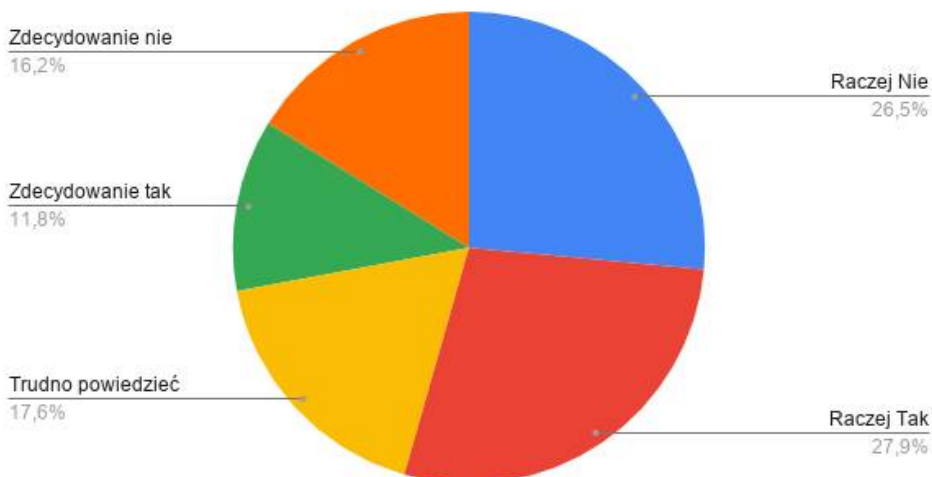

Opracowanie własne na podstawie badań

W kolejnym pytaniu mieszkańcy zastanawiali się nad działaniami podejmowanymi przez Gminę Turobin w celu wspierania rozwoju przedsiębiorczości.

Wykres 7. Działania ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości w Gminie

Pytanie 7. Czy Pana/Pani zdaniem Gmina Turobin podejmuje działania ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości w gminie?

Opracowanie własne na podstawie badań

Procentowy udział wskazań „raczej tak” i „raczej nie” był bardzo podobny, co świadczy o trudności w dokonaniu przez mieszkańców jednoznacznej oceny tego typu inicjatyw, bądź ich nieznanomości.

W pytaniu ósmym mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę warunków życia w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach:

- dostępność i jakość edukacji przedszkolnej – 56,3 % raczej dobrze, 27,1 % bardzo dobrze, 10,4 % przeciętnie, 4,2 % zdecydowanie źle,
- dostępność i jakość edukacji szkolnej – 52,9 % raczej dobrze, 26,5 % bardzo dobrze, 11,8 % przeciętnie, 2,9 % raczej źle, 5,9 % zdecydowanie źle,
- dostępność i jakość zajęć lekcyjnych dla dzieci i młodzieży – 41,2 % raczej dobrze, 14,7 % bardzo dobrze, 26,5 % przeciętnie, 8,8 % raczej źle, 8,8 % zdecydowanie źle,
- dostępność i jakość zajęć lekcyjnych dla dzieci i młodzieży – 33,3 % raczej dobrze, 15,9 % bardzo dobrze, 33,3 % przeciętnie, 7,9 % raczej źle, 9,5 % zdecydowanie źle,
- dostępność do rekreacji i aktywnego wypoczynku - 29,4 % raczej dobrze, 10,3 % bardzo dobrze, 33,8 % przeciętnie, 7,4 % raczej źle, 19,1 % zdecydowanie źle,
- dostępność i atrakcyjność oferty kulturalnej- 47,1 % raczej dobrze, 20,6 % bardzo dobrze, 26,5 % przeciętnie, 5,9 % raczej źle,
- bezpieczeństwo publiczne – 30,9 % raczej dobrze, 5,9 % bardzo dobrze, 23,5 % przeciętnie, 17,6 % raczej źle, 22,1 % zdecydowanie źle,

- dostępność komunikacyjna – 36,5 % raczej dobrze, 28,6 % bardzo dobrze, 27,0 % przeciętnie, 4,8 % raczej źle, 3,2 % zdecydowanie źle,
- dostępność do obiektów handlowych i usługowych - 19,1 % raczej dobrze, 8,8 % bardzo dobrze, 20,6 % przeciętnie, 27,9 % raczej źle, 23,5 % zdecydowanie źle,
- opieka zdrowotna – 23,5 % raczej dobrze, 4,4 % bardzo dobrze, 42,6 % przeciętnie, 16,2 % raczej źle, 13,2 % zdecydowanie źle,
- oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci – 20,6 % raczej dobrze, 4,4 % bardzo dobrze, 41,2 % przeciętnie, 16,2 % raczej źle, 17,6 % zdecydowanie źle,
- oferta spędzania czasu wolnego dla młodzieży – 20,6 % raczej dobrze, 4,4 % bardzo dobrze, 36,8% przeciętnie, 17,6 % raczej źle, 20,6 % zdecydowanie źle,
- oferta spędzania czasu wolnego dla dorosłych – 32,4 % raczej dobrze, 8,8 % bardzo dobrze, 35,3 % przeciętnie, 11,8 % raczej źle, 11,8 % zdecydowanie źle,
- możliwości uczestnictwa w inicjatywach społecznych – 17,6 % raczej dobrze, 2,9 % bardzo dobrze, 29,4 % przeciętnie, 19,1 % raczej źle, 30,9 % zdecydowanie źle,
- możliwości zatrudnienia i rozwoju zawodowego – 43,8 % raczej dobrze, 14,6 % bardzo dobrze, 29,2 % przeciętnie, 8,3 % raczej źle, 4,2 % zdecydowanie źle,
- dostęp do Internetu – 43,8 % raczej dobrze, 14,6 % bardzo dobrze, 29,2 % przeciętnie, 8,3 % raczej źle, 4,2 % zdecydowanie źle.

W pytaniu dziewiątym mieszkańcy oceniali funkcjonowanie Urzędu Gminy Turobin oraz podległych jednostek organizacyjnych w wybranych dziedzinach, stwierdzając, iż (przytaczając dwie odpowiedzi o najwyższych wskazaniach):

- **poziom wiedzy pracowników oceniają:**
 - raczej dobrze; 57,4% ,
 - przeciętnie 20.9%
- **czas załatwiania spraw oceniają:**
 - raczej dobrze; 54,4%
 - bardzo dobrze;22,1%
- **zachowanie pracowników (chęć udzielenia pomocy) oceniają:**
 - raczej dobrze; 45,6%
 - bardzo dobrze;30,9%
- **wyposażenie urzędu/jednostek oceniają:**
 - raczej dobrze; 47,1%
 - bardzo dobrze;22,1%

– **przystosowanie budynków do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych oceniają:**

- raczej dobrze; 36,8%
- przeciętnie; 19,1% .

W pytaniu dziesiątym mieszkańcy ocenili stan dostępnej w Gminie Turobin infrastruktury publicznej w następujących obszarach (przytaczając dwie odpowiedzi o najwyższych wskazaniach):

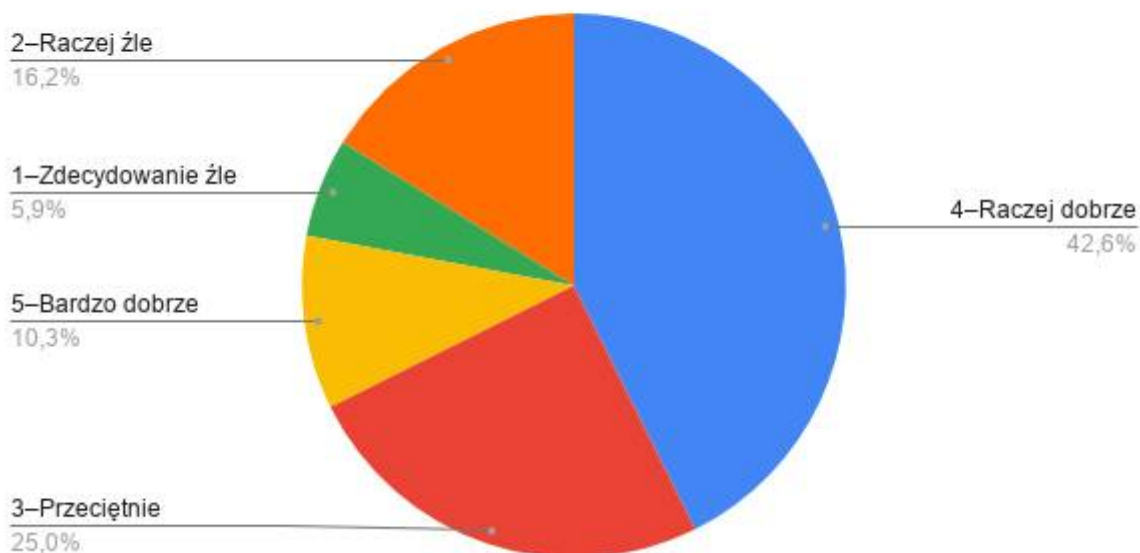
- infrastruktura turystyczna (m.in. baza noclegowa, gastronomiczna):
 - przeciętnie; 38,2%
 - zdecydowanie źle 27,9%
- stan zabytków i obiektów kultury:
 - przeciętnie; 42,6%
 - raczej dobrze; 30,9%
- stan dróg w gminie:
 - przeciętnie; 47,1%
 - raczej dobrze; 22,1%
- wyposażenie gminy w wodociągi:
 - raczej dobrze; 54,4%
 - przeciętnie; 14,7%
- wyposażenie gminy w kanalizację sanitarną:
 - raczej źle; 32,4%
 - przeciętnie; 30,9%
- wyposażenie gminy w infrastrukturę gazową:
 - zdecydowanie źle 39,7%
 - raczej źle; 27,9%
- organizacja zbiórki i gospodarowanie odpadami komunalnymi:
 - raczej dobrze; 47,4%
 - przeciętnie; 26,3%
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej (m.in. place, miejsca spotkań, chodniki, ławki):
 - raczej dobrze; 33,8%
 - przeciętnie; 32,4%

- dostępność terenu dla budownictwa mieszkaniowego, usługowego, przedsiębiorczości obiektów publicznych:
 - przeciętnie; 32,4%
 - raczej dobrze; 26,5%
- dostępność/możliwość kupienia terenu do budowy domu lub obiektów i urzędzeń:
 - przeciętnie; 38,2%
 - raczej dobrze; 29,4%
- stan techniczny budynków/obiektów użyteczności publicznej w tym administracyjnych:
 - przeciętnie; 39,7%
 - raczej dobrze; 30,9%.

Kolejne pytanie dotyczyło oceny możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Turobin w odniesieniu do wybranych aspektów.

Wykres 8. Możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach- możliwości założenia własnej działalności gospodarczej

Pytanie 11. Jak Pani/Pan ocenia możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach? [możliwość założenia własnej działalności gosp.]

Opracowanie własne na podstawie badań

Pozostałe rodzaje działań związanych z warunkami prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Gminy Turobin mieszkańcy ocenili następująco:

- udogodnienia i ulgi dla przedsiębiorców - 36,8 % badanych uznało, że udogodnienia dla przedsiębiorców są raczej przeciętne,
- dostęp do informacji o warunkach prowadzenia działalności gospodarczej - 33,8 % mieszkańców stwierdziło, że udogodnienia są raczej dobrze funkcjonujące,
- atrakcyjność inwestycyjna gminy - 29,4 % badanych raczej dobrze oceniło atrakcyjność inwestycyjną gminy,
- dostęp do terenów i lokali na prowadzenie działalności gospodarczej - 29,4 % osób uznało, że dostęp do terenów i lokali na prowadzenie działalności gospodarczej jest raczej zły,
- dostęp do usług doradztwa rolniczego - 33,8 % badanych oceniło dostęp do usług doradztwa rolniczego jako przeciętny,
- dostęp do szkoleń dla rolników - 41,2 % badanych oceniło dostęp do szkoleń dla rolników jako raczej przeciętny,
- organizacja skupu produktów rolnych - 41,2 % ankietowanych raczej dobrze oceniło organizację skupu produktów rolnych,
- możliwości przetwórstwa płodów rolnych - 33,3 % badanych zdecydowanie źle oceniło możliwości przetwórstwa płodów rolnych w gminie.

W pytaniu dwunastym mieszkańcy mieli możliwość opisania najpoważniejszych problemów wpływających na warunki życia w Gminie Turobin. Było to pytanie otwarte, bez kafeterii możliwych wariantów odpowiedzi.

Uzyskane sugestie skatalogowano w kluczowe grupy tematyczne:

- obszar inwestycji: zły stan dróg, brak domu kultury,
- obszar usług publicznych: niedostateczny / utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej, bardzo zła obsługa pacjentów w przychodni, brak rozrywki i oferty kulturalnej, nieprzejezdność dróg w zimie, brak edukacji na przynajmniej przeciętnym poziomie, brak planu zagospodarowania przestrzennego, problem zanieczyszczenia wody, problemy z organizacją czasu wolnego dla dzieci,
- obszar obserwowanych problemów społecznych: brak/ problemy z pracą, bezrobocie i mało wydajne rolnictwo brak integracji społecznej, anonimowość mieszkańców, zanik więzi społecznych, brak perspektyw pracy poza rolnictwem, społeczeństwo nastawione że wszystko co się zrobi to jest "złe"- ciągle narzekania, „uciekająca

młodzież" do pracy za granicę bądź większych miast, brak dialogu z mieszkańcami, brak pytań czego potrzebują

- inne: niska dostępność komunikacyjna, problemy z komunikacją publiczną, brak dużego zakładu pracy lub przetwórci owoców, znaczna odległość od dużych ośrodków miejskich, brak posterunku policji.

W pytaniu trzynastym mieszkańcy mieli możliwość wskazywania obszarów, które w ich ocenie wymagają wsparcia w Gminie Turobin w perspektywie najbliższych kilku lat. Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru, udzielając odpowiedzi maksymalna ilość wskazań wynosiła 10. Kolejne typy działań uzyskały następujące odpowiedzi:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej (w tym chodniki) – 57 % wskazań,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej – 27% wskazań,
- budowa sieci kanalizacyjnej – 46 % wskazań,
- budowa infrastruktury gazowej – 55 % wskazań,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – 33 % wskazań,
- rozbudowa i modernizacja obiektów użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola, świetlice) – 11 % wskazań,
- ochrona środowiska naturalnego – 13 % wskazań,
- uporządkowanie przestrzeni publicznej – 23 % wskazań,
- czystość i porządek w przestrzeni publicznej – 17 % wskazań,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego – 4 % wskazań,
- poprawa dostępności i jakości opieki zdrowotnej – 61 % wskazań,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej – 45 % wskazań,
- wsparcie działalności promującej zdrowy tryb życia dla seniorów – 32 % wskazań,
- zwiększenie pomocy społecznej dla najuboższych – 26 % wskazań,
- rozwój i promocja przedsiębiorczości – 37 % wskazań,
- rozwój turystyki – 28 % wskazań,
- wsparcie organizacji społecznych działających w gminie – 7 % wskazań,
- wsparcie działalności instytucji kultury – 34 % wskazań,
- edukacja i opieka przedszkolna – 11 % wskazań,
- zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży – 48 % wskazań,
- oferta spędzania czasu wolnego dla dorosłych – 24 % wskazań,
- oferta spędzania czasu wolnego dla seniorów – 24 % wskazań.

W pytaniu czternastym mieszkańcy wskazywali konkretne przykłady przedsięwzięć niezbędnych do realizacji w ich najbliższym otoczeniu. Powtarzające się, wybrane odpowiedzi badanych są następujące: budowa zbiornika retencyjno-wypoczynkowego, panele fotowoltaiczne, budowa ścieżki rowerowej, modernizacja byłego internatu, poprawa ochrony zdrowia, rozwój transportu publicznego, rozwój oferty kulturalnej, remonty dróg i chodników, utworzenie gminnego ośrodka kultury, powstanie posterunku policji, basenu, modernizacja budynków np. internat, sala kinowo konferencyjna, budowa centrum medycznego, inwestycje w OZE - fotowoltaika, kolektory solarne, piece ekologiczne, rozwój zajęć sportowych i kreatywnych dla dzieci, modernizacja oświetlenia ulicznego na ledowe, rozwój infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci, np. place zabaw, budowa biogazowni, wyposażenie szkół w sprzęt komputerowy i audiowizualny, zagospodarowanie terenów wokół i rzeki Por, budowa parku z placem zabaw dla dzieci i młodzieży wokół remizy, stworzenie domu kultury, małe kino wiejskie, stworzenie dobrej komunikacji publicznej z ośrodkami miejskimi, rozbudowa kanalizacji, farmy wiatrowe, rozwój bazy turystycznej i ścieżek rowerowych, budowa zalewu.

W pytaniu piętnastym mieszkańcy oceniali jaka w przyszłości powinna być Gmina Turobin w ich opinii. Było to pytanie wielokrotnego wyboru, mogli zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi. Respondenci zaznaczali najczęściej następujące warianty odpowiedzi:

- atrakcyjna dla mieszkańców 61,8 %
- atrakcyjna dla młodych ludzi 48,5%
- atrakcyjna dla inwestorów 45,3%
- atrakcyjna dla rodzin z dziećmi 38,2%
- atrakcyjna dla przedsiębiorców 30,9%
- atrakcyjna dla turystów 23,5%
- atrakcyjna dla seniorów 7,4%

Mieszkańcy Gminy Turobin oczekują przede wszystkim poprawy jakości życia osób w różnym wieku, by gmina stała się atrakcyjna zarówno osób młodych, dzieci, starszych, ale także dla inwestorów i przedsiębiorców. W badaniu wzięło udział 109 mieszkańców gminy, w tym 55,9% kobiet i 44,1% mężczyzn. Przeważały osoby w przedziale wieku 25-44 lata (42,6%) i 45-54 lata (35,3 %). 57,4 % badanych było osobami pracującymi. 27,9 % respondentów stanowili rolnicy lub domownicy. 42,6 % badanych raczej dobrze oceniło swoją sytuację materialną. 62,7 % mieszkańców biorących udział w badaniu jest zadowolonych z faktu zamieszkiwania w Gminie Turobin.

2.3. Analiza strategiczna

Specyficzne dla Gminy Turobin uwarunkowania poddano dodatkowej analizie strategicznej wykorzystując w tym celu metodę SWOT. Nazwa metody to akronim pierwszych liter wyrazów określających cztery kategorie strategicznych czynników, które brane są pod uwagę w trakcie dokonywania analizy. Kolejno:

- „S” – Strengths, czyli mocne strony,
- „W” – Weaknesses, słabe strony,
- „O” – Opportunities jako szanse,
- „T” – Threats – zagrożenia.

Metoda SWOT pozwala na skonfrontowanie ze sobą w przejrzysty sposób pozytywnych i negatywnych czynników wewnątrz Gminy oraz na przeanalizowanie czynników zewnętrznych, które mogą w najbliższym czasie oddziaływać jej rozwój.

Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030 zawiera kluczowe wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Turobin. W analizie strategicznej skupiono się na zasobach i potencjałach gminy, definiując jej mocne strony. Ocenie poddano również potencjalne zagrożenia oraz obszary problemowe.

Strengths mocne strony	Weaknesses słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - poprawiający się poziom życia rodzin (spadek liczby rodzin korzystających z opieki społecznej) - wysoka jakość nauczania w szkołach na terenie gminy - stosunkowo dogodna odległość do wielu ośrodków miejskich umożliwiającą rozwój funkcji mieszkaniowej - rozbudowana sieć świetlic i remiz OSP wspierających integrację społeczną - różnorodność inicjatyw społecznych, duża 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne wskaźniki demograficzne – wyludnianie się gminy, postępujące starzenie się społeczeństwa - odpływ wykształconych mieszkańców - brak domu kultury, duże potrzeby w zakresie rozwoju bazy lokalowej instytucji kultury - potrzeba dostosowania planowania przestrzennego do wyzwań sfery społeczno-gospodarczej - brak miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat

<p>liczba organizacji pozarządowych, Kół Gospodyń Wiejskich oraz Ochotniczych Straży Pożarnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - silne więzi rodzinne i sąsiedzkie - dobra sieć dróg gminnych umożliwiająca komunikację między poszczególnymi miejscowościami - dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna, ułatwiająca rozwój nowych technologii, działalności gospodarczej - zasoby środowiskowe umożliwiające wykorzystanie energii słonecznej, wiatrowej i biomasy - potencjał klimatyczny i relatywnie dobra jakość gleb wspierająca rozwój rolnictwa - dobre warunki pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne (dobra jakość środowiska przyrodniczego i stosunkowo dogodna odległość do ośrodków miejskich) - niski wskaźnik urbanizacji, obszary mało przekształcone co umożliwi bliski kontakt z naturą - sprawna i efektywna administracja samorządowa - dobrze funkcjonujący system gospodarki odpadami, zwiększający się odsetek mieszkańców segregujących odpady - wysoki poziom bezpieczeństwa na terenie gminy - atrakcyjne warunki krajobrazowe i przyrodnicze do rozwoju turystyki aktywnej - dobre warunki klimatyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - warunki przestrzenne i środowiska przyrodniczego ograniczające możliwość rozwoju infrastruktury sieciowej: brak sieci gazowej, niedostateczne zwodociągowanie i skanalizowanie - relatywnie niski wskaźnik przedsiębiorczości - niedostateczna dostępność komunikacyjna gminy z innymi ośrodkami - rozdrobnienie gruntów i gospodarstw rolnych - brak infrastruktury wspierającej rozwój turystyki aktywnej: miejsc noclegowych, obiektów gastronomicznych, infrastruktury rekreacyjnej - brak dużych terenów stanowiących własność gminy - niska dostępność do usług ochrony zdrowia, szczególnie do lekarzy specjalistów - brak zadowalającej jakości ciągów pieszych i jezdnych oraz oświetlenia ulicznego, bezpiecznych przejść dla pieszych dostosowanych do natężenia ruchu - niedobory w zakresie infrastruktury publicznej: tereny zielone, mała architektura wspierające integrację mieszkańców - uciążliwości związane z lokalizacją przy drodze wojewódzkiej: hałas, zanieczyszczenie powietrza - brak zbiorników na wody deszczowe, - niedostateczna oferta rekreacyjna dostosowana do
--	---

<ul style="list-style-type: none"> - relatywnie dobra jakość powietrza, - brak uciążliwego przemysłu, - rozwinięte tradycje targowe - wzmocnienie pozycji gminy przez przywrócenie Turobinowi praw miejskich 	<p>poszczególnych grup wiekowych (głównie dzieci i osób dorosłych).</p> <ul style="list-style-type: none"> - konieczność dostosowania usług społecznych do rosnących potrzeb osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych - niedostateczna infrastruktura umożliwiająca szerszy rozwój targowiska i sprzedaż regionalnych produktów rolniczych - niedostateczne usługi w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży - niedostateczne zagospodarowane i wyposażone świetlice i przestrzeń publiczną w sołectwach w zakresie oferty społecznej, rekreacyjnej i sportowej, co znacząco ogranicza możliwości spędzania czasu wolnego przez mieszkańców - niewłaściwe ogrzewanie domów, z dominującym opalaniem węglem - pogłębiający się problem zanieczyszczenia środowiska, w tym wód i powietrza <ul style="list-style-type: none"> - niskie dochody własne gminy - nieuregulowane stosunki wodne, brak zbiornika wodnego
<p>Opportunities szanse</p>	<p>Threats zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> - dostępność zewnętrznych źródeł finansowania w owej perspektywie finansowej - zmiany na rynku pracy – trend pracy zdalnej, zdalnie świadczonych usług 	<ul style="list-style-type: none"> - konieczność angażowania znacznych środków finansowych w rozbudowę infrastruktury drogowej i wodno – kanalizacyjnej -biurokracja związana z pozyskiwaniem

<p>i handlu</p> <ul style="list-style-type: none"> - dynamiczny rozwój potrzeb w zakresie turystyki weekendowej i aktywnego wypoczynku blisko miejsca zamieszkania - moda na zdrowy tryb życia, ekologiczną żywność - polityka społeczna państwa ukierunkowana na potrzeby seniorów - polityka prorodzinna państwa - możliwości prawne w zakresie tworzenia centrum usług społecznych i rozwoju usług społecznych świadczonych zgodnie z zasadą powszechności - aktywizacja mieszkańców przez rozwój wolontariatu i samopomocy - rozwój współpracy międzygminnej, np. w obrębie Roztocza - rozwój ponadlokalnych szlaków rowerowych - wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przez LGD Ziemi Biłgorajskiej, w tym usług turystycznych wykorzystujących lokalne zasoby - promowanie rozwiązań w zakresie zielonej gospodarki oraz gospodarki obiegu zamkniętego - rosnący trend ruraryzacji – osiedlania się na wsi, jako następstwo pandemii COVID-19 - intensywny rozwój branż gospodarki wykorzystujących sieć telekomunikacyjną i Internet, promocja pracy zdalnej - przepisy prawne obligujące gminy do 	<p>środków zewnętrznych</p> <ul style="list-style-type: none"> -rosnące koszty przygotowania inwestycji -brak przeznaczenia wystarczających środków finansowych na zadania Państwa realizowane przez samorządy, w szczególności na zadania oświatowe - zwiększający się problem dostępu do specjalistycznej pomocy medycznej i niewydolności służby zdrowia - zmieniająca się sytuacja demograficzna w całym kraju, postępujący proces starzenia się społeczeństwa, niski wskaźnik dzietności - odpływ młodych ludzi z terenów wiejskich w celach edukacyjnych i zarobkowych - wzrost stopy bezrobocia w kraju związany z związany z niepewną sytuacją ekonomiczną na rynku pracy wynikająca z pandemii COVID-19 - negatywne skutki spowodowane pandemią COVID-19, hamujące rozwój gospodarczo-ekonomiczny - postępująca cyfryzacja wpływająca na stosunki społeczne - negatywne skutki przekształcenia i wykorzystania zasobów środowiskowych mające wpływ na przyszłe kierunki rozwoju
--	---

adaptacji do zmian klimatycznych,	
-----------------------------------	--

Główne rekomendacje i uwarunkowania istotne dla planowania działań strategicznych:

1. Województwo Lubelskie cechuje niski wskaźnik poziomu rozwoju społeczno – gospodarczego oznaczający niski poziom spójności społecznej i gospodarczej regionu co przekłada się na niezadowalający poziom życia mieszkańców. Ma to bezpośrednie przełożenie na obecną sytuację społeczno – gospodarczą Gminy Turobin i na dynamikę jej rozwoju.
2. Na terenie Województwa Lubelskiego widoczna jest różnica w dostępności do infrastruktury transportowej, energetycznej komunalnej na rzecz obszarów miejskich kosztem wiejskich. Wyzwaniem rozwojowym dla Gminy Turobin jest wykorzystanie potencjału lokalizacji i wzmocnienie powiązań z sąsiadującymi ośrodkami miejskimi a także wsparcie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i komunalnej oraz przestrzeni publicznych.
3. Na poziomie społecznym regionu pogłębia się proces starzenia się ludności spowodowany spadkiem dzietności i rosnącym trendem migracji ogólnie oraz kulturową zmianą modelu rodziny. Wskaźnikowi rosnącej migracji sprzyjają warunki ekonomiczne i społeczne. Województwo zajmuje 12 miejsce w kraju pod względem średniej gęstości zaludnienia oraz 14 miejsce pod względem wskaźnika urbanizacji – w miastach województwa mieszka 46,5% ogółu ludności. Obserwowany jest trend wyludniania wsi na rzecz obszarów miejskich i podmiejskich. Migracje wewnętrzne obejmują przede wszystkim osoby w wieku 18-39 lat, głównie kobiety, zamieszkujące tereny wiejskie. Wpływa to na pojawiające się dysproporcje w wieku produkcyjnym między płciami i stanowi barierę dla rozwoju społecznego wsi i trwałości gospodarstw rolnych. Od lat na obszarach wiejskich województwa obserwowany jest spadek liczby gospodarstw rodzinnych powodowany przez brak następców w kolejnych pokoleniach. Utrzymujący się trend ma negatywne skutki dla Gminy Turobin.
4. Najsilniej zagrożone nadmierną maskulinizacją są obszary północno-wschodniej Polski. Zmiany struktury demograficznej ukazują wyzwania rozwojowe i zabezpieczenie potrzeb rosnącej grupy osób starszych. Najpilniejsze wyzwania rozwojowe obejmują dostosowanie do trendów demograficznych obszarów edukacji, pomocy społecznej, zdrowia publicznego.

5. Obserwowany jest trend wyższego udziału w życiu społecznym i kulturalnym, przejawiający się w rozwoju organizacji pozarządowych i oferty kulturalnej opartej na lokalnym dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym. Jest to istotny potencjał rozwojowy, który wspomóc może przekształcenie gospodarcze obszarów wiejskich regionu. Turystyka jako czynnik aktywizujący obszary i źródło dochodów mieszkańców wymaga wsparcia i rozwoju.
6. W Gminie Turobin, podobnie jak w całym regionie dominują przedsiębiorstwa mikro, zatrudniające do 9 osób. Panująca pandemia wpłynie niekorzystnie na sytuację wielu działających firm. Skutki gospodarczo – społeczne obecnie trwającej sytuacji nie są znane, jednak kluczowym wyzwaniem rozwojowym jest podejmowanie inicjatyw wzmacniających lokalną przedsiębiorczość oraz tworzenie korzystnych warunków do rozwoju nowych usług.
7. Rolnictwo regionu cechuje niekorzystna sytuacja agrarna gospodarstw rolnych oraz przewaga produkcji surowca przy niskim poziomie przetwórstwa. W tym zakresie kluczowym jest kontynuowanie wsparcia modernizacji gospodarstw rolnych i przetwórstwa, zmiany profilu gospodarstw oraz rozwój działalności okołorolniczej będącej podstawą różnicowania dochodów gospodarstw rolnych.
8. Naturalne walory środowiska przyrodniczego mogą stanowić podstawę rozwoju turystyki. Kierunkiem rozwojowym będzie podejmowanie działań ograniczających negatywny wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze przez poprawę warunków gospodarowania wodą czy gospodarowania odpadami oraz przeciwdziałanie i ograniczenie negatywnych skutków zmian klimatycznych. Potencjał przyrodniczy Gminy Turobin, w tym w szczególności odpowiednie warunki lokalizacji i nasłonecznienia sprzyjają większemu wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w lokalnym gospodarowaniu energią.
9. Wyzwaniem rozwojowym będzie dalsze wzmacnianie dialogu społecznego z mieszkańcami i przedsiębiorcami oraz budowanie zintegrowanego podejścia do rozwoju lokalnego przez przełamywanie barier współpracy między samorządami .

Analiza zebranego materiału empirycznego w postaci danych statystycznych, dokonanej analizy strategicznej oraz opinii mieszkańców biorących udział w ankietyzacji i warsztatach strategicznych, prowadzi do następujących wniosków dotyczących warunków demograficznych funkcjonowania Gminy Turobin w perspektywie do 2030 roku:

- liczba ludności będzie systematycznie spadać,

- stale będzie rosnać udział osób w wieku poprodukcyjnych w ogólnej liczbie ludności, przy towarzyszącym spadku udziału osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- utrzymywać będzie się niskie lub ujemne saldo migracji,

Opisywane problemy są charakterystyczne dla współcześnie starzejących się społeczeństw europejskich. Sytuacja społeczności zamieszkujących obszary wiejskie jest pod tym względem trudniejsza i wymaga kompleksowej interwencji władz lokalnych, której celem powinno być niwelowanie negatywnych efektów przemian demograficznych.

Zmieniająca się sytuacja demograficzna będzie oddziaływać w przyszłości na [zmianę popytu mieszkańców na usługi publiczne i społeczne](#). Wymienić w tym miejscu należy oświatę, usługi opiekuńcze nad osobami starszymi, usługi komunalne, kulturę i sport, a przede wszystkim usługi zdrowotne i potrzebę instytucjonalnego wsparcia w zakresie wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa indywidualnego i społecznego. Przemiany demograficzne będą wpływały na pogłębiające się problemy lokalnego rynku pracy oraz przedsiębiorczość i aktywność społeczną mieszkańców. Szczególnie ważnym wyzwaniem w omawianym zakresie będzie dostosowanie w niedalekiej przyszłości oferty usług zdrowotnych do potrzeb mieszkańców. Widoczna staje się konieczność wdrożenia rozwiązań wsparcia starzejącego się społeczeństwa, poprzez zapewnienie dostępu do oferty programów profilaktycznych, promujących zdrowy tryb życia. Kolejnym wyzwaniem będzie rozwijanie usług opiekuńczych dla osób starszych i samotnych, szczególnie świadczonych w miejscu zamieszkania. Istotnym zadaniem lokalnej polityki rozwoju powinno więc stać się [kompleksowe rozwijanie usług społecznych, docelowo świadczonych przez podmioty z sektora poza publicznego](#).

Ważną rolę w procesach zrównoważonego rozwoju gmin stanowi infrastruktura społeczna. Jest uznawana w sferze realnej gospodarki za jeden z najistotniejszych czynników oddziałujących na poziom życia mieszkańców społeczności lokalnych, w obszarach ich codziennych działalności związanych z: edukacją, zdrowiem (indywidualnym i publicznym), kulturą, rekreacją. [Rozwój usług społecznych może być czynnikiem stymulującym rozwój lokalnej przedsiębiorczości](#). Wpisuje się to w kierunki polityki społecznej województwa lubelskiego bowiem aktualne uregulowania prawne i wprowadzane programy dotyczące możliwości przekazywania środków finansowanych dla gmin, mają przede wszystkim na celu wspieranie zaspokajania potrzeb społecznych, głównie o charakterze niematerialnym.

Wyzwaniem rozwojowym dla Gminy Turobin będzie poza wsparciem dostępu do usług zdrowotnych i opiekuńczych, [wdrażanie programów wspierania aktywności fizycznej i społecznej](#), [likwidowanie barier architektonicznych](#), [rozwój usług transportu i infrastruktury służącej wypoczynkowi](#). W Gminie Turobin widoczna jest potrzeba rozwijania programów aktywizujących społeczność lokalną, szczególnie dzieci i młodzież w ramach zajęć edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych.

Położenie i warunki środowiska przyrodniczego Gminy Turobin oddziałują na stan lokalnej gospodarki. Dominuje rolnictwo, a przeważający tradycyjny sposób prowadzenia upraw charakteryzujący się stosunkowo niską zawartością pestycydów stanowi zasób rozwojowy Gminy. W okresie do 2030 roku prognozuje się, że trendy ekologiczne, związane ze zdrowym stylem życia i odżywiania będą zyskiwały na popularności. Na rynku obserwowany jest [trend wzrostowy związany z ekologiczną żywnością i aktywnym sposobem spędzania czasu, w formie rodzinnej turystyki weekendowej](#). Na terenie Gminy brakuje odpowiedniej infrastruktury i usług wspierających turystykę, aktywny i zdrowy wypoczynek, które wykorzystywałyby jej potencjał środowiskowy i rolniczy. Rolnictwo ekologiczne ale i rozwój odnawialnych źródeł energii mogą stanowić o potencjałach gminy.

Korzystną formą [aktywizacji rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości lokalnej](#) jest wspieranie inwestycji dających zatrudnienie i pobudzających rozwój nowych dziedzin gospodarki Gminy oraz tworzenie systemu wsparcia dla działań samoorganizacyjnych mieszkańców, np. stowarzyszeń, grup producenckich. Zasadnicze [znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości ma odpowiedni system edukacji i kształcenia](#), który będzie dobrze dopasowany do wymagań lokalnego rynku pracy.

W zakresie przedsiębiorczości kolejnym istotnym wyzwaniem rozwojowym będzie wprowadzenie programów wspierających lokalnych przedsiębiorców i stymulujących mieszkańców do zakładania własnej działalności gospodarczej. W przeszłości w Gminie funkcjonowało wiele zakładów pracy, co potwierdza duży jej potencjał w tym zakresie. Ważnym celem powinno być wspieranie przedsiębiorczości związanej z prowadzeniem gospodarstw rolnych, ochroną środowiska, edukacją i zwiększaniem szans na zatrudnienie mieszkańców na terenie Gminy. W przeciwnym wypadku niekorzystna kondycja gospodarcza, pogłębiające się bezrobocie, bierność zawodowa mieszkańców będzie w przyszłości przekładała się na nowe problemy społeczne i spadek jakości życia. Oferta pracodawców na terenie Gminy w niewielkim stopniu odpowiada na potrzeby wyrażane przez osoby poszukujące pracy w różnym wieku. Nie jest ona dopasowana do potrzeb osób

w wieku produkcyjnym, a więc także młodzieży, która po ukończeniu edukacji jest zmuszona do poszukiwania pracy w innych gminach.

Wyzwaniami rozwojowymi obszar przestrzenny i środowiskowy w perspektywie do 2030 roku będą:

- wdrożenie przez Gminę planowanej reformy planowania przestrzennego i dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do rozwoju nowych usług publicznych i komercyjnych,
- kreowanie oferty inwestycyjnej gminy w oparciu o warunki przeznaczenia terenów na rozwój działalności gospodarczej, odnawialne źródła energii oraz rozwój mieszkalnictwa jednorodzinnego,
- poprawa stanu infrastruktury: wodociągowej, kanalizacyjnej, drogowej,
- wdrożenie rozwiązań służących adaptacji do zmian klimatu,
- promocji rozwiązań gospodarki obiegu zamkniętego.

3. Obszary strategicznej interwencji

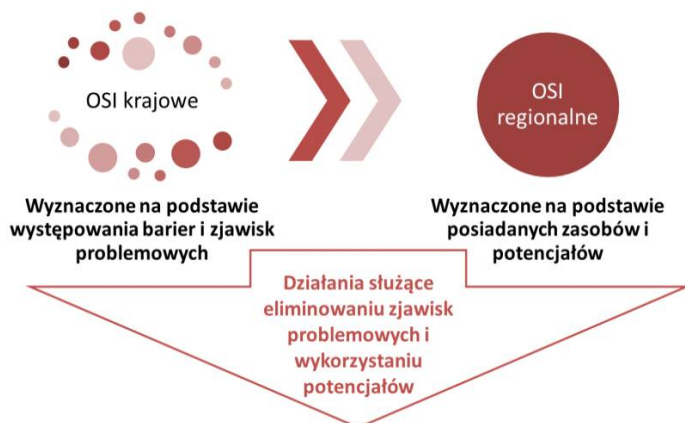
3.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, wraz z zakresem planowanych działań

Uchwałą Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29.03.2021 r. przyjęto Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (dalej SRWL 2030). W dokumencie wyznaczono ramy regionalnych obszarów strategicznej interwencji dla województwa lubelskiego oraz przez odniesienie do KSRR 2030 wskazano obszary interwencji wyznaczone na poziomie krajowym.

Zgodnie z KSRR 2030 istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Poszczególne regiony, obszary miejskie czy wiejskie o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwoju otrzymają wsparcie służące wyeliminowaniu barier rozwojowych i pobudzeniu trwałego wzrostu. Kierując się zasadą koncentracji terytorialnej, do obszarów strategicznej interwencji polityki regionalnej kraju zaliczono:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno – gospodarcze,
- Śląsk,
- Wchodnią Polskę.

Zgodnie ze SRWL uwzględniając OSI o znaczeniu krajowym, Gmina Turobin w wymiarze terytorialnym lokuje się w ramach wyznaczonych w KSRR 2030 typu obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Analiza przyczyn marginalizacji tych obszarów wykazała, iż uwarunkowania o charakterze historycznym oraz przeobrażenia społeczno-gospodarcze oraz administracyjno-terytorialne doprowadziły do ukształtowania się na terenie Polski obszarów marginalizowanych: opóźnienia urbanizacyjnego, szoku transformacyjnego, strukturalnego i tzw. peryferii wewnętrznych.

Rysunek 3: OSI krajowe w wymiarze terytorialnym SRWL

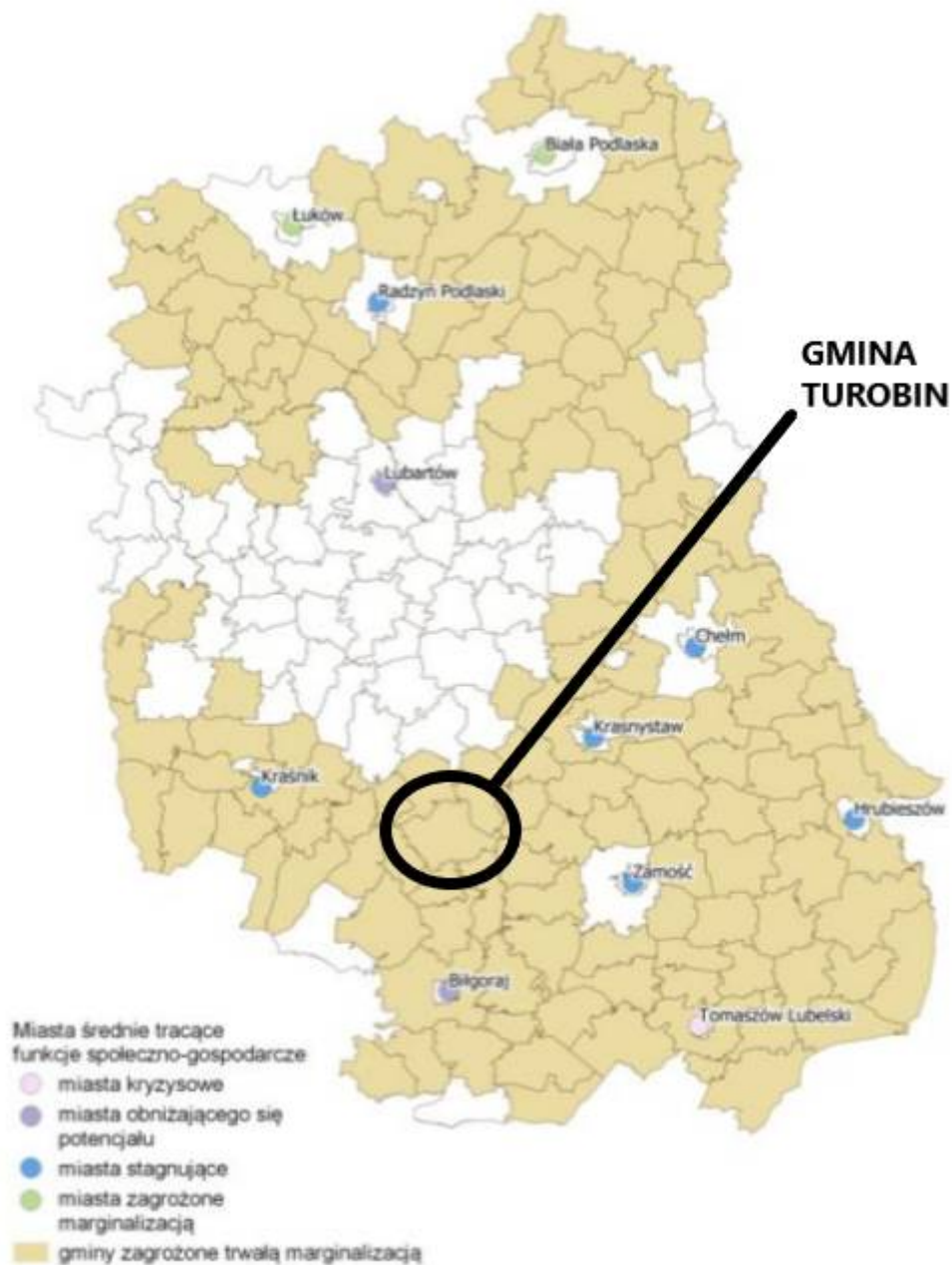
Źródło: SRWL 2030 <https://strategia.lubelskie.pl/>

Wyodrębnienie obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i koncentrowanie interwencji polityki regionalnej ma przynieść następujące efekty społeczno – gospodarcze: **rozwój lokalnych firm, w tym przedsiębiorstw społecznych, wzrost liczby lokalnych miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców oraz bazy dochodowej samorządów terytorialnych.** Koncentracja wsparcia ma również przyczynić się do wzmocnienia powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu celem lepszego dostępu mieszkańców do rynku pracy oraz integracji usług i bardziej efektywnego zarządzania usługami. Ważnym efektem wzmocnienia szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją ma być poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych, zwłaszcza w zakresie zarządzania rozwojem i zdolności do partnerstwa, dialogu oraz współpracy administracji lokalnej z innymi instytucjami publicznymi, ze społeczeństwem i partnerami gospodarczymi.

Na poziomie województwa lubelskiego obszary o niekorzystnych uwarunkowaniach stanowią:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją, obejmujące 140 spośród 213 JST w regionie,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, 11 spośród 48 ośrodków miejskich w regionie.

Mapa 3: Obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze Województwa Lubelskiego

Rekomendacje w zakresie prowadzenia polityki regionalnej płynące z KSRR 2030 dla samorządów gmin zlokalizowanych na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją są następujące:

- przygotowanie strategii rozwoju lokalnego lub strategii rozwoju ponadlokalnego lub planu działań zawierającego wiązki uzupełniających się projektów (na potrzeby zawarcia porozumienia terytorialnego),
- uczestniczenie w sieciach współpracy między samorządami, upowszechnianie dobrych praktyk,
- wdrażanie polityki rozwoju w sposób zintegrowany, na podstawie dostępnych i własnych diagnoz, z wykorzystaniem narzędzi oferowanych przez programy krajowe i regionalne,
- budowanie tożsamości społeczności obszaru powiązanego funkcjonalnie, z wykorzystaniem narzędzi partycypacji (na etapie prac nad strategią, jak też przy wyborze inwestycji do realizacji),
- animowanie i wsparcie współpracy między samorządem, partnerami społecznymi, mieszkańcami, przedsiębiorcami w zakresie działań opartych o kapitał społeczny (np. usługi o charakterze publicznym).

Zgodnie z przyjętą SRWL 2030 Obszary Strategicznej Interwencji mające znaczenie regionalne obejmują:

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (MOF),
- strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych – tzw. OSI subregionalne.

Podstawą delimitacji OSI subregionalnych wyznaczonych w SRWL 2030 były zróżnicowane cechy przestrzeni odzwierciedlone w waloryzacji funkcjonalnej województwa oraz regionalizacji fizycznogeograficznej Polski. Wyznaczone OSI subregionalne uwzględniają określoną w KSRR 2030 politykę rozwoju regionalnego ukierunkowanego terytorialnie i ich granice stanowią granice administracyjne gmin wchodzących do danej OSI. [Obszary Strategicznej Interwencji określone w SRWL 2030 wskazują, że Gmina Turobin zlokalizowana jest na obszarze OSI ROZTOCZE.](#) Podstawą delimitacji OSI ROZTOCZE dokonaną w SRWL 2030 jest:

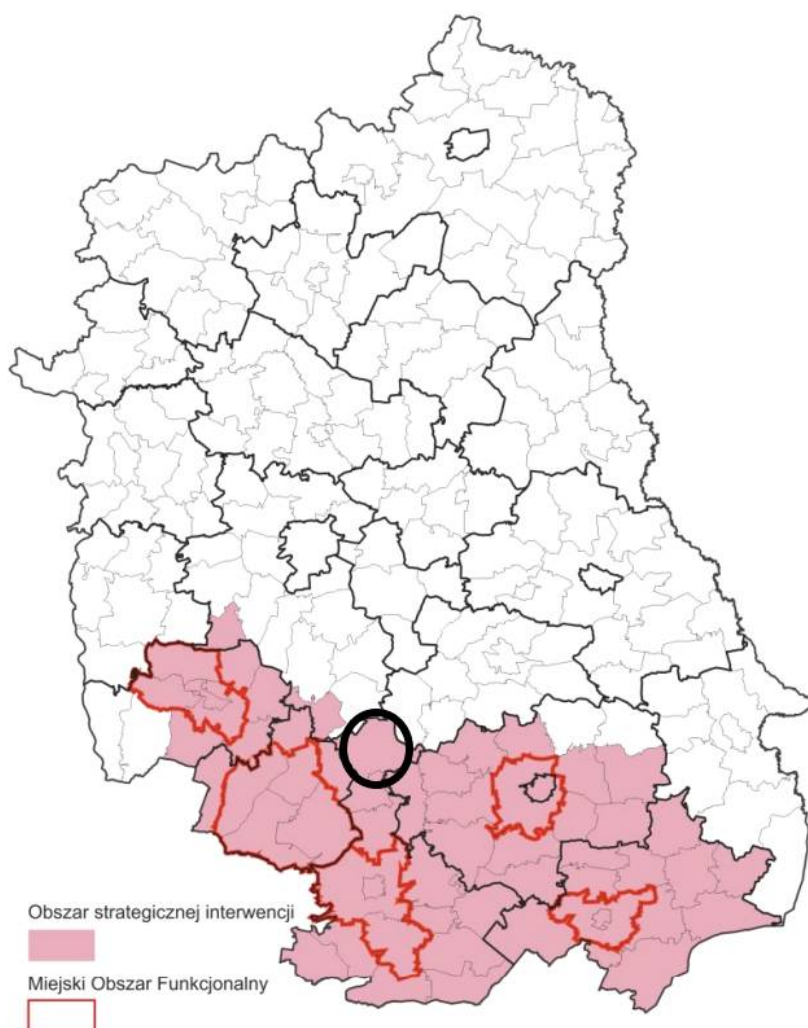
- zasięg Roztoczańsko-Puszczańskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- obszar Transgranicznego Rezerwatu Biosfery Roztocze,
- obszar współpracy w ramach Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Roztocze,
- obszar projektowanego Geoparku Kamienny Las na Roztoczu.

Przesłanką do tak dokonanej delimitacji były wyodrębnione cechy funkcjonalno – przestrzenne, stanowiące charakterystykę tego obszaru. Do najistotniejszych cech należą zatem:

- wysoka lesistość (w większości gmin należących do OSI lasy przekraczają 50% powierzchni),
- duży udział form ochrony przyrody w ogólnej powierzchni obszaru,
- wysoki potencjał turystyczny, wynikający m.in. z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego,
- wysokie walory krajoznawcze, umożliwiające rozwój na tym obszarze aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyka krajoznawcza, przyrodnicza rowerowa, połączonych z edukacją ekologiczną,
- warunki klimatyczne umożliwiające rozwój turystyki zimowej i uprawiania sportów zimowych oraz zasoby uzdrowiskowe umożliwiające rozwój turystyki leczniczej,
- istniejące powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- wysoki poziom nasłonecznienia.

Wszystkie wymienione wyżej warunki sprawiają, iż obszar ten skoncentrowany jest przede wszystkim na zasobach i potencjale środowiskowym. SRWL 2030 wyznacza dla OSI ROZTOCZE następujący priorytet rozwoju:

- społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Roztocza i Puszczy Solskiej.

Mapa 4: Mapa OSI ROZTOCZE z zaznaczonym obszarem Gminy Turobin

Źródło: SRWL2030 <https://strategia.lubelskie.pl/>

Zasięg OSI ROZTOCZE obejmuje:

- Miejskie Obszary Funkcjonalne: Biłgoraja, Janowa Lubelskiego, Kraśnika, Tomaszowa Lubelskiego i Zamościa,
- 41 gminy należące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Adamów, Aleksandrów, Batorz, Bełzec, Biszczka, Chrzanów, Frampol, Goraj, Jarczów, Józefów, Komarów-Osada, Krasnobród, Krynice, Lubycza Królewska, Łabunie, Łaszczów, Łukowa, Miączyn, Nielisz, Obsza, Potok Górny, Potok Wielki, Rachanie, Radecznicza,

Sitno, Sulów, Susiec, Stary Zamość, Szastarka, Szczebrzeszyn, Tarnawatka, Telatyn, Tereszpol, Trzydnik Duży, **Turobin**, Tyszowce, Ulhówek, Wilkołaz, Zakrzew, Zakrzówek, Zwierzyniec.

- 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Borzechów i Tarnogród.

SRWL 2030 zdefiniowała tematyczne obszary wsparcia OSI ROZTOCZE w odniesieniu do realizacji celów i kierunków działań przyjętych w Strategii. Adekwatne dla uwarunkowań i mające bezpośredni wpływ na kierunki rozwoju Gminy Turobin to:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

- rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

- przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW 833, **DW 835**, DW837, DW 842, **DW 848**, DW 849, DW 850, DW852, DW 853, DW 858, DW 863, w tym budowa obwodnicy Kraśnika (DW 833), Urzędowa (DW 833), Biłgoraja (DW 835), Frampola (DW 835) i Tarnogrodu (DW 835).

2.4 Ochrona walorów środowiska

- ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności, w tym przedsięwzięcia flagowe to: opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody i aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

3.3 Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

- rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych.

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- kreowanie i rozwijanie oferty ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce, w tym przedsięwzięcia flagowe: rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe); organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa); rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.); wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych; ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

Odnosząc założenia OSI ROZTOCZE uwzględnione w SRWL 2030 do kierunków rozwoju Gminy Turobin warto podkreślić, iż [zgodnie z Uchwałą Nr XXIX/190/2020 z dnia 29 grudnia 2020r. Gmina Turobin przystąpiła do Stowarzyszenia Euroregion „Roztocze”](#).

3.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Turobin, wraz z zakresem planowanych działań

Zgodnie z Uchwałą Nr XXXV/204/2017 Rady Gminy Turobin z dnia 27 września 2017 r. przyjęto do wdrażania Gminny Program Rewitalizacji Gminy Turobin na lata 2016 – 2023. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Turobin na lata 2016 – 2023 wyznacza obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji Gminy. Interwencja o charakterze inwestycyjnym oraz miękkim na obszar rewitalizacji doprowadzić ma do wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz wywołać efekt synergii polegający na oddziaływaniu zmian zachodzących w rozwoju społeczno – gospodarczym obszaru rewitalizacji na poziom rozwoju całej Gminy Turobin.

Obszar rewitalizacji wpisuje się we wskaźniki koncentracji tj. udział procentowy ludności - do 30%, udział procentowy powierzchni – do 20%). Łącznie obszar rewitalizacji Gminy Turobin obejmuje 11,48 km² oraz liczy 1339 mieszkańców i dzieli się na podobszary:

Podobszar I – sołectwo Nowa Wieś,

Podobszar II – sołectwa Turobin oraz Przedmieście Szczebrzeszyńskie,

Podobszar III – sołectwo Żabno Kolonia.

Gminny Program Rewitalizacji zakłada osiągnięcie następujących celów rewitalizacyjnych:

1. Zmniejszenie skali problemów społecznych na obszarze rewitalizacji.
 - 1.1. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz aktywizacja społeczno – zawodowa mieszkańców obszarów rewitalizacji.
 - 1.2. Niwelowanie istniejących problemów społecznych poprzez stworzenie na obszarze rewitalizacji miejsc pozwalających na prowadzenie działań kulturalnych, edukacyjnych, oraz integrujących społeczność lokalne.
2. Poprawa bezpieczeństwa i zmniejszenie zagrożeń komunikacyjnych mieszkańców obszarów rewitalizacji.
 - 2.1. Modernizacja infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.
3. Wzrost jakości terenów publicznych
 - 3.1. Modernizacja i rozbudowa terenów zielonych.

Kluczowe kierunki działań przewidziane do realizacji na obszarze rewitalizacji Gminy Turobin to:

- poprawa infrastruktury społecznej Gminy Turobin przez nadawanie nowych funkcji obiektom użyteczności publicznej wspierających rozwój usług społecznych, np. na przebudowę budynku Ośrodka Zdrowia w Turobinie wraz adaptacją na potrzeby Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- zwieszenie dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do oferty kulturalnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury umożliwiającą wykorzystanie potencjału lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego do rozwoju nowej oferty kulturalnej,
- poprawa bezpieczeństwa pieszych i dostępności komunikacyjnej obszaru rewitalizacji poprzez poprawę stanu ciągów pieszych i jezdnych, modernizację przejść, utworzenie zielonych pasów bezpieczeństwa dla ruchu pieszych, monitoring, modernizację i rozbudowę oświetlenia ulicznego,
- kształtowanie przestrzeni publicznej z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych przez rozwój stref zieleni, parków i towarzyszących im obiektów infrastruktury rekreacyjnej,

- aktywną integrację mieszkańców, w szczególności osób nieaktywnych zawodowo, narażonych na wykluczenie społeczne,
- aktywizację seniorów oraz rozwój usług wspierających politykę senioralną i srebrną gospodarkę na obszarze rewitalizacji,
- rozwój oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży obszaru rewitalizacji ukierunkowanej na wyrównywanie szans edukacyjnych, rozwiązywanie problemów opiekuńczo – wychowawczych oraz wsparcie kompetencji kluczowych.

Zgodnie z przyjętą w dokumencie koncepcją wdrażania dokumentu Gminny Program Rewitalizacji ma formułę krocząca i podlega monitoringowi i aktualizacji w przypadku zmiany uwarunkowań o charakterze zewnętrznym, np. prawnych oraz wewnętrznych, determinowanych przez warunki społeczno – gospodarcze Gminy. [Ostateczny kierunek i zakres działań planowanych na obszarze rewitalizacji Gminy Turobin wynikał będzie z przyjętego, zgodnie z ustawą o rewitalizacji, Gminnego Programu Rewitalizacji.](#) Kluczowe dla kierunków działań podejmowanych przez Gminę Turobin na obszarze rewitalizacji są następujące rekomendacje rozwojowe:

- podejmowanie działań ukierunkowanych przywracanie funkcji społeczno – gospodarczych obszarów wiejskich, oraz wzmacnianie powiązań obszarów wiejskich z najbliższymi ośrodkami miejskimi,
- wdrażanie zintegrowanych inwestycji (o charakterze społecznym, przestrzennym, gospodarczym, technicznym, środowiskowym),
- tworzenie warunków do rozwijania systemu edukacji i kwalifikacji, w tym kształcenia osób dorosłych,
- tworzenie warunków do rozwoju nowych usług społecznych, będących odpowiedzią na zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji i tendencje demograficzne, w tym tworzenie warunków do rozwoju srebrnej gospodarki,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej i promocji zdrowia,
- aktywizacja podmiotów publicznych, prywatnych, ekonomii społecznej i mieszkańców na rzecz rozwoju i współpracy,
- zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej i terenów inwestycyjnych.

W związku z podjętą inicjatywą samorządu gminnego w zakresie przywrócenia Turobinowi praw miejskich, [Turobin stanie się obszarem o szczególnym znaczeniu dla](#)

rozwoju funkcji gospodarki, w tym rozwoju terenów inwestycyjnych oraz wzmocnienia funkcji usługowych dla otaczających go wsi.

4. Strategiczne kierunki Rozwoju Gminy Turobin

4.1. Misja i wizja rozwoju

W procesie tworzenia Strategii ważną rolę odgrywa określenie kluczowych kierunków rozwoju w formie misji i wizji rozwoju. Wizja rozwoju gminy stanowi projekcję pożądanego stanu rozwoju gminy w perspektywie strategicznej. To stan docelowy, do którego dążyć będą wszyscy realizatorzy i interesariusze Strategii poprzez jej wdrażanie. Dla osiągnięcia wizji ważne jest wykorzystywanie atutów i potencjałów Gminy oraz zdiagnozowanych szans rozwojowych pojawiających się w otoczeniu społecznym, gospodarczym i politycznym.

Wizja rozwoju Gminy Turobin do roku 2030 brzmi:

Gmina Turobin wykorzystując zasoby środowiskowe oraz aktywność społeczno – gospodarczą mieszkańców rozwija się w sposób zrównoważony. Wzmocniła swoją rolę w regionie przez zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorcom dostępu do wysokiej jakości usług publicznych i rozwój obustronnych powiązań funkcjonalnych w relacji wieś - miasto i partnerstwa samorządów. Poprawiła jakość życia mieszkańców przez oferowanie przyjaznej i bezpiecznej przestrzeni do życia i pracy.

Misja Strategii jest próbą odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Co jest naszym priorytetem? Misja skoncentrowana jest na wartościach, które wspierają władze gminy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców i mieszkańców we wdrażaniu działań rozwojowych. Jest nadrzędnym celem rozwoju podejmowanym w procesie wdrażania Strategii. Uwzględniając przyjęte założenia i wnioski płynące z analizy strategicznej misja Gminy Turobin brzmi:

Gmina Turobin jest miejscem bezpiecznym i przyjaznym do życia i pracy, wspierającym kapitał społeczny i przedsiębiorczość mieszkańców, szanującym środowisko naturalne oraz wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze do wzmocnienia swojej pozycji w regionie.

Wnioski z przeprowadzonej diagnozy obszaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego Gminy Turobin stanowią jednocześnie podstawę do formułowania celów i kierunków rozwoju gminy, ukazując pewne trendy rozwojowe. Działania zaplanowane w Strategii będą miały na celu ograniczenie i przeciwdziałanie negatywnych zjawisk oraz wzmocnienie i wykorzystywanie zdiagnozowanych wewnętrznych potencjałów rozwojowych oraz pojawiających się okoliczności w otoczeniu zewnętrznym.

Model rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 opierał będzie się na racjonalnych decyzjach strategicznych, zgodnych z nadrzędną zasadą zrównoważonego rozwoju. Ukierunkowanie na poprawę jakości życia mieszkańców i warunków prowadzenia aktywności zawodowej opierać będzie się na wzmocnianiu potencjałów i zasobów rozwojowych Gminy oraz oddziaływaniu na pojawiające się problemy. Kierunki i działania podejmowane przez władze samorządowe pozostaną w zgodzie z zasadą terytorialnego podejścia do rozwoju lokalnego dzięki otwarciu i zaangażowaniu w budowanie partnerstwa samorządów w ramach Stowarzyszenia Euroregion Roztocze oraz wzmocnieniu obustronnych relacji funkcjonalnych na linii wieś - miasto.

Rysunek 4: Model rozwoju lokalnego Gminy Turobin

Źródło: opracowanie własne

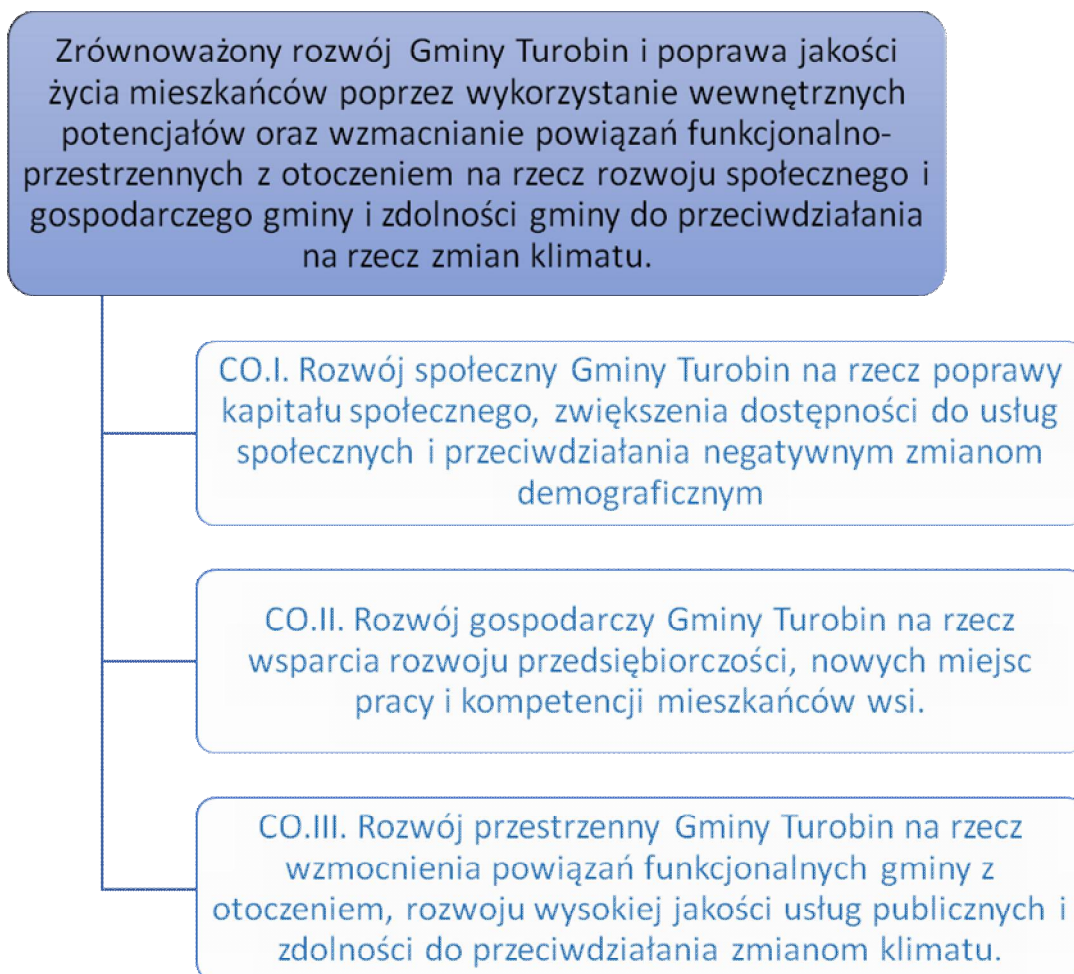
4.2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Obszary stanowiące podstawę do formułowania celów strategicznych rozwoju Gminy Turobin do roku 2030 to:

1. wzmacnianie powiązań funkcjonalno- przestrzennych z otoczeniem, w tym na linii wieś – miasto,
2. wyzwanie organizacyjno – zarządcze wynikające z ewentualnego przywrócenia Turobinowi praw miejskich,
3. wielofunkcyjny rozwój gminy,
4. poprawa jakości usług publicznych tworzonych w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i idee inteligentnych społeczności lokalnych, szczególnie w zakresie edukacji, zdrowia publicznego, usług społecznych,
5. budowanie kapitału społecznego, wspieranie inicjatyw oddolnych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
6. rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej,
7. rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz wsparcie usług opartych na tym dziedzictwie jako ważnych czynników rozwoju społeczno – gospodarczego,
8. poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych wraz z dostosowaniem do wymagań osób o szczególnych potrzebach, kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
9. zapewnienie wysokiej jakości usługi publicznych, w tym w szczególności opieki medycznej i społecznej, edukacji, kultury i sportu, opieki nad dzieckiem do lat 3 i osobami starszymi,
10. poprawa powiązań komunikacyjnych z sąsiadującymi ośrodkami i mobilności mieszkańców,
11. troska o stan środowiska naturalnego i adaptacja do zmian klimatu, w tym poprawy jakości powietrza, zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, poprawa zarządzania gospodarką wodną i wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, poprawa konkurencyjności i modernizacji gospodarstw rolnych,

12. tworzenie warunków do rozwoju działalności pozarolniczej opartej na lokalnych zasobach i potencjałach kulturowych i przyrodniczych.

W wyniku analizy strategicznej uzupełnionej pracami warsztatowymi sformułowano następujący cel strategiczny i trzy cele operacyjne rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030:

Cel operacyjny I Rozwój społeczny Gminy Turobin na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym.

Jakość życia mieszkańców stanowią możliwości podejmowania aktywności społecznej i korzystania z oferty usług dostosowanej do potrzeb i problemów każdego z mieszkańców. Mając na względzie wyzwania demograficzne stojące przed Gminą Turobin kluczowe

w rozwoju społecznym są obszary: zdrowia publicznego oraz pomocy społecznej. Dodatkowo, czynnikami poprawiającymi komfort życia mieszkańców jest dostęp do oferty kulturalnej, sportowej czy rekreacyjnej. Jako uzupełniające działania, stymulujące na poprawę konkurencyjności w zakresie zamieszkiwania są usługi opieki nad dziećmi do 3 lat i edukacji. W zapewnianiu odpowiedniej jakości usług społecznych ważne są potrzeby wszystkich mieszkańców gminy, a także poszczególnych grup kategoryalnych mieszkańców. Trendy demograficzne pokazują, iż wyzwaniem rozwojowym stojącym przed Gminą jest starzenie się społeczeństwa i konieczność dostosowania usług społecznych to potrzeb osób o szczególnych potrzebach, chorych i z niepełnosprawnością.

Ważnym elementem rozwoju społecznego jest wspieranie inicjatyw oddolnych mieszkańców i zwiększenie ich zaangażowania w życiu gminy. Ma to szczególne znaczenie ze względu na położenie gminy na obszarach marginalizowanych, statystycznie bardziej od innych regionów dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Aktywizacja społeczna ma na celu kształtowanie postawy współdziałania i samoorganizacji mieszkańców, wzmacniając więzi społeczne i kapitał społeczny gminy, zwiększa umiejętności mieszkańców do radzenia sobie w trudnych życiowo sytuacjach a docelowo wspiera zdolności do podejmowania aktywności gospodarczej. W tym obszarze rozwój usług społecznych może wykorzystywać ekonomię społeczną jako narzędzie rozwoju włączającego.

Działania skupione wokół rozwoju społecznego obejmować będą zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne jak i programy społeczne i nieinwestycyjne działania rozwojowe.

Kierunki działań niezbędne dla realizacji celu operacyjnego I :

1. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży.
2. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców.
3. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania.
4. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach.
5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków rozwoju kapitału społecznego gminy.

Powyższe kierunki działań przyjęte dla celu operacyjnego I stanowiąc będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli:

Tabela 8: Cel operacyjny I. Rozwój społeczny Gminy Turobin na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym

lp.	kierunek działania	działania	oczekiwane rezultaty planowanych działań	wskaźniki osiągnięcia działań
1.a.	1. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży	Poprawa infrastruktury dydaktyczno - sportowej szkoły podstawowej w Turobinie oraz tworzenie warunków dla poprawy jakości kształcenia.	a. poprawa warunków nauczania w szkołach podstawowych Gminy Turobin, b. poprawa dostępności do edukacji przedszkolnej, w tym uwzględniającej dzieci o szczególnych potrzebach, c. poprawa jakości kształcenia dzieci, d. poprawa dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat.	a. liczba wybudowanych /zmodernizowanych pomieszczeń dydaktycznych i sportowych (szt.), b. liczba prowadzonych zajęć pozalekcyjnych (szt.), c. średnie wyniki nauczania w szkołach (%), d. liczba miejsc wychowania przedszkolnego (szt.), e. liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat, f. liczba nauczycieli, u których podniosły się kwalifikacje i umiejętności w zakresie wykorzystywania narzędzi cyfrowych w nauczaniu (os.).
1.b.		Rozwój form opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat na terenie Gminy Turobin.		
1.c.		Wzrost dostępności i jakości usług opieki przedszkolnej na terenie Gminy Turobin.		
1.d.		Poprawa jakości kształcenia w Gminie Turobin przez wzrost dostępności do dodatkowych zajęć edukacyjnych ukierunkowanych m.in. na rozwój kompetencji kluczowych, umiejętności społecznych, cyfryzacji edukacji oraz usług edukacyjnych dla dzieci o szczególnych potrzebach.		
1.e.		Poprawa jakości kształcenia w Gminie Turobin przez przygotowanie nauczycieli do wykorzystania narzędzi cyfrowych w nauczaniu.		
2.a.	2. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców	Utworzenie stref rekreacji dla mieszkańców Gminy Turobin, z elementami edukacji przyrodniczej (place zabaw (w tym zielone place zabaw), siłownie, boiska wielofunkcyjne)	a. zwiększenie poziomu aktywnego spędzania czasu wolnego przez mieszkańców, b. podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększoną aktywność rekreacyjną, c. poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego mieszkańców Gminy Turobin o charakterze sportowo-rekreacyjnym, d. zwiększenie oferty wypoczynkowo - rekreacyjnej dla odwiedzających Gminę Turobin turystów.	a. liczba wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej (szt.), b. liczba wybudowanych obiektów infrastruktury wykorzystujących potencjał przyrodniczy Gminy Turobin, c. długość wybudowanych / oznakowanych szlaków rekreacyjnych (km).
2.b.		Budowa zbiornika retencyjnego nad rzeką Por wraz z towarzyszącą infrastrukturą rekreacyjną.		
2.c.		Rozbudowa szlaków pieszych, rowerowych, nordic-walking z elementami edukacji kulturowo - przyrodniczej, wykorzystujących potencjał przyrodniczy Gminy Turobin.		

3.a.	3. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania.	Wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i wspólnotowości przez rozwój infrastruktury i zakup wyposażenia Biblioteki Publicznej w Turobinie.	a. poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców o charakterze kulturalnym, b. integracja i aktywizacja mieszkańców w różnych grupach wiekowych, c. popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Turobin, d. wzmacnianie tożsamości lokalnej i kulturowej mieszkańców Gminy Turobin, e. promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego Gminy Turobin.	a. liczba zmodernizowanych i/lub wyposażonych obiektów wykorzystywanych na cele kulturalne (szt.), b. liczba wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przez Gminę Turobin (szt./rok), c. liczba przeprowadzonych wydarzeń kulturowych w świetlicach wiejskich (szt.), d. liczba uczestników wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Gminę Turobin (os./rok).
3.b.		Modernizacja i zakup wyposażenia do świetlic wiejskich wspierającego budowanie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy Turobin.		
3.c.		Rozwój oferty kulturalnej wspierającej tożsamość lokalną i integrację mieszkańców Gminy Turobin.		
4.a.	4. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach	Zwiększenie dostępu do opieki zdrowotnej dla mieszkańców Gminy Turobin, w tym realizacja programów profilaktyki zdrowotnej.	a. dopasowanie oferty usług społecznych do zmieniającej się struktury demograficznej gminy Turobin, b. włączenie społeczne osób starszych oraz osób o szczególnych potrzebach, c. poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Turobin przez dostosowanie usług społecznych do ich faktycznych potrzeb, d. integracja osób narażonych na wykluczenie społeczne, w tym osób starszych i osób o szczególnych potrzebach, e. poprawa stanu zdrowia mieszkańców Gminy Turobin poprzez zwiększenie dostępu do diagnostyki i badań chorób cywilizacyjnych.	a. liczba nowych usług społecznych (szt.), b. liczba mieszkańców korzystających z nowych usług społecznych (os.), c. liczba mieszkańców korzystających z programów profilaktyki zdrowotnej (os.), d. liczba mieszkańców objętych wsparciem w formie aktywizacji społecznej i zawodowej (os.), e. liczba dostępnych usług specjalistycznych / poradnictwa (szt.).
4.b.		Rozwój działalności instytucji i usług wspierających seniorów i opiekę nad osobami zależnymi, tj.: klub seniora, usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania, wsparcie opiekunów faktycznych.		
4.c.		Rozwój usług asystenckich, gospodarstw opiekuńczych, gospodarstw społecznych, z wykorzystaniem instrumentu ekonomii społecznej.		
4.d.		Zapewnienie usług specjalistycznych / poradnictwa w formie pomocy psychologicznej, prawnej, pielęgniarek, rehabilitantów, wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego.		
4.e.		Wsparcie w formie aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców Gminy Turobin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych.		

4.f.		Adaptacja obiektu po byłej szkole w Żabnie na potrzeby domu opieki społecznej.		
5.a.	5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków rozwoju kapitału społecznego gminy.	Rozwój usług aktywizujących mieszkańców Gminy Turobin , w tym osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami.	a poprawienie jakości życia mieszkańców przez nowe formy spędzania czasu wolnego i zapewnienie dostosowanej do wieku i zainteresowań oferty zajęć, b. integracja społeczna mieszkańców gminy, c. rozwój inicjatyw obywatelskich, d. rozwój form aktywności społecznej mieszkańców.	a. liczba wolontariuszy (os.), b. liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych (szt.), c. liczba oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców (szt.), d. liczba zajęć / wydarzeń związanych z aktywizacją społeczną oraz przeciwdziałaniem wykluczeniu (szt.).
5.b.		Wzmocnienie kompetencji społecznych i umiejętności organizacyjnych lokalnych liderów.		
5.c.		Promocja wolontariatu wśród młodzieży.		
5.d.		Wsparcie inicjatyw oddolnych mieszkańców.		
5.e.		Utworzenie i wyposażenie świetlic środowiskowych wraz z organizacją zajęć świetlicowych dla dzieci i młodzieży.		

Cel operacyjny II - Rozwój gospodarczy Gminy Turobin na rzecz wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców wsi.

Odległość Gminy Turobin do najbliższych ośrodków miejskich nie przekracza 40 km i sprawia, iż gmina może być idealnym zapleczem żywieniowym oraz rekreacyjnym dla sąsiadujących miasteczek. Rolniczy charakter Gminy dostarcza wysokiej jakości produktów rolnych, które mogą samodzielnie być przedmiotem sprzedaży oraz stanowić podstawę do rozwoju przetwórstwa i sektora rolno – spożywczego. Dodatkowo Gmina dysponuje cennymi walorami przyrodniczymi, które z jednej strony należy chronić, a z drugiej strony udostępniać na specjalnych zasadach dla celów turystycznych, edukacyjnych, rekreacyjnych i sportowych. W ciągu najbliższych lat wzrośnie zapotrzebowanie na usługi turystyki krajowej, kreatywnej, tzw. turystyki 3E (Entertainment – rozrywka, Excitement – ekscytacja, Education – edukacja).

Rozwój gospodarczy powinien opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju, co w praktyce oznacza dążenie do równowagi pomiędzy potrzebami gospodarczymi i wymaganiami ochrony środowiska. W tym zakresie ważna jest poprawa jakości świadczonych usług komunalnych i infrastruktury sieciowej zapewniających zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Podejmowane działania inwestycyjne oraz wdrażane programy wspierać powinny dostosowanie lokalnych gospodarstw rolnych do wyzwań rynkowych a także wspomagać rozwój działalności okołorolniczej stwarzającej warunki dywersyfikacji źródła dochodów gospodarstw rolnych. Budowa i modernizacja elementów infrastruktury technicznej oraz społecznej wpływa na poprawę warunków środowiskowych i zdrowotnych oraz wzrost atrakcyjności tych terenów dla zewnętrznych przedsiębiorców, co przyczynia się do wzrostu liczby nowych mieszkańców. Jakość życia na obszarach wiejskich coraz bardziej zależeć będzie od zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiskowymi. W tym zakresie ważne jest gospodarowanie zasobami wód, troska o jakość powietrza oraz ochronę ziemi.

W realizację celu operacyjnego wpisuje się również prowadzenie działań promocyjnych skoncentrowanych na marketingu gospodarczym oraz wzmocnienie zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym opierającej się na budowaniu marki produktów lokalnych, atrakcji turystycznych i potencjału inwestycyjnego. Działania te mają duże znaczenie w kontekście planowanych w ramach Stowarzyszenia Euroregion Roztocze oraz LDG Ziemia Biłgorajska przedsięwzięć. Współcześnie niezbędnym elementem

zintegrowanego rozwoju jest tworzenie warunków do rozwoju innowacji oraz zapewnienie dostępności do usług cyfrowych, zgodnie z ideą smart village. Budowanie standardu inteligentnej wsi powinno opierać się na lokalnych potrzebach i będzie wspierać tworzenie miejsc pracy i rozwój gospodarczy wsi. Niską mobilność zawodową mieszkańców wsi oraz deficyty wykształcenia można zneutralizować poprzez wzrost kompetencji cyfrowych mieszkańców i dostępności do usług smart i Internetu rzeczy. Transfer nowych technologii i innowacji do lokalnej gospodarki przełoży się na rozwój nowych sektorów gospodarki tj. biogospodarka, zielona gospodarka, OZE, gospodarka społeczna. Przyjmuje się, że rozwój zielonej gospodarki opierał będzie się na transformacji dziesięciu kluczowych sektorów, tj.: rolnictwo, budownictwo, energetyka, rybołówstwo, leśnictwo, przemysł energetyczny, turystyka, transport, gospodarka odpadami i gospodarka zasobami wodnymi. Mimo trwającej pandemii i trudnych warunków prowadzenia działalności w perspektywie najbliższych 3-5 lat wzrośnie zapotrzebowanie społeczne na oferowane przez podmioty tego sektora produkty i usługi.

Kierunki działań niezbędne dla realizacji celu operacyjnego II :

1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okołorolniczej, np. przez rozwój rolnictwa społecznego.
2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze.
3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego.
4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym.
5. Rozwój innowacji w formie specyficznych sektorów gospodarki i cyfryzacji z dostosowaniem do lokalnych potrzeb przedsiębiorców i mieszkańców.

Powyższe kierunki działań przyjęte dla celu operacyjnego II stanowiąc będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli:

Tabela 9: Cel operacyjny II. Rozwój gospodarczy Gminy Turobin na rzecz wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców wsi

Lp.	kierunek działania	działania	oczekiwane rezultaty planowanych działań	wskaźniki osiągnięcia działań
1.a.	1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okotorolniczej	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i doradztwo zawodowe mieszkańców Gminy Turobin, umożliwiające łączenie pracy zawodowej z aktywnością w rolnictwie.	a. poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Turobin, b. zwiększenie liczby przedsiębiorców działających na terenie Gminy Turobin, c. rozwój działalności okołorolniczej, spadek bezrobocia wśród mieszkańców Gminy Turobin, e. zwiększenie konkurencyjności Gminy Turobin w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy.	a. liczba mieszkańców Gminy Turobin, u których kwalifikacje zawodowe uległy poprawie (os.), b. liczba działań ukierunkowanych na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (szt.), c. liczba podjętych działań edukacyjnych w zakresie małego przetwórstwa, rzemiosła i drobnej wytwórczości (szt.).
1.b.		Rozwój poradnictwa biznesowego świadczącego profesjonalne usługi dla przedsiębiorców i gospodarstw rolnych, w tym ukierunkowane na wsparcie po pandemii Covid-19.		
1.c.		Rozwój szkoleń i doradztwa zawodowego dla młodzieży na potrzeby lokalnego rynku pracy.		
1.d.		Prowadzenie kampanii edukacyjnej związanej z promocją drobnej wytwórczości, rzemiosła i małego przetwórstwa.		
2.a.	2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze	Wsparcie edukacyjne i doradcze w zakresie tworzenia gospodarstw: edukacyjnych, przygodowych, wiosek tematycznych, ośrodków zajmujących się animacją kultury.	a. rozwój przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby, b. poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Gminy Turobin .	a. liczba działań na rzecz edukacji i doradztwa rozwoju przedsiębiorczości opartej o zasoby kulturowe i przyrodnicze (szt.), b. liczba podjętych działań w ramach wsparcia rozwoju usług gastronomicznych i bazy noclegowej (szt.), c. liczba realizowanych programów aktywizacji gospodarczej (szt.).
2.b.		Programy aktywizacji gospodarczej i wsparcia na rzecz prowadzenia działalności gospodarczej w oparciu o lokalne zasoby.		

3.a.	3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego.	Rozwijanie infrastruktury teleinformatycznej.	<p>a. poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych,</p> <p>b. zwiększenie ilości ścieków odprowadzanych systemem kanalizacji sanitarnej lub zagospodarowanych w przydomowych oczyszczalniach ścieków,</p> <p>c. ograniczenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery z tradycyjnych źródeł ciepła,</p> <p>d. zwiększenie liczby gospodarstw domowych ogrzewanych ekologicznymi źródłami ciepła,</p> <p>e. zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, w szczególności pyłów PM 2,5, PM 10 oraz emisji CO2</p> <p>f. zwiększenie efektywności systemu gospodarowania odpadami,</p> <p>g. poprawa warunków życia i stanu zdrowia mieszkańców.</p>	<p>a. długość zmodernizowanej/ wybudowanej sieci wodociągowej (km),</p> <p>b. liczba mieszkańców przyłączonych do sieci kanalizacyjnej (os.),</p> <p>c. liczba nowo zamontowanej infrastruktury OZE,</p> <p>d. liczba wdrożonych rozwiązań poprawiających warunki prowadzenia działalności gospodarczej, sprzyjających ochronie środowiska naturalnego.</p>
3.b.		Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, np. kolektory słoneczne, fotowoltaika, pompy ciepła, ekologiczne kotły grzewcze.		
3.c.		Rozbudowa i modernizacja ujęć wody i sieci wodociągowej wraz z monitoringiem systemu.		
3.d.		Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.		
3.e.		Dostosowanie systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych poprzez rozwój infrastruktury PSZOK		
3.f.		Promocja rozwiązań i rozwój infrastruktury biogazowni rolniczych i farm fotowoltaicznych.		
3.g.		Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej i zabudowy jednorodzinnej.		
4.a.	4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym	Opracowanie strategii promocji marki Gminy Turobin w powiązaniu z obszarem funkcjonalnym Roztocze.	<p>a. zwiększenie zainteresowania ofertą turystyczną i rekreacyjną Gminy Turobin,</p> <p>b. zwiększenie świadomości potencjalnych inwestorów w zakresie autów gospodarczych Gminy Turobin.</p>	<p>a. liczba podjętych działań promocyjnych w ramach współpracy z organizacjami zewnętrznymi i stowarzyszeniami samorządów (szt.),</p> <p>b. liczba materiałów informacyjnych i gadżetów promujących potencjał gospodarczy Gminy Turobin (szt.).</p>
4.b.		Promocja gospodarcza Gminy Turobin w zakresie oferty inwestycyjnej ukierunkowanej na rozwój przetwórstwa.		
5.a.	5. Rozwój innowacji i cyfryzacji z dostosowaniem do lokalnych potrzeb przedsiębiorców i mieszkańców.	Cyfryzacja instytucji usług społecznych i rozwój e -usług społecznych, np. telemedycyna, telemedyczne opaski.	<p>a. poprawa kompetencji cyfrowych mieszkańców Gminy Turobin,</p> <p>b. poprawa dostępności do usług publicznych,</p> <p>c. zwiększenie mobilności zawodowej mieszkańców Gminy Turobin.</p>	<p>a. liczba nowych e-usług publicznych (szt.),</p> <p>b. liczba mieszkańców, którzy poprawili kompetencje cyfrowe (os.)</p> <p>c. liczba rozwiązań cyfrowych wprowadzonych przez przedsiębiorców (szt.).</p>
5.b.		Aktywizacja cyfrowa dzieci, młodzieży i dorosłych m.in. w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu.		

5.c.	Rozwój e-usług publicznych dostarczanych przez samorząd na rzecz przedsiębiorców i mieszkańców, w tym rozwój punktów dostępu do Internetu typu hot-spot.		
5.d.	Promocja działalności gospodarczej zwiększających mobilność mieszkańców, tj. teleopieka, usługi transportu door - to door, bezpieczne środki transportu.		

Cel operacyjny III - Rozwój przestrzenny Gminy Turobin na rzecz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych gminy z otoczeniem, rozwoju wysokiej jakości usług publicznych i zdolności do przeciwdziałania zmianom klimatu.

Celem zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców podstawą działań jest troska przestrzeń przejawiająca się w dostosowaniu warunków inwestowania do zdiagnozowanych wyzwań i trendów rozwojowych oraz zapewnienie odpowiedniej spójności między organizowaniem przestrzeni publicznej wspierającej funkcjonalnie rozwój społeczny i gospodarczy a troską o środowisko naturalne. Ład przestrzenny uwzględniający godzenie wymagań społecznych, gospodarczych, technicznych, funkcjonalnych, kulturowych ze środowiskiem naturalnym stanowi podstawy idei zrównoważonego rozwoju. W obszarze tym ważne jest skoncentrowanie się na dwóch poziomach: relacji zewnętrznych poprzez wzmocnienie spójności komunikacyjnej z otoczeniem stanowiącej warunek brzegowy rozwoju obustronnych relacji na linii miasto – wieś oraz relacji wewnętrznych skupionych na poprawie bezpieczeństwa publicznego, w tym ruchu drogowego i funkcjonalności przestrzennej gminy. Powiązanie funkcjonalne obszarów wiejskich z małymi miastami zapobiegać może deficytom w rozwoju infrastruktury i w dostępie do usług publicznych na obszarach wiejskich. W tym kontekście ważne jest także wzmocnienie roli centrum gminny – miejscowości Turobin jako lokalnego ośrodka wzrostu.

W ramach realizacji celu operacyjnego mieszczą się wszelkie działania odnoszące się do rewitalizacji i nadawania nowych funkcji obszarom zdegradowanym gminy, zrealizowane na podstawie gminnego programu rewitalizacji jak również odnowa wsi, w tym estetyzacja przestrzeni publicznych w oparciu o zapisy programów odnowy konkretnych miejscowości. Działania te będą uwzględniały aspekty społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, środowiskowe (w tym kwestie związane z adaptacją do zmian klimatu).

W wymiarze celu operacyjnego III znajdować będą się również przedsięwzięcia odnoszące się do warunków klimatycznych i ochrony zasobów środowiska. Wyzwaniem zrównoważonego rozwoju jest podejmowanie na poziomie lokalnym działań wspierających proces adaptacji i przeciwdziałania zmianom klimatu i na tej płaszczyźnie tworzenie warunków do kształtowania przestrzeni przyjaznej mieszkańcom. Lokalna gospodarka - działalność rolnicza jest szczególnie wrażliwa na zmiany klimatyczne przejawiające się coraz

większą niestabilnością warunków pogodowych i gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi.

Kierunki działań niezbędne dla realizacji celu operacyjnego III :

1. Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego i dostosowanie do wyzwań kierunków rozwoju regionu.
2. Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego.
3. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.
4. Odnowa wsi oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni publicznych.
5. Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom.

Powyższe kierunki działań przyjęte dla celu operacyjnego III stanowią podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli:

Tabela 10: Cel operacyjny III. Rozwój przestrzenny Gminy Turobin na rzecz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych gminy z otoczeniem, rozwoju wysokiej jakości usług publicznych i zdolności do przeciwdziałania zmianom klimatu

Lp.	Kierunek działania	Działania	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki osiągnięcia działań
1.a.	1. Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego i dostosowanie do wyzwań kierunków rozwoju regionu	Aktualizacja studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Turobin.	a. poprawa funkcjonalności planowania przestrzennego w Gminie Turobin , b. poprawa funkcjonalności miejsc świadczenia usług publicznych, c. uwzględnienie zasad zrównoważonego rozwoju w planowaniu przestrzennym Gminy Turobin .	a. stopień aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (%), b. stopień pokrycia powierzchni Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (%).
1.b.		Rozwój terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną - utworzenie stref zabudowy mieszkaniowej wraz z uzbrojeniem terenu.		
1.c.		Opracowanie miejskiego planu zagospodarowania przestrzennego z zachowaniem zasobów środowiska i krajobrazu jako potencjału rozwoju obszarów wiejskich Gminy Turobin.		
2.a.	2. Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego	Poprawa dostępności komunikacyjnej przez modernizację sieci dróg gminnych i powiatowych usprawniających relacje Turobin a okolicznie położone ośrodki miejskie.	a. poprawa stopnia skomunikowania Gminy Turobin, b. zwiększenie stopnia przepustowości dróg, c. skrócenie czasu dojazdu do sąsiadujących z gminą ośrodków miejskich, d. zwiększenie stopnia rowerowego skomunikowania Gminy Turobin pod względem rekreacyjnym i turystycznym, c. poprawa bezpieczeństwa ruchu pieszych i rowerzystów, d. poprawa bezpieczeństwa publicznego i wzrost dostępności.	a. długość rozbudowanych dróg (km), b. długość wybudowanych ścieżek rowerowych (km), c. liczba zlikwidowanych barier architektonicznych (szt.), d. ilość linii autobusowych (szt.), e. długość wybudowanych ciągów pieszych (km), f. ilość infrastruktury poprawiającej stan bezpieczeństwa pieszych (szt.).
2.b.		Tworzenie bezpiecznych przejść dla pieszych, z modernizacją oświetlenia przejść.		
2.c.		Rozbudowa ciągów pieszych.		
2.d.		Budowa parkingów wraz z montażem stojaków rowerowych.		
2.e.		Dostosowanie do potrzeb mieszkańców sieci połączeń komunikacji autobusowej.		

3.a.	3. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.	Wdrażanie kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w oparciu o gminny program rewitalizacji.	a. ożywienie społeczno - gospodarcze obszaru rewitalizacji gminy Turobin, b. liczba wdrażanych gminnych programów rewitalizacji.	a. liczba podjętych działań w ramach rewitalizacji terenów wiejskich (szt.).
4.a.		Wdrażanie programów odnowy wsi.	a. poprawa jakości przestrzeni publicznych w Gminie Turobin, b. poprawa atrakcyjności przestrzeni w Gminie Turobin.	a. liczba opracowanych programów odnowy wsi (szt.), b. liczba działań poprawiających ład i estetyzujących przestrzeń Gminy Turobin (szt.) .
4.b.	Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Turobin.			
4.c.	Modernizacja skwerów wraz z elementami zieleni publicznej.			
5.a.	5. Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom.	Wdrażanie działań adaptacyjnych i mitygacyjnych z zakresu zielonej i niebieskiej infrastruktury w przestrzeni publicznej i na obiektach użyteczności publicznej Gminy Turobin.	a. zwiększenie ilości wody zatrzymywanej na terenie Gminy Turobin, b. łagodzenie skutków zmian klimatu i zwiększenie umiejętności adaptacji Gminy Turobin do tych zmian, c. zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, d. poprawa efektywności energetycznej budynków, e. rozwój elektromobilności, f. zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy Turobin, g. poprawa warunków życia i stanu zdrowia mieszkańców.	a. liczba budynków użyteczności publicznej z przeprowadzoną termomodernizacją (szt.), b. liczba wdrożonych działań adaptacyjnych i mitygacyjnych, wykorzystujących zieloną i niebieską infrastrukturę (szt.) c. liczba stacji ładowania pojazdów elektrycznych na terenie Gminy Turobin (szt.), d. liczba zakupionego sprzętu do prowadzenia akcji ratownictwa i usuwania skutków zjawisk atmosferycznych (sz.).
5.b.		Tworzenie stacji ładowania pojazdów elektrycznych w Turobinie.		
5.c.		Wdrażanie programów edukacji ekologicznej w szkołach i wśród mieszkańców gminy.		
5.d.		Promocja rozwiązań komunikacji bez samochodu przez rozwój sieci ścieżek rowerowych wzmacniających dostępność komunikacyjną gminy.		
5.e.		Edukacja w zakresie wdrażania działań służących przeciwdziałaniu i adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony zasobów wodnych.		
5.f.		Montaż zbiorników na wodę opadową w zabudowie jednorodzinnej i przy obiektach użyteczności publicznej.		

5.g.		Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE		
5.h.		Rozwój systemu ratownictwa poprzez zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych dla Ochotniczych Straży Pożarnych.		

5. Model funkcjonalno – przestrzenny Gminy Turobin

Przestrzenne ujęcie planowanych w sferze gospodarczej czy społecznej działań wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju Gminy. Przestrzeń stanowi zasób, w którym kumulują się wszystkie zachodzące oddziaływania i procesy: społeczne, gospodarcze i środowiskowe.

Punktem odniesienia dla modelu funkcjonalno – przestrzennego Gminy Turobin są definiowane cele i kierunki rozwoju Gminy oraz planowane zadania inwestycyjne. Założenia modelu opierają się na ustaleniach wynikających z zasad ustalonych w modelu wojewódzkim oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Turobin i są następujące dla każdej ze sfer:

I. sfera – osadnictwo i infrastruktura społeczna:

Główną zasadą będzie dążenie do zwartości i wielofunkcyjności terenów zabudowy, polegające na skupianiu zabudowy i zapewnianiu bliskiej dostępności podstawowych funkcji. W tym zakresie zaplanowano:

- wielofunkcyjny rozwój ośrodka lokalnego – miejscowości Turobin, przez rozwój usług kulturalnych, rekreacyjnych, przyjaznych mieszkańcom przestrzeni publicznych i terenów zielonych,
- poprawę dostępu do usług publicznych, w tym kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i społecznych, w tym opieki nad dziećmi do lat 3 i usług zdrowotnych,
- rozwój usług pomocy społecznej wynikającej z rosnącej liczby seniorów,
- wykorzystanie potencjału centrów wsi oraz obiektów świetlic wiejskich i strażnic na rzecz adaptacji i dostosowania do działań wspierających integrację mieszkańców, np. adaptacja obiektu poszkolnego w Żabnie,
- utworzenie terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową, wspierających osadnictwo na terenie Gminy Turobin.

II. sfera – środowisko przyrodnicze:

Główną zasadą będzie wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi i utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu. Zaplanowano działania związane z:

- zabezpieczeniem potrzeb wodnych Gminy, przez modernizację ujęć wody, budowę zbiornika retencyjnego na rzecz Por, montaż zbiorników na wody opadowe, stosowanie rozwiązań niebieskiej i zielonej infrastruktury,
- utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi przez harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazowej na cele rekreacyjne, np. przez rozbudowę ścieżek pieszych, rowerowych, edukacyjnych,
- rozwój odnawialnych źródeł energii w obszarze całej gminy, w tym promocja energii wiatrowej i biogazowni,
- zabezpieczenie terenów o szczególnych walorach przyrodniczych przez powstawaniem dzikich wysypisk i rozwój infrastruktury wspierającej selektywną zbiórkę odpadów w PSZOK i usuwanie wyrobów zawierających azbest,
- przeciwdziałanie zmianom klimatycznym i zabezpieczenie środowiska przyrodniczego przed negatywnym oddziaływaniem społeczno – gospodarczej działalności mieszkańców przez inwestycje w rozwiązania służące poprawie efektywności energetycznej budynków, wymianę źródeł niskiej emisji.

III.sfera – środowisko kulturowe:

Główną zasadą w rozwijaniu tego obszaru jest integrowanie walorów kulturowych z przestrzenią społeczno – gospodarczą gminy. W tym obszarze nastąpi:

- inwestowanie w przestrzeń publiczną z zachowaniem i ochroną zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego, np. zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych miasta Turobin,
- rozwój kultury i promocji na terenie gminy.

IV.sfera – gospodarka:

Główną zasadą przyjętą dla tego obszaru jest równoważenie rozwoju gospodarczego poszczególnych części Gminy oraz wzbogacanie funkcjonalne obszarów wiejskich na rzecz zwiększenia konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz poprawa jej atrakcyjności inwestycyjnej. W tym zakresie prowadzone działania przyczynić mają się do:

- wykorzystywania endogenicznych potencjałów na rzecz rozwoju lokalnych specjalizacji, np. wniosek tematycznych, działalności przetwórczej,

- wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej,
- rozwój sprawnej obsługi komunikacyjnej obszarów i terenów prowadzonej działalności gospodarczej i rekreacyjnych.

V. sfera - infrastruktura drogowa:

Główną zasadą przyjętą dla tego obszaru jest optymalizacja sieci transportowej i poprawa dostępności komunikacyjnej gminy z innymi ośrodkami w regionie. W tym zakresie kluczowe będą działania inwestycyjne związane z:

- poprawą wewnętrznych i zewnętrznych powiązań transportowych,
- poprawą infrastruktury komunikacyjnej na obszarze całej gminy, w szczególności przy drodze wojewódzkiej,
- tworzeniem bezpiecznych warunków ruchu pieszych, przez przebudowę ciągów pieszo – drogowych, bezpiecznych przejść oraz wymianę oświetlenia.

VI. sfera – teleinformatyka:

Główną zasadą będzie dążenie do powszechnego dostępu do usług teleinformacyjnych. W tym zakresie Gmina będzie podejmować będzie inicjatywy mające na celu:

- poprawę dostępności do szerokopasmowego Internetu,
- rozwój sieci punktów publicznego dostępu do Internetu (hot spot).

VII. sfera – gospodarka wodno - ściekowa:

Główną zasadą przyjętą dla tego obszaru jest poprawa wyposażenia poszczególnych jednostek osadniczych gminy w kompleksowe systemy wodno-kanalizacyjne oraz ochrona obszarów zasobowych wód podziemnych oraz ujęć wody. Efektem rozwojowym będzie zmniejszenie dysproporcji pomiędzy rozwojem sieci wodociągowych i sieci kanalizacyjnych. W tym celu realizowane będą zadania w zakresie:

- poprawy jakości i rozbudowy sieci kanalizacyjnej i przydomowych oczyszczalni ścieków w obszarze sołectw,
- rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej z monitoringiem, modernizacja ujęć wody,

- w miejscowości Turobin podejmowane będą działania dążące do zapewnienia skutecznej ochrony terenów zurbanizowanych przed wodami opadowymi.

VIII. sfera – obronność i bezpieczeństwo publiczne:

Główną zasadą przyjętą dla obszaru usprawnienie systemów bezpieczeństwa publicznego, przez:

- modernizacja strażnic, szczególnie OSP Turobin będącej w systemie KSRG,
- zakup specjalistycznego wyposażenia dla Ochotniczych Straży Pożarnych do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych.

W obszarze tym założono również, iż w ramach innych tematycznych przedsięwzięć inwestycyjnych Gmina zapewni niwelację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności w ramach dostępu do stref publicznych: terenów rekreacyjnych, zielonych oraz obiektów użyteczności publicznej.

Zaplanowane w Strategii działania inwestycyjne wpisują się zasady i kierunki planowania zdefiniowane w przyjętym Uchwałą Nr LIXIV/271/2010 Rady Gminy Turobin z dnia 28 października 2010 r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Mając na względzie uwarunkowania przestrzenne oraz przyjęte w Strategii cele i kierunki działań Gmina Turobin predystynowana jest do rozwijania następujących funkcji:

- w oparciu o najwyższe walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej, rozwój funkcji produkcji żywności i biznesu rolnego (północnowschodnia część gminy),
- w oparciu o wysokie walory przyrodnicze i kulturowe, rozwoju funkcji ekologicznej (północno-zachodnia, zachodnia i południowo-zachodnia część gminy).

MODEL STRUKTURY PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ GMINY TUROBIN

- ||||| -obszar rewitalizacji
- ▲ -obszar rozwoju funkcji produkcji żywności i biznesu rolnego
- ◆ -obszar rozwoju funkcji ekologicznej w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe
- strefa osadniczo-społeczna**
- -wielofunkcyjny rozwój ośrodka lokalnego, miejscowości Turobin
- 👤 -rozwój usług społecznych dla seniorów
- strefa przyrodnicza**
- 🌊 -budowa zbiornika na rzece Por
- 🏃 -harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazowej na cele rekreacyjne
- ♻️ -ochrona zasobów przyrodniczych przez wspieranie selektywnej zbiórki odpadów w PSZOK
- strefa środowiska kulturowego**
- 🎭 -rozwój infrastruktury i usług kultury
- strefa gospodarcza**
- 🏠 -rozwój wiosek tematycznych, usług turystycznych i rekreacyjnych
- 🍒 -rozwój działalności przetwórczej i usług wspierających
- strefa teleinformatyczna**
- 📶 -rozbudowa hot spotów
- strefa wodno-ściekowa**
- 🔧 -rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym przydomowych oczyszczalni ścieków

6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej Gminy Turobin

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej Gminy Turobin określono na podstawie stworzonego modelu funkcjonalno-przestrzennego i analizy uwarunkowań przestrzennych w Gminie.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Turobin wskazano obszary na których przewiduje się zadania dla realizacji celów publicznych o znaczeniu:

a. Ponadlokalnym i są to:

- tereny komunikacji drogowej - obwodnica m. Turobin,
- modernizacja dróg powiatowych;
- tereny przebiegu linii NN – 400 kV i linii WN – 110 kV,
- tereny przebiegu gazociągu wysokoprężnego wraz ze stacją redukcyjną I stopnia.

b. lokalnym i są to:

- tereny usług publicznych,
- tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- tereny urządzeń infrastruktury technicznej i komunalnej.

Kluczowe rekomendacje:

Tereny urbanizacji

Obejmują ośrodek gminny, Przedmieście Szczebrzeszyńskie oraz tereny przeznaczone dla zainwestowania.

Założenia:

Na terenach urbanizacji przewiduje się możliwość adaptacji istniejącej zabudowy mieszkaniowej, gospodarczej, usługowej jej porządkowanie i uzupełnianie oraz podnoszenie estetyki a także wykorzystanie istniejących rezerw terenowych i kubaturowych dla rozwoju przemysłu, rzemiosła i usług. Dodatkowo, w Turobinie zakłada się kształtowanie przestrzeni

publicznej poprzez koncentrację czynników miastotwórczych tj. usługi publiczne, komercyjne, działalność o charakterze usługowym oraz przywrócenie funkcji targowo-handlowej w rynku, uzupełniające podjęte działania w kierunku przywrócenia praw miejskich miejscowości.

Rekomendacje:

- tworzenie terenów dla rozwoju działalności ekonomicznej i rozwoju mieszkalnictwa,
- uzupełnienie infrastruktury technicznej na obszarach urbanizacji,
- kształtowanie zieleni towarzyszącej zabudowie oraz zieleni izolacyjnej między terenami mieszkaniowymi i gospodarczymi.

Tereny służące rolnictwu i obsłudze rolnictwa

Tereny obejmują strefę rolno – osadniczą z następującymi jednostkami wiejskimi: Guzówka - Kolonia, Elizówka, Żabno, Żabno - Kolonia, Zabłocie, Nowa Wieś, część Czernięcina Głównego i Czernięcina Poduchownego, z rolniczą przestrzenią produkcyjną. Dodatkowo, obszar obejmuje miejscowości o dominującej funkcji rolniczej, tj.: Wólka Czernięcińska, Gaj Czernięciński i Żurawie.

Założenia:

Obszar tworzą tereny służące rolnictwu, najbardziej przyrodniczo predystynowane do rozwoju rolnictwa i działalności okołorolniczej w Gminy Turobin.

Rekomendacje:

- umożliwienia adaptacji istniejącej zabudowy oraz zapewnienie nowych terenów dla rozwoju zabudowy zagrodowej uwzględniającej lokalizację zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, obiektów usługowych i produkcyjnych pod warunkiem ich niekolizyjności z funkcją rolniczą i środowiskiem przyrodniczym,
- uzupełnienia infrastruktury technicznej służącej mieszkańcom i prowadzonej działalności rolniczej i okołorolniczej.

Tereny o funkcji gospodarczej

Obejmują umożliwiające efektywny rozwój gospodarczy obszary i m.in. następujące miejscowości : Żurawie, Rokitów, Załawcze, Zagroble, Tarnawa - Kolonia, część wsi Olszanka, Tarnawa Duża, Tarnawa Mała, Czernięcin Główny i Czernięcin Poduchowny.

Założenia:

Teren obejmuje miejscowości wykazujące się potencjałem środowiskowo – przestrzennym, komunikacyjnym i koncentracją mieszkańców, co umożliwia rozwój działalności gospodarczej wynikającej z potrzeb społecznych, pod warunkiem jej niekolizyjności ze środowiskiem przyrodniczym.

Rekomendacje:

- rozwój działalności produkcyjnej, wytwórczej, rzemiosła, usług, urządzeń obsługi technicznej i komunikacyjnej (stacje paliw, obsługa techniczna samochodów), obsługi ruchu tranzytowego (gastronomia, zajazdy),
- przestrzenie zasady niekolizyjności rozwoju działalności ze środowiskiem przyrodniczym,
- uzupełnienie niezbędnej infrastruktury komunikacji i technicznej.

Tereny o funkcji turystycznej

Obejmuje obszar aktywizacji w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe predysponowane do rozwoju funkcji turystyki m.in. następujące miejscowości: Tokary, Huta Turobińska, Gródki Pierwsze i Gródki Drugie

Założenia:

Rozwój infrastruktury turystycznej: miejsca noclegowe, obiekty gastronomiczne, dążenie do rozwoju infrastruktury rekreacyjnej na potencjału przyrodniczego i krajobrazowego, dążenie do stworzenia specjalizacji lokalnej, np. w postaci wiosek

tematycznych powiązanych z usługami społecznymi w zakresie czasu wolnego, opieki i zdrowia.

Rekomendacje:

- możliwość przekształcania zabudowy o charakterze wiejskim dla rozwoju funkcji turystyki,
- modernizacja, porządkowanie i uzupełnianie zabudowy istniejącego układu przestrzennego poprzez wyposażanie w usługi turystyczne i otoczenia turystyki przy wykluczeniu lokalizacji wymagających znacznych kubatur.

Tereny zasobów przyrodniczych, w tym cieków wodnych

Tereny obejmują Dolinę rzeki Por o randze regionalnego korytarza ekologicznego oraz ciągi ekologiczne jej dopływów.

Założenia:

Zachowanie istniejącego systemu cieków wodnych, prowadzenie działań mających na celu zwiększenie retencji rzek, w tworzenie zbiorników wodnych, dążenie do poprawy jakości wody pitnej oraz użytkowej.

Rekomendacje:

- wykluczenie zabudowy oprócz niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, komunikacji wraz z zaleceniami zwiększenia retencji powierzchniowej (zbiorniki wodne),
- ekologiczne wzbogacanie cieków poprzez zadrzewienia i zakrzewienia.

Tereny o związane z dziedzictwem kultury

Obejmują obszary, na których zlokalizowane są obiekty dziedzictwa kulturowego oraz elementy przestrzeni tworzące lokalny krajobraz kulturowy.

Założenia:

Główną zasadą w planowaniu przestrzennym tego obszaru jest integrowanie walorów kulturowych z przestrzenią społeczno – gospodarczą regionu na rzecz wzmocnienia tożsamości kulturowej regionu

Rekomendacje:

- zachowanie specyfiki tożsamości kulturowej obszaru poprzez utrzymanie wartościowych zasobów i historycznie ukształtowanych struktur przestrzennych środowiska kulturowego,
- rozwój wartości kultury lokalnej podnoszący atrakcyjność gminy,
- poprawa estetyki otoczenia zarówno poszczególnych siedlisk jak całości obszaru.

7. System realizacji Strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

Zakres sformułowanych w Strategii celów ma interdyscyplinarny i przekrojowy charakter. Ich realizacja wymaga zaangażowania i współpracy pracowników dysponujących wiedzą i kompetencjami z różnych obszarów oraz odpowiedniej komunikacji i budowania relacji z partnerami zewnętrznymi i interesariuszami. Celem zapewnienia efektywności oraz spójności prowadzonych działań implementacja Strategii opierać będzie się o system wdrażania oparty na dwóch filarach: organizacyjnym i finansowym.

Filar organizacyjny Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030 obejmuje system realizacji dokument obejmujący 5 procesów tj.:

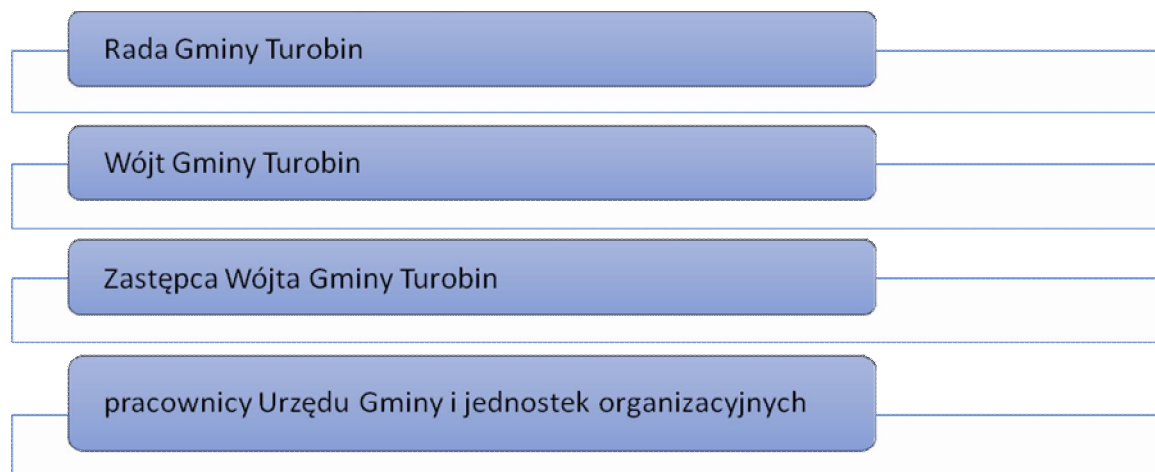
- wdrażanie,
- monitoring,
- ewaluację,
- modyfikację,
- komunikację.

Tabela 11: System realizacji Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030

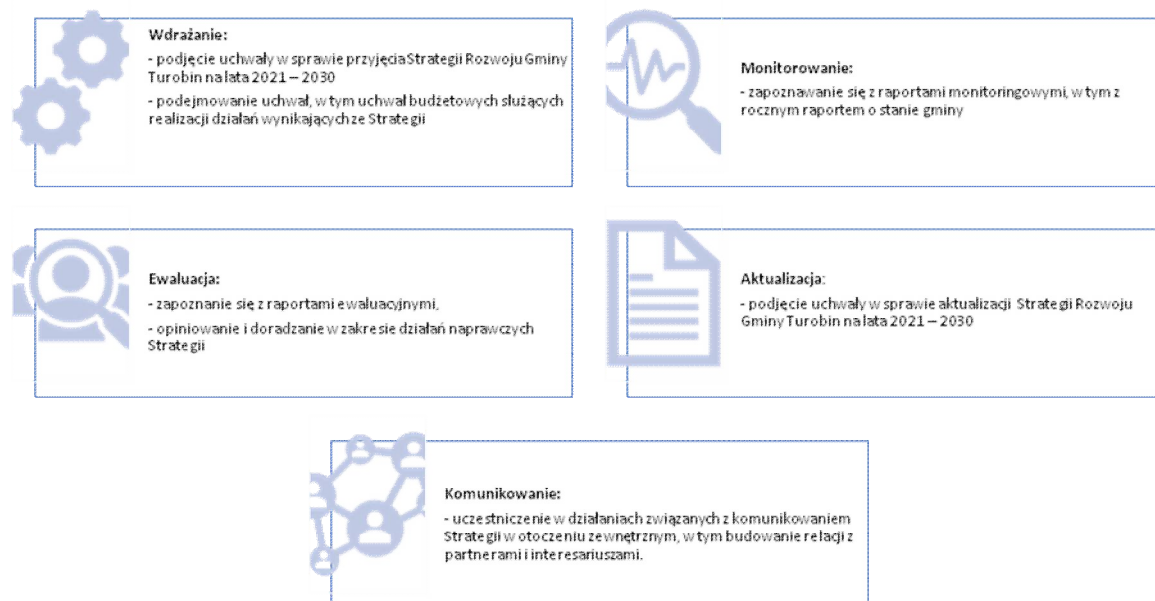
Źródło: opracowanie własne

Zadaniem systemu realizacji Strategii jest wskazanie podmiotów uczestniczących w zarządzaniu Strategią. System realizacji Strategii stanowią:

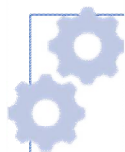

Kolejno, każdy podmiot uczestniczący w systemie realizacji dokumentu ma przypisane określone zadania i obowiązki:

1. Rada Gminy Turobin

2. Wójt Gminy Turobin

Wdrażanie:

- decyzje w sprawie realizacji działań zaplanowanych w Strategii
- decyzje dotyczące zmian w działaniach, w przypadku powstałych problemów i zagrożeń związanych z ryzykiem nieosiągnięcia celów Strategii

Monitorowanie:

- zapoznawanie się z raportami monitoringowymi, w tym z rocznym raportem o stanie gminy
- decyzje w zakresie realizacji wniosków wynikających z monitoringu

Ewaluacja:

- zapoznanie się z raportami ewaluacyjnymi,
- decyzje w zakresie sposobu realizacji rekomendacji wynikających z prowadzonej ewaluacji

Aktualizacja:

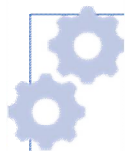
- decyzja o potrzebie aktualizacji Strategii
- akceptacja zaktualizowanej Strategii
- przedłożenie projektu uchwały w sprawie aktualizacji Strategii Radzie Gminy Turobin

Komunikowanie:

- uczestniczenie w działaniach związanych z komunikowaniem Strategii w otoczeniu zewnętrznym, w tym budowanie relacji z partnerami i interesariuszami.

3. Zastępca Wójta Gminy Turobin

Wdrażanie:

- wypracowanie początkowo, a następnie każdorazowo do 30 września danego roku z biorcej listy działań do realizacji w kolejnym roku budżetowym wraz z planem finansowym,
- rekomendacje w sprawie znaczących zmian we wdrażanych działaniach w przypadku powstałych problemów i zagrożeń związanych z ryzykiem nieosiągnięcia celów Strategii

Monitorowanie:

- nadzór nad opracowaniem Raportu o stanie gminy zawierającego informacje o poziomie wdrażania Strategii
- zapoznanie się z raportem monitoringowym

Ewaluacja:

- nadzór nad prowadzeniem badania ewaluacyjnego Strategii
- rekomendacje dotyczące sposobu realizacji zadań wynikających z ewaluacji

Aktualizacja:

- rekomendacje w sprawie potrzeby aktualizacji Strategii,
- ocena projektu aktualizacji Strategii w zakresie wpływu zmian za zasoby: organizacyjne, kadrowe i finansowe Gminy

Komunikowanie:

- uczestniczenie w działaniach związanych z przekazywaniem informacji o Strategii we wnętrzu urzędu i jednostek organizacyjnych oraz w otoczeniu zewnętrznym, w tym partnerom, interesariuszom

4. Pracownicy Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych

W system realizacji Strategii włączeni są również Skarbnik i Sekretarz Gminy. Skarbnik odpowiada za filar finansowy Strategii, w tym za nadzorowanie przygotowania planu finansowego Dokumentu i jego późniejszych aktualizacji oraz rozliczanie działań realizowanych w ramach Strategii. Pracownicy Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych gminy odpowiedzialni za wdrażanie działań Strategii, pod nadzorem Zastępcy Wójta zobowiązani są do przygotowania i aktualizacji harmonogramów rzeczowo – finansowych działań Strategii w terminie do 15 września roku poprzedzającego dany rok budżetowy. Zaakceptowane przez Zastępcę Wójta harmonogramy są podstawą do sporządzania Skarbnika Gminy projektu budżetu i wieloletniej prognozy finansowej gminy. Wsparcie organizacyjne Skarbnika Gminy stanowi Referat Planowania i Finansów.

Sekretarz koordynuje kwestie związane z organizacją urzędu - dostępnością do zasobów, kadr, zaplecza technicznego.

Efektywny system realizacji Strategii jest oparty na przejrzystym i elastycznym systemie komunikacji pomiędzy wszystkimi interesariuszami. Celem przyjętej organizacji procesu komunikacji jest usprawnienie realizacji celów Strategii.

Główne priorytety komunikacji Strategii:

- łączenie wszystkich interesariuszy i partnerów Strategii,
- zapewnienie odpowiedniego przepływu informacji na każdym etapie realizacji Strategii,
- dwukierunkowy przepływ informacji,
- wykorzystanie nowoczesnych metod i narzędzi komunikacyjnych.

Na każdym etapie w proces komunikacji zaangażowane są wszystkie najważniejsze strony systemu realizacji Strategii i wykorzystane zostaną zróżnicowane metody komunikowania, takie jak:

- a. komunikacja ustna w formie spotkań, konferencji, narad, zebrań, rozmów telefonicznych,
- b. komunikacja pisemna, czyli informacje i ogłoszenia, e-maile, dostęp do elektronicznych baz danych, notatki, plany, raporty, dokumenty, sprawozdania, materiały zamieszczane na stronach internetowych, portalach społecznościowych.

Procesowi wdrażania Strategii towarzyszyć będzie stała współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności z mieszkańcami, podmiotami gospodarczymi, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, sąsiadującymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją samorządu województwa i administracją rządową. Dodatkowo Gmina będzie uczestniczyć w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez sąsiadujące jednostki samorządu terytorialnego, w tym należące do OSI ROZTOCZE. W trakcie konsultacji dokonana zostanie analiza zgodności zapisów Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 z konsultowanym projektem dokumentu, a w razie potrzeby dokona odpowiedniej aktualizacji Strategii.

W celu wdrożenia praktyki angażowania interesariuszy Strategii Gmina Turobin będzie podejmować we współpracy z organizacjami pozarządowymi działania partycypacyjne angażujące interesariuszy. Dzięki realizacji takich przedsięwzięć zwiększać będzie się liczba mieszkańców i podmiotów zaangażowanych w rozwój oraz aktywność stowarzyszeń i fundacji w poszczególnych sołectwach Gminy.

Dodatkowo w ramach systemu realizacji Strategii rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji działań danego celu strategicznego. Dokumentami, które wymagać

będą aktualizacji lub opracowania dla osiągnięcia zaplanowanych efektów przyjętych kierunków rozwoju Gminy Turobin będą m.in. strategia rozwiązywania problemów społecznych, gminny program rewitalizacji, plan gospodarki niskoemisyjnej, program ochrony środowiska, plan adaptacji do zmian klimatu, program odnowy miejscowości. W zakresie skoordynowania działań z zakresu planowania przestrzennego Gmina uaktualni studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dokona szczegółowej oceny konieczności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

8. Monitoring i ewaluacja

W systemie realizacji Strategii ważną rolę odgrywa proces monitorowania i ewaluacji dokumentu. Proces monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć i działań. Celem monitoringu jest:

- efektywna ocena realizacji zawartych w Strategii założeń,
- dostarczenie informacji na temat rzeczowego i finansowego stopnia realizacji poszczególnych celów,
- ocena procesu realizacji poszczególnych działań,
- wskazanie występujących trudności.

Podstawą systemu monitorowania będą raporty monitoringowe z postępów w realizacji działań uwzględnionych w Strategii, uwzględniające poziom operacyjny wdrażania Strategii i przyjęte wskaźniki osiągnięcia działań. Za koordynację prac nad raportem odpowiada zastępca wójta. Raport zawierał będzie informacje: opis stanu realizacji działań, dotychczas osiągnięte wskaźniki realizacji działań, napotkanie problemy i metody ich rozwiązania, planowane działania konieczne do pojęcia na nadchodzące 2 lata, niezbędne do wdrażania Strategii zasoby. Na koniec okresu wdrażania Strategii przeprowadzony zostanie monitoring strategiczny, odnoszący się do rezultatów wdrażania Strategii i stopnia osiągnięcia celów.

Efekty Strategii będą opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym.

Proces ewaluacji Strategii to systematyczne badanie prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod. Celem badania jest oszacowanie jakości i efektów wdrażania Strategii. Prowadzona ewaluacja spełniać ma następującą rolę:

- weryfikować efektywność wdrażania – zapewniać, że wdrażane działania są uzasadnione a środki są efektywnie alokowane,
- wskazywać, w jakim stopniu wdrażanie Strategii wpłynęło na osiągnięcie celów, jak dobrze zostały wykorzystane środki i jakie było oddziaływanie działań rozwojowych przez doniesienie m.in. do założonych rezultatów,
- poprawiać wydajność, skuteczność wdrażania i zarządzania Strategią,

- poprawiać i rozwijać potencjał osób odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii, ich relacji i kultury organizacyjnej,
- włączać interesariuszy, w tym grup dotychczas marginalizowanych we współdecydowanie o szczegółach wdrażania Strategii.

Ewaluacja opierać będzie się na powszechnie stosowanej metodzie **ewaluacji hybrydowej**. Metoda ta jest kombinacją ewaluacji wewnętrznej dokonywanej przez pracowników gminy i zewnętrznej – realizowanej przez zewnętrznego eksperta. W praktyce oznaczać będzie to, że podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Strategii samodzielnie planują i realizują badanie, ale jego elementy (np. realizacja ankiety, wywiady, zaangażowanie interesariuszy) zlecane są na zewnątrz. Wnioski i rekomendacje z tak realizowanej ewaluacji również są wynikiem współpracy pracowników i eksperta zewnętrznego. Ewaluacja prowadzona będzie z następującą częstotliwością, uwzględniającą typy ewaluacji:

1. **ewaluacja *mid-term*** – realizowana w połowie okresu realizacji, jej celem jest sprawdzenie, czy osiągnięte do tego momentu efekty gwarantują realizację celów, a jeśli nie, przedstawiać ma rekomendacje w zakresie działania naprawczych koniecznych do wdrożenia oraz zakresu wymaganej modyfikacji i aktualizacji Strategii,
2. **ewaluacja *ex-post*** – realizowana po zakończeniu wdrażania Strategii, jej celem jest ocena wszystkich efektów wdrażania oraz przedstawienie rekomendacji w zakresie aktualizacji polityki rozwoju Gminy.

W trakcie prowadzonej ewaluacji zaangażowani zostaną interesariusze Strategii, tj. mieszkańcy, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe, rolnicy, inwestorzy, jednostki pomocnicze (pracownicy biblioteki, GOPS-u, szkół, sołtysi).

Wzory kart monitoringowych, raportów monitoringowych i raportów ewaluacyjnych zostaną opracowane i przyjęte Zarządzeniem Wójta, po uchwaleniu Strategii przez Radę Gminy Turobin.

9. Ramy finansowania

W perspektywie finansowej 2021 – 2027 (2030) kontynuowane będą mechanizmy wdrażania polityki spójności. Poddana konsultacjom społecznym Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027 zakłada realizację dotychczasowych krajowych oraz regionalnych programów. Nowym mechanizmem finansowym będzie program finansowany ze środków Funduszu Sprawiedliwej Transformacji z instytucją zarządzającą na poziomie krajowym oraz istotną rolę Urzędów Marszałkowskich w jego wdrażaniu. Program uwzględni również rolę kluczowych resortów związanych z transformacją energetyczną.

Finansowanie Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030 opierać będzie się w znacznej mierze na pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania, pochodzących ze środków Unii Europejskiej w tym Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rolnej oraz środków pochodzących z budżetu państwa.

Bieżąca analiza możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania kierunków działań przewidzianych w Strategii, wskazuje na następujące kluczowe dla wdrażania Strategii programy:

- ✓ **fundusze unijne, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego dla bieżącej perspektywy finansowej (wdrażanej do roku 2023), a także ogólnopolskich programów operacyjnych tj.:**
 - Program w zakresie infrastruktury transportu, energetyki, środowiska, zdrowia, kultury (obecny PO IiŚ). Program finansowany z FS oraz EFRR i będzie obejmował następujący zakres ważny w kontekście przyjętych w strategii działań: ochrona środowiska, przystosowanie do zmian klimatycznych, gospodarstwo wykorzystanie zasobów środowiskowych, gospodarka o obiegu zamkniętym, efektywność energetyczna, wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł, wsparcie infrastruktury energetycznej i systemów smart, ograniczenie emisji ze źródeł mieszkalnych, wzmocnienie infrastruktury ochrony zdrowia, działania w zakresie kultury i turystyki.
 - Program w zakresie rozwoju cyfrowego (obecny PO PC). Program finansowany z EFRR i będzie obejmował następujący zakres ważny w kontekście przyjętych w Strategii działań: cyfrowe kompetencje pracowników instytucji publicznych,

- cyberbezpieczeństwo, e-usługi sektora publicznego i prywatnego, cyfryzację back-office administracji publicznej, zwiększenie dostępności danych cyfrowych o wysokim potencjale wykorzystania, zwiększenie potencjału i wykorzystywania zaawansowanych technologii cyfrowych, w tym zastosowań analizy wielkich zbiorów danych, zwiększenie dostępu do usług ultra-szybkiego szerokopasmowego Internetu, wsparcie rozwiązań informatycznych i technologicznych problemów społeczno-gospodarczych, budowę potencjału centrów innowacji cyfrowych dla e-administracji.
- Program w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego. Program finansowany z EFS+ i będzie obejmował następujący zakres ważny w kontekście przyjętych w Strategii działań: rynek pracy, zasoby ludzkie, edukację i kwalifikacje, włączenie i integrację społeczną, ochronę zdrowia, innowacje społeczne, rozwój ekonomii społecznej i usług społecznych.
 - Program w zakresie wschodniej Polski (obecny PO PW). Program dedykowany jest regionom słabiej rozwiniętym, tj. województwom wschodniej Polski: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie oraz znajdującej się w podobnej sytuacji, wyodrębnionej na poziomie NUTS2, jednostka statystyczna – region mazowiecki regionalny. Program finansowany z EFRR i będzie obejmował następujący zakres ważny w kontekście przyjętych w Strategii działań: wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój i modernizacja systemu dystrybucji energii, adaptacja do zmian klimatu i ochrona przyrody, gospodarka o obiegu zamkniętym, zwiększenie dostępności transportowej (drogowej i kolejowej), miejsca aktywności społecznej oraz produkty turystyczne.
 - Program w zakresie pomocy najbardziej potrzebującym (PO PŻ). Program finansowany z EFS+ i będzie obejmował następujący zakres ważny w kontekście przyjętych w Strategii działań: pomoc żywnościowa lub podstawowa pomoc materialna oraz działania w obszarze włączenia społecznego, tzw. działania towarzyszące dla osób najbardziej potrzebujących służące zwiększeniu samodzielności osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
 - Program dla Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Program współfinansowany z FST i będzie obejmował działania mające na celu łagodzenie skutków transformacji branży paliw kopalnych w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie. Program będzie wspierał działania takie jak: zmiany profilu gospodarczego, wzrost innowacyjności i rozwój MŚP pozwalający na tworzenie nowych, trwałych miejsc

pracy, wzrost gospodarczy oparty o wiedzę, zmiany kwalifikacji i aktywne przeciwdziałanie bezrobociu, rekultywacja terenów pogórnich dla poprawy atrakcyjności inwestycyjnej, cyfryzacja, wspieranie zrównoważonej mobilności oraz wspieranie działań związanych z edukacją i włączeniem społecznym na obszarach i w zakresie wskazanym w terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji,

- Fundusz Odbudowy - składa się on z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz mniejszych funduszy i programów rozwoju społeczno – gospodarczego Narzędziem wdrażającym Fundusz Odbudowy jest opracowany na poziomie krajowym Krajowy Plan Odbudowy.

- ✓ **finansowanie obszarów wiejskich na bazie Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021 – 2027 (2030) – system realizacji WPR zakłada m.in. następujące komponenty strategiczne i programy wspierające rozwój obszarów wiejskich: Plan dla Wsi, PROW 2014–2020, Krajowy plan dla WPR 2021–2027:**

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – w ramach II filar wspierać będzie zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w tym programów odnowy wsi.

- ✓ **programy rządowe, w tym m.in. Fundusz Rozwoju Dróg Samorządowych, Maluch+, Senior+, Dostępność+, Fundusz Inwestycji Lokalnych, oraz inne programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych,**

- ✓ **programu jednostek samorządu terytorialnego wyższych szczebli, w tym zwłaszcza programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Lubelskiego,**

- ✓ **inne, nieunijne fundusze międzynarodowe, np. Fundusze Norweskie,**

- ✓ **inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przez podmioty publiczne i prywatne, tj.:**

- Polski Fundusz Rozwoju (PFR) – z dedykowanymi dla samorządów terytorialnych programami i usługami o charakterze finansowym i pozafinansowym, polegające na: wsparciu infrastruktury, pomocy w zakresie realizacji przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego, ofercie kredytów na rozwój edukacji, wsparciu sektora mieszkalnictwa na wynajem,

- Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy,

- ✓ **środki prywatne, przy wykorzystaniu formuły partnerstwa publiczno-prywatnego,**

- ✓ **środki własne Gminy Turobin pochodzące z dochodów własnych Gminy, w szczególności udział w podatku dochodowym od osób fizycznych i podatku od nieruchomości.**

Celem zapewnienia stabilnych podstaw wdrażania Strategii istotne jest zapewnienie odpowiedniego poziomu dochodów Gminy oraz różnicowania źródeł finansowania działań. Wyzwaniem dla najbliższych lat będą nieoszacowane jeszcze skutki gospodarcze trwającej pandemii COVID-19. Pojawiające się w tym zakresie ryzyka dotyczą konieczności zwiększania wydatków samorządu związanych przede wszystkim z większym zakresem realizacji zadań w sferze zdrowia, usług opiekuńczych przy jednoczesnym spadku dochodów własnych, wpływów z PIT i CIT czy innych podatków i opłat lokalnych.

Wyżej wymienione instrumenty finansowe, jak i środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowania, z których mogą być pozyskane środki na realizację Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021-2030. Część działań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych Gminy Turobin.

Realizacja części zadań przewidzianych w Strategii zakłada współpracę z innymi gminami, powiatem biłgorajskim, samorządem województwa Lubelskiego, a także związkami międzygminnymi stowarzyszeniami, których Gmina Turobin jest członkiem. Do najważniejszych należą: Stowarzyszenie Gmin Euroregion Roztocze czy Lokalna Grupa Działania „Ziemia Biłgorajska”. Współpraca ta obejmować może wymiar: organizacyjny oraz finansowy (w tym przekazywanie dotacji na realizację zadań) oraz partnerski (polegający na wspólnej realizacji działań rozwojowych).

Zgodnie z Uchwałą Nr XXIX/187/2020 Rady Gminy Turobin z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2021 kwota planowanego deficytu wynosi 714 500,00 zł przy zaplanowanych wydatkach gminy w wysokości 27 154 900,00 zł. Źródłem finansowania deficytu są niewykorzystane środki pieniężne na rachunku bieżącym budżetu związane z realizacją zadań podlegających szczególnym zasadom rozliczenia. Wynik operacyjny Gminy, stanowiący różnicę dochodów bieżących i wydatków bieżących nie jest wysoki i wynosi 119 559,00 zł. Gmina będzie utrzymywać w kolejnych latach dyscyplinę finansów publicznych, umożliwiającą spłatę zaciągniętych zobowiązań.

Przygotowana do roku 2026 Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy, zgodnie z Uchwałą Nr XXIX/188/2020 Rady Gminy Turobin z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej Gminy Turobin na lata 2021 – 2026, stanowi podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych. Jest instrumentem służącym do analizowania wpływu wszystkich zdarzeń mających znaczenie dla gospodarki finansowej gminy i pozwalających na ocenę faktycznych możliwości inwestycyjnych Gminy. Uwzględnienie w prognozie danych obejmujących czynniki makroekonomiczne, tj. PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, zmiany systemowe oraz lokalne, tj. poziom obsługi zadłużenia czy dochody z tytułu podatków i opłat lokalnych. Prognoza pozwala na wyznaczenie limitów wydatków na lata objęte prognozą oraz wskazuje kierownictwu gminy kierunki działań koniecznych do wdrożenia celem utrzymania pożądanych limitów. Działania optymalizujące dotyczyć mogą racjonalizacji wydatków budżetowych w poszczególnych działach oraz kierunki polityki w zakresie dochodów własnych Gminy.

10. Spis tabel, rysunków, map i wykresów

Tabele

Tabela 1. Gmina Turobin. Wybrane dane statystyczne w 2020 r.

Tabela 2: Gmina Turobin. Wybrane dane demograficzne

Tabela 3: Saldo migracji w latach 2016 – 2019

Tabela 4: Placówki oświatowe w Gminie Turobin

Tabela 5: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Tabela 6: Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Tabela 7: Zasoby mieszkaniowe Gminy Turobin

Tabela 8: Cel operacyjny I. Rozwój społeczny Gminy Turobin na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym

Tabela 9: Cel operacyjny II. Rozwój gospodarczy Gminy Turobin na rzecz wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców wsi

Tabela 10: Cel operacyjny III. Rozwój przestrzenny Gminy Turobin na rzecz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych gminy z otoczeniem, rozwoju wysokiej jakości usług publicznych i zdolności do przeciwdziałania zmianom klimatu

Tabela 11: System realizacji Strategii Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030

Rysunki

Rysunek 1: Kluczowe etapy prac nad Strategią Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021 – 2030

Rysunek 2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Podstawowe założenia modelu zarządzania rozwojem

Rysunek 3: OSI krajowe w wymiarze terytorialnym SRWL

Rysunek 4: Model rozwoju lokalnego Gminy Turobin

Wykresy

Wykres 1: Ludność Gminy Turobin wg grup wieku i płci

Wykres 2: Liczba ludności Gminy Turobin wg płci w latach 2014 - 2019

Wykres 3. Jak ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Turobin?

Wykres 4. Ocena możliwości uzyskania zatrudnienia w Gminie Turobin

Wykres 5. Ocena istniejącego zagospodarowania przestrzennego gminy

Wykres 6. Ocena sytuacji finansowej Gminy Turobin

Wykres 7. Działania ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości w Gminie

Wykres 8. Możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach- możliwości założenia własnej działalności gospodarczej

Mapy

Mapa 1: Położenie Gminy Turobin względem ośrodków miejskich

Mapa 2: Ortofotomapa Gminy Turobin – obszary rolnicze

Mapa 3: Obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze Województwa Lubelskiego

Mapa 4: Mapa OSI ROZTOCZE z zaznaczonym obszarem Gminy Turobin

Załączniki

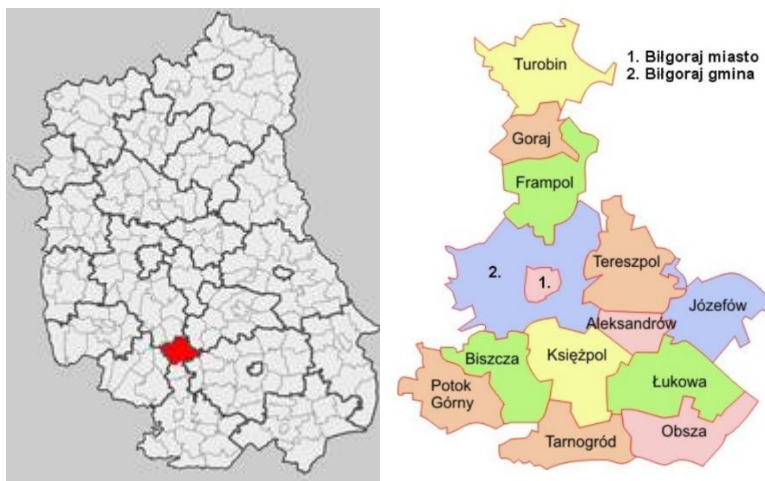
1. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Turobin

1.1. Położenie geograficzne i uwarunkowania przestrzenne

Gmina Turobin to gmina wiejska, jedna z 213 gmin województwa lubelskiego, administracyjnie wchodząca w skład powiatu biłgorajskiego, składającego się z 14 gmin. Gmina zajmuje 9,6% powierzchni powiatu, czyli 162,02 km². Od południowego zachodu gmina przylega bezpośrednio do obszaru chronionego krajobrazu gmin Chrzanowa i Batorza, a także do parku krajobrazowego w Radecznicy.

Ośrodkiem stanowiącym centrum społeczno- gospodarcze gminy jest miejscowość Turobin, oddalona od Biłgoraja o ok. 40 km i o ok. 60 km od Lublina.

Mapa 1: Gmina Turobin na tle województwa lubelskiego i powiatu biłgorajskiego

Źródło: https://www.osp.org.pl/hosting/katalog.php?id_w=4&id_p=100&id_g

Geograficznie Gmina Turobin zlokalizowana jest na pograniczu Roztocza i Wyżyny Lubelskiej, na tak zwanym Obniżeniu Turobińskim. Obszar przecina dolina rzeki Por, będąca trzecim dopływem Wieprza. Rzekę w przeszłości otaczały tereny podmokłe i bagienne. Przeprowadzane na przestrzeni lat zabiegi melioracyjne poskutkowały ich zanikiem. Poza

Porem, na terenie gminy występują dwa jego niewielkie dopływy rzeki Por, które nie posiadają oficjalnej nazwy. Poziom lustra wód podziemnych znajduje się na głębokości 20-90 m pod powierzchnią terenu. Cały obszar gminy znajduje się w obrębie głównego zbiornika wód podziemnych GZWP-406. Budowa geologiczna terenu sprzyja zanieczyszczaniu wód podziemnych. Szczególnie zagrożone tego typu zanieczyszczeniami są północne tereny gminy. Zasobność wód powierzchniowych i podziemnych gminy oceniana jest stosunkowo wysoko. Zasobność wód podziemnych wynosi 3,63 m³/godz. w przeliczeniu na 1 km² powierzchni. Jakość wód podziemnych przypisywana jest do klasy I b, osiągając wysokie wskaźniki.

Na południowym terenie gminy występuje zróżnicowana rzeźba terenu z licznymi wzniesieniami i suchymi dolinami. Część północna jest bardziej jednolita. Południowa część obszaru, na południe od doliny Poru, wchodzi w skład korytarza ekologicznego „*Wzniesienia Urzędowskie*” (nr 64K), będącego elementem Europejskiej Sieci Ekologicznej EECONET.

Na terenie gminy występują dwa obszary ochrony prawnej środowiska przyrodniczego NATURA 2000:

– Dolina Łętowni (PLH060040) :

Obszar o powierzchni 1135 ha. Położony na wysokości średnio 207 m n.p.m. obejmuje dolinę rzeki Łętowni (od wsi Wierzchowina do miejscowości Staw Ujazdowski). Jest to lewobrzeżny dopływ Wieprza, którego ujście zbiega się z ujściem rzeki Por. Górny odcinek doliny Łętowni zajmują rozległe, eksploatowane torfowiska, częściowo użytkowane ekstensywnie jako łąki kośne. Siedliska łąkowe i zaroślowe zajmują ponad połowę obszaru. Pozostała część to tereny uprawne. Występują tu cenne siedliska: twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic, zmienno wilgotne łąki trzęślicowe, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk. W Załączniku I Dyrektywy Ptasiej wymienione zostały gatunki występujących tu ptaków: bocian biały, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, derkacz, batalion. Obejmuje gminy: Żółkiewka, Turobin, Rudnik, Sułów, Nielisz.

– Guzówka (PLH060071):

Obszar o powierzchni 873.4 ha. Obejmuje część rozczłonkowanego kompleksu leśnego z towarzyszącymi mu fragmentami muraw kserotermicznych i zbiorowisk okrajkowych. Składa się z 4 części (3 kompleksy leśne oraz płat murawy kserotermicznej) i położony jest w sąsiedztwie wsi Guzówka na terenie 2 powiatów (pow. lubelski, gm. Wysokie, pow. biłgorajski, gm. Turobin). Na omawianym terenie występuje liczna populacja obuwika

Obszar Gminy sąsiaduje z następującymi gminami:

- Żółkiewką,
- Rudnikiem,
- Sułów,
- Radecznicą,
- Gorajem,
- Chrzanowem,
- Zakrzewem,
- Wysokiem.

Za terenie gminy zlokalizowane są ślady dziedzictwa materialnego regionu będące pod ochroną konserwatora zabytków:

– **Kościół pw. św. Dominika w Turobinie**

Obiekt wzniesiony około 1530 roku. Rozbudowany i przekształcony w stylu renesansu lubelskiego w latach 1620 -23 przez Jana Wolfa – znanego muratora lubelskiego. Wewnątrz bogaty w sztukaterię tytu kalisko- lubelskiego autorstwa J. Wolfa. W kościele znajduje się wczesno-renesansowa płyta nagrobna Anny ze Żmigrodu Świdniny z 1546 r. oraz ołtarz drewniany z początku XVII w.

– **Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Czernięcinie**

Obiekt drewniany wybudowany wg. projektu Władysława Gisgesa – budowniczego ordynacji w latach 1857-58.

– **Kaplica św. Marka w Turobinie**

Została ufundowana w 1822 r.

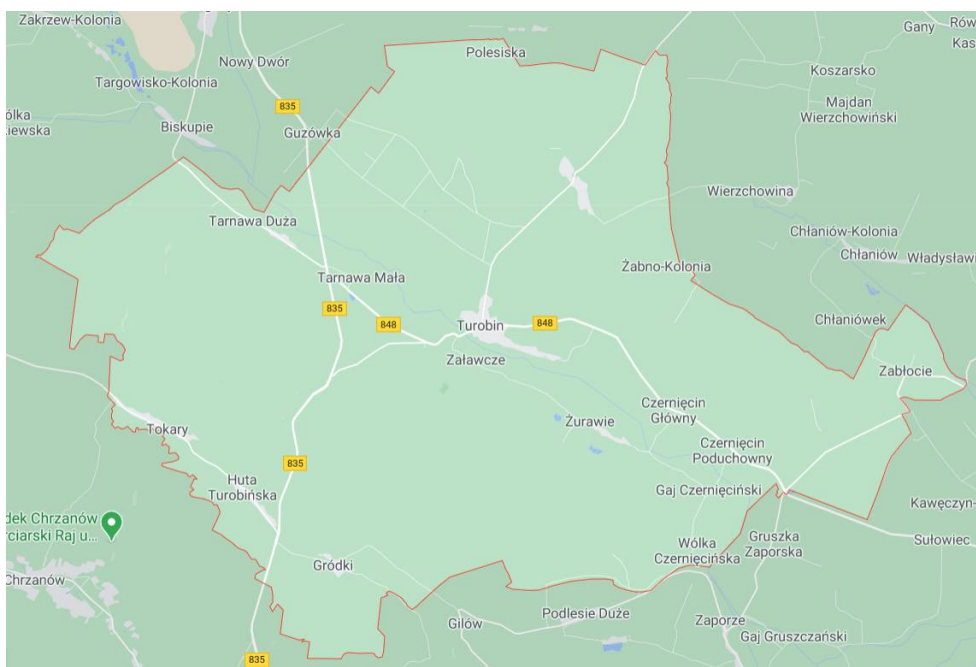
– **Mogily na cmentarzu w Czernięcinie**

Pomniki z kamienia z okresu I Wojny Światowej oraz upamiętniające pomordowanych i zaginionych Polaków ziemi turobińskiej w latach 1939 – 1956 zbudowany z piaskowca otoczony betonowymi krawężnikami.

Miejscowość Turobin stanowiąca centrum społeczno – gospodarcze Gminy posiada bogatą historię. Pierwsze wzmianki ówczesnie o wsi królewskiej Turobin pochodzą z 1389 roku. W 1420 r. król Władysław Jagiełło nadał Turobinowi prawa miejskie. Najświetniejszy okres rozwoju miasto przeżywało we własności rodu Gorków, kiedy to Turobin otrzymał wiele przywilejów. Górkowie utrzymując w latach 1573-93 zbór i szkołę kalwińską nadali Turbinowi rangę ważnego ośrodka protestantyzmu w Polsce. Wzniesli i utrzymywali zamek, ufundowali zachowany do dziś kościół pod wezwaniem św. Dominika. Z tego okresu

pochodzi także herb i pieczęć Turobina. W kolejnych latach Turobin był niszczone przez Tatarów, później Kozaków (1648 r.) i Szwedów (1656 r.). W 1576 roku powstała samodzielna gmina żydowska a w 1657 roku wybudowano synagogę. W 1795 roku Turobin znalazł się w austriackim zaborze, następnie od 1809 roku przynależał do Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku do Królestwa Polskiego. W 1825 roku wybudowano drugą synagogę. Podczas powstania styczniowego, w 1863 roku liczni mieszkańcy Turobina wzięli udział w walkach przeciwko Rosjanom. W odwecie za udział mieszkańców w Powstaniu Styczniowym władze carskie odebrały Turobinowi w 1866 r. prawa miejskie. Obecnie, zgodnie z inicjatywą Stowarzyszenia Turobińszczyzna władze samorządu czynią starania, aby Turobin odzyskał prawa miejskie. Radni podjęli w 2020 roku uchwałę dotyczącą uruchomienia procedury związanej z nadaniem Turobinowi statusu miasta. Biorący udział w konsultacjach społecznych mieszkańcy pozytywnie wypowiedzieli się na temat przywrócenia miejscowości praw miejskich. Zgodnie z opublikowanym na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Turobin podsumowaniem konsultacji 64% mieszkańców gminy biorących udział w konsultacjach wyraziła pozytywną opinię na temat przywrócenia Turobinowi statusu miasta. Łącznie w konsultacjach udział wzięło 539 osób na 5207 uprawnionych. W przypadku pozytywnego zakończenia procedury uzyskania praw miejskich, na mapie Gminy pojawi się ośrodek miejski a władze samorządowe zobowiązane będą do dostosowania zarządzania gminą do nowych uwarunkowań administracyjnych.

Gmina Turobin graniczy z powiatami: lubelskim, krasnostawski, zamojskim, janowskim, biłgorajskim. Najbardziej powiązana funkcjonalnie jest z Biłgorajem poprzez administracyjne funkcje obsługi powiatowej. W drugiej kolejności połączona jest ona z Lublinem poprzez korzystanie z usług wyższego rzędu, które skoncentrowane są w ośrodku wojewódzkim. Za ich przykłady posłużyć mogą handel, usługi komercyjne, specjalistyczna służba zdrowia, instytucje samorządowe i rządowe, szkoły średnie, uczelnie wyższe, kultura, sport. Zamość i Krasnystaw odgrywają mniejszą rolę w powiązaniach obsługi gminy Turobin, mimo stosunkowo bliskiej odległości. Ważnym dla mieszkańców Turobina ośrodkiem jest miasto Bychawa, oddalone od centrum Gminy w odległości ok. 30 km. Powiązania funkcjonalne dotyczą w tym przypadku służby zdrowia. W związku z faktem, iż na terenie Gminy Turobin funkcjonuje trzy przychodnie lekarza rodzinnego oferujące usługi z zakresu podstawowej opieki medycznej, mieszkańcy gminy korzystają z oferty Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Bychawie.

Mapa 3: Gmina Turobin – przebieg dróg wojewódzkich

Źródło: google maps

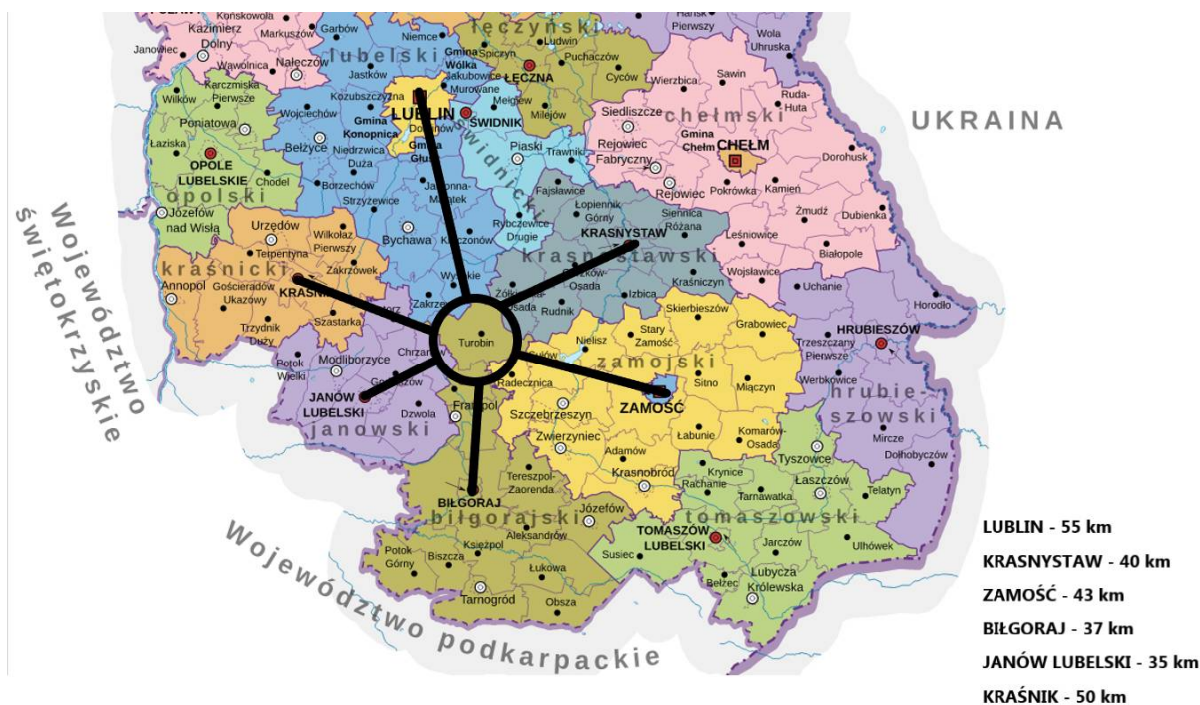
W Gminie Turobin widoczna jest przewaga terenów upraw rolnych. Poziom lesistości wynosi ok. 18 %. Większość obszarów leśnych (lasy mieszane) znajduje się w południowej części Gminy. Na całym terenie dominują lessy, których miąższość przekracza nawet 20 m. W Gminie panują dobre warunki dla prowadzenia działalności rolniczej. Występują gleby:

- brunatno-ziemne,
- brunatno-właściwe,
- brunatne wylugowane,
- rędziny,
- mułowo-torfowe,
- torfowo-mułowe.

Około 65,4% użytków rolnych zajmują gleby klas bonitacyjnych I-III, odpowiednie dla rozwoju rolnictwa.

Rozwojowi rolnictwa sprzyjają warunki klimatyczne. W Gminie Turobin występuje jedna z najniższych w Polsce liczba dni z zachmurzeniem, co stanowi o specyfice lokalnego klimatu. Najmniejsze zachmurzenie jest obserwowane w okresie od kwietnia do września, zaś największe od października do stycznia. Średnia roczna suma opadów oscyluje na poziomie 650 mm. Największe opady rejestrowane są latem, najniższe zimą. Średnie roczne

Mapa 5: Położenie Gminy Turobin względem ośrodków miejskich

Źródło: opracowanie własne

Czynniki wpływające na uwarunkowania przestrzenne gminy można pogrupować na:

a. czynniki wynikające z położenia, do których zaliczamy m.in.:

- położenie w strefie oddziaływania historycznego transeuropejskiego korytarza komunikacyjnego północ – południe (Morze Bałtyckie – Morze Czarne) oraz wschód – zachód (Europa Wschodnia – Europa Zachodnia),
- korytarz tranzytowy E - W – proj. droga nr 86 Zosin - Janów Lubelski, istniejąca trasa nr 82 i 842 Dorohusk - Krasnystaw - Kraśnik - Kielce, linia kolejowa LHS,
- istniejący szlak drogowy nr 835 Lublin - Biłgoraj - Rzeszów – Przemyśl,
- położenie w Euregionie "Bug",
- dobre połączenie komunikacyjne i niezbyt duża odległość od miasta wojewódzkiego - Lublin, powiatowego - Biłgoraj oraz ośrodków ościennych powiatów (Janów Lubelski, Krasnystaw, Kraśnik, Zamość),
- położenie w obszarze dość silnie urbanizującym się – Szczebrzeszyn, Zwierzyniec, Goraj z możliwością odzyskania przez Turobin praw miejskich,

- występowanie w granicach gminy obszaru Roztocza Zachodniego o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych predysponującego do rozwoju funkcji turystyki,
- peryferyjność położenia regionu w stosunku do kraju i krajów Europy Zachodniej, tzw. „Ściana wschodnia”,
- brak bezpośredniego styku z trasą S - 17 Warszawa – Hrebennie;

b. czynniki wynikające ze struktury funkcjonalno – przestrzennej, do których zaliczamy m.in.:

- wyraźnie wykształconą sieć osiedleńczą,
- zwartą i skupioną pasmowo zabudowę ułatwiającą realizację i modernizację infrastruktury społecznej i technicznej,
- wyraźny, małomiasteczkowy układ urbanistyczny Turobina,
- występowanie czynników umożliwiających wykształcenie się struktur wielofunkcyjnych,
- tradycje historyczne i istniejące zainwestowanie Turobina,
- różnorodność przyrodniczą – dobre gleby, użytki zielone w dolinie Poru, zwarte kompleksy leśne, urozmaicony krajobraz Roztocza Zachodniego,
- monofunkcyjność obszaru - rolnictwo o charakterze surowcowym,
- słabo rozwinięte funkcje uzupełniające – skupione w większości w miejscowości gminnej,
- ograniczenie zabudowy wynikające z uwarunkowań przyrodniczych,
- dolina rzeki Por,
- duże spadki wysokościowe charakterystyczne dla Roztocza;

c. czynniki przyrodnicze, do których zaliczamy m.in.:

- zakres prawnej ochrony środowiska przyrodniczego,
- zasoby i walory środowiska oraz warunki fizjograficzne,
- istniejące przeobrażenia i procesy degradacji środowiska,
- istniejące zasoby i chronione formy środowiska przyrodniczego;

c.1. czynniki wynikające z zasobów i walorów środowiska, to m.in.:

- zasoby wodne - zasobność wód podziemnych Gminy Turobin wynosi w przeliczeniu na 1 km² powierzchni – 3,63 m³/godz. Są to ilości duże, w zestawieniu z aktualnym zapotrzebowaniem. Wody podziemne wykazują się wysoką jakością (kl. I b). Wody powierzchniowe – rzeka Por odznacza się dość wysoką zasobnością. Istotnym problemem jest stan czystości jej wód.
- zasoby leśne - lasy Gminy Turobin zajmują 18,7 % powierzchni gminy, tworząc zwarte kompleksy w płd. - zach. I płn. części gminy. Kompleks płd. - zach. Lasów Roztoczańskich stanowi jeden z ważniejszych walorów przyrodniczych Gminy i pełni rolę korytarza ekologicznego rangi krajowej. Wielkość zasobów drewna umożliwia ich wykorzystanie gospodarcze;
- rolnicza przestrzeń produkcyjna – stanowi jeden z istotniejszych zasobów, cechuje się wysokimi walorami - 65,4% gleb użytków rolnych zajmują klasy od I – III, są one prawnie chronione przed zmianą użytkowania na nierolnicze.
- zasoby surowców mineralnych – występujące na obszarze Gminy Turobin złoża piasków "Turobin" , które wykazują możliwość wykorzystania na potrzeby lokalne. Dodatkowo na terenie gminy występują utwory lessowe, które mają potencjalne znaczenie dla ceramiki budowlanej,
- walory turystyczne – obszar Gminy Turobin odznacza się znaczącymi walorami turystycznymi w postaci unikalnej rzeźbie lessowej i zwartych kompleksach leśnych zajmujących płd.-zach. obszar gminy, tj. Roztocze Zachodnie. Walory stanowią atut gminy w promowaniu turystyki, zwłaszcza kwalifikowanej oraz ekoturystyki, przyjaznej dla środowiska przyrodniczego mało odpornej na antropopresję.

c.2. czynniki wynikające z istniejących przeobrażeń i procesów degradacji środowiska, to m.in.:

- występowanie procesów erozji gleb, które jest jednym z ważniejszych problemów ekologicznych gminy,
- zanieczyszczenia gleb – występujące lokalnie, spowodowane głównie przez transport samochodowy, skutki tych zanieczyszczeń występują wzdłuż dróg i są proporcjonalne do natężenia ruchu (największe natężenie na trasach nr 835, 848).

przedprodukcyjnym świadczy o niskim biologicznym potencjale rozwojowym ludności,

- ograniczający rozwój niski poziom wykształcenia ludności zamieszkałej na wsi,
- rosnące bezrobocie, charakteryzujące się wysokim udziałem bezrobocia agrarnego wynikającego z niepełnego wykorzystania osób w rolnictwie oraz relatywnie duży udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych.

f. Czynniki wynikające z istniejącego zagospodarowania terenu, do których zaliczamy m.in.:

- zasoby mieszkaniowe i obsługę mieszkańców – Gmina Turobin pod względem charakteru zabudowy (poza Turobinem, którego zabudowa ma charakter mało miasteczkowy) cechuje zabudowa rolnicza, standardy powierzchniowe zasobów mieszkaniowych są średnio korzystne, niższe od średnich dla obszarów wiejskich regionu; niekorzystne uwarunkowania spowodowane są brakiem systemów zbiorczych kanalizacji i gazu przewodowego; obiekty użyteczności publicznej mają zasięg lokalny, za wyjątkiem oświaty, która ma charakter ponadlokalny;
- wyposażenie w infrastrukturę techniczną w postaci:
 - a. elektroenergetyka - obecny stan zaopatrzenia w energię jest dobry, wszystkie miejscowości gminy posiadają zasilanie trójfazowe 380/220 KV,
 - b. gaz – gmina nie posiada sieci gazowej,
 - c. ciepłownictwo - do produkcji ciepłej stosowane są przede wszystkim paliwa stałe, dotyczy to zarówno w gospodarstwach indywidualnych jak i obiektów użyteczności publicznej.
 - d. telekomunikacja – rozwinięta sieć telekomunikacyjna,
 - e. gospodarka odpadami – nierozwiązanym problemem są dzikie wysypiska odpadów,
 - f. zaopatrzenie w wodę - sieć wodociągowa nie obejmuje całego obszaru gminy,
 - g. odprowadzanie i oczyszczanie ścieków – niedostateczny, zagrażający skażeniem wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleb.
- system komunikacji – Gmina Turobin położona jest poza głównymi drogami tranzytowymi regionu. Sieć dróg wojewódzkich stanowią drogi: nr 835 Przeworsk - Sieniawa -Tarnogród - Biłgoraj - Frampol -Lublin, nr 848 Szczebrzeszyn -Tarnawa

Mała. Są to połączenia drogowe, które umożliwiają komunikację mieszkańców gminy z gminami sąsiednimi. Zły stan sieci dróg wewnętrznych utrudnia sprawną komunikację wewnętrzną, między poszczególnymi miejscowościami gminy.

Uwarunkowania przestrzenne Gminy Turobin uwzględniają możliwości wykorzystania gospodarczego potencjału przyrodniczego Gminy. Wyrazem tych możliwości jest Uchwała Nr IX/48/2015 z dnia 22 lipca 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Turobin dla terenów związanych z lokalizacją elektrowni w obrębach geodezyjnych: Żabno - Kolonia, Czernięcin Główny, Czernięcin Poduchowny. Obecnie żadna inwestycja w postaci budowy farmy wiatrowej nie jest realizowana.

rozwoju gminy wyodrębniono strefy polityki przestrzennej, oznaczone odpowiednimi symbolami na rysunku studium. A -strefa urbanizacji obejmująca ośrodek gminny, Przedmieście Szczepreszyńskie oraz tereny przeznaczone dla zainwestowania. B -strefa efektywnego rozwoju obejmująca jednostki wiejskie: Żurawie, Rokitów, Załawcze, Zagroble, Tarnawa - Kolonia, część wsi Olszanka, Tarnawa Duża, Tarnawa Mała, Czernięcin Główny i Czernięcin Poduchowny. C -strefa ekologiczna obejmująca obszary tworzące przyrodniczy system gminy obejmujący kompleks leśny w południowo-zachodniej części gminy pełniącej rolę korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym, tereny leśne w północnej części gminy, dolinę rzeki Por wraz z dopływami (korytarz ekologiczny rangi regionalnej), agrocenozy oraz obszar osadnictwa w Wólce Czernięcińskiej, Gaju Czernięcińskim, Żurawiu oraz obszar aktywizacji jednostek wiejskich Tokary, Huta Turobińska, Gródki Pierwsze i Gródki Drugie. D -strefa rolno - osadnicza obejmująca jednostki wiejskie Guzówka - Kolonia, Elizówka, Żabno, Żabno - Kolonia, Zabłocie, Nowa Wieś, część Czernięcina Głównego i Czernięcina Poduchownego wraz z otaczającą je rolniczą przestrzenią produkcyjną.

Z uwarunkowaniami przestrzennymi wiąże się bezpośrednio ruch budowlany w Gminie. Zgodnie z danymi pozyskanymi z Urzędu Gminy Turobin liczba wydanych zaświadczeń i decyzji związanych z realizacją inwestycji w latach 2015 – 2020 kształtuje się następująco:

Tabela 2. Liczba wydanych dokumentów potwierdzających ruch budowlany w Gminie Turobin w latach 2015 – 2020

<u>Wypisy z MPZP</u>	<u>Zaświadczenia ze SUiKZP</u>	<u>Pozwolenia na budowę</u>	<u>Zgłoszenia robót budowlanych</u>
3 szt.	110 szt.	92 szt.	173 szt.

Źródło: dane UG Turobin i Starostwo Powiatowe w Biłgoraju

2.1. Rolnictwo, leśnictwo i gospodarka gruntami

Gmina Turobin zajmuje powierzchnię 16 220 ha. Na jej obszarze dominują użytki rolne. Udział lasów w gospodarce gruntowej jest stosunkowo niski i stanowi zaledwie 19,3% powierzchni. Jest to wskaźnik prawie dwukrotnie niższy od średniej powiatu biłgorajskiego.

Tabela 3. Leśnictwo w gminie Turobinie w 2020 roku

Powierzchnia lasów ogółem w ha	3163
w tym lasy publiczne	80
w tym własność gminy	10
lesistość	19,5

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych

Powierzchnia lasów ogółem wynosi 3136 ha. Są to w zasadniczej części lasy prywatne. 80 ha przypada na lasy publiczne, natomiast 10 ha lasów jest własnością gminy. Na terenie gminy nie ma użytków ekologicznych. Nieużytki i grunty innego przeznaczenia zajmują łącznie 24 ha. Widoczna jest potrzeba dolesienia gminy, która pomogłaby w poprawie mikroklimatu i wsparciu bioróżnorodności. Na terenie gminy nie występują duże zbiorniki wód stojących. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem wyniósł w 2019 r.- 3,6 %.

Rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy Turobin i stanowi podstawę jej bazy ekonomicznej. Na użytki rolne przypada 12 650 ha, w tym:

– grunty orne 10 641 ha,
– sady 79 ha,
– łąki trwałe 1 274 ha,

- pastwiska 244 ha,
- grunty pod stawami 0 ha,
- grunty pod rowami 33 ha.

Źródło: BDL GUS

Użytki rolne zajmują 78,0 % powierzchni gminy, w tym grunty orne 65,6 %. Wpływ na taką sytuację ma przede wszystkim relatywnie wysoka jakość gleb oraz łagodny klimat. Na terenie gminy przeważają gospodarstwa o powierzchni poniżej 15 ha. Gospodarstw większych jest ok. 8 %. Grunty rolne są rozdrobnione, co oddziałuje na niską dochodowość rolnictwa w gminie. Brakuje gospodarstw wielkotowarowych. Duży problem wpływający na efektywność i dochodowość prowadzonej działalności rolniczej to rozłogi gruntów. Gospodarstwa rolne dysponują zazwyczaj wieloma działkami położonymi w różnych miejscach czy nawet miejscowościach. Działalnością rolniczą zajmują się głównie osoby fizyczne prowadzące wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne, które nie są ujęte w rejestrze podmiotów gospodarki narodowej.

3.1. Infrastruktura techniczna

Gmina Turobin jest uzbrojona w sieć wodociągową. 82,7 % mieszkańców korzysta z tej sieci. Jest ona niedostępna dla osób zamieszkujących tereny na wzniesieniach, które uniemożliwiają rozbudowę wodociągów. Konieczne są inwestycje w sieć przepompowni.

W gminie widoczne są także braki w sieci kanalizacyjnej. Na jej terenie funkcjonuje oczyszczalnia ścieków, która obsługuje Turobin i Przedmieście Szczebrzeszyńskie. Korzysta z niej około 15,1 % mieszkańców. Długość kanalizacji wynosi 10 km i została wybudowana dopiero w 2010 roku. Wartość ta znacznie odbiega od średniej dla terenu powiatu i województwa.

Gmina ma dostęp do sieci energetycznej. Zaopatrzenie w tego typu energię jest utrzymywane na typowym poziomie dla terenów wiejskich w województwie lubelskim. Zaopatrzenie elektroenergetyczne niskich napięć zaspokaja potrzeby mieszkańców i gospodarki gminy. Gmina jest podłączona do sieci telekomunikacyjnej i internetowej.

Na terenie gminy brakuje gazu przewodowego. Jest ona znacznie oddalona od sieci przyłączy, co wpływa na stosunkowo wysokie koszty podpięcia mieszkańców do tejże infrastruktury. Mieszkańcy wykorzystują gaz dostarczany w butlach. Gmina planuje zakładanie instalacji odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza solarnej (na ciepłą wodę)

i fotowoltaicznej (lokalne źródła prądu) oraz wdrażanie programu wykorzystania energii wiatrowej.

Tabela 4. Wykorzystanie sieci i instalacji liniowych na terenie Gminy Turobin

<u>Ludność – w % ogółu ludności – korzystająca z sieci i instalacji:</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>	<u>Powiat 2019</u>
wodociągowej	82,7	82,7	82,7	95,9
kanalizacyjnej	14,9	14,7	14,7	59,7
gazowej	-	-	-	17,9

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych

Gmina Turobin jest dobrze wyposażona w sieć dróg. Na terenie gminy istnieje 135 km dróg, w tym 98 km o nawierzchni utwardzonej, pozostałe są drogami gruntowymi. Przez jej obszar przebiega droga wojewódzka nr 835 z Lublina do Biłgoraja (zachodnia część gminy) oraz połączona z nią droga nr 848 z Tarnawy do Szczebrzeszyna. Pozostałe odcinki mają status dróg powiatowych i gminnych. Wszystkie wsie są połączone z drogami o utwardzonej nawierzchni.

Tabela 5. Sieć dróg wojewódzkich w Gminie Turobin

Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka(km)	Rodzaj nawierzchni
835	Lublin-Biłgoraj	10	asfalt
848	Tarnawa-Szczebrzeszyn	12,75	asfalt

Źródło: dane UG Turobin

Tabela 6. Sieć dróg powiatowych w Gminie Turobin

Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka(km)	Rodzaj nawierzchni
2306L	Boża Wola-Tarnawa	4,2	asfalt
2315L	Guzówka - Kolonia	4,6	asfalt
2316L	Maciejów-Żabno- Wierzchowina	5,6	asfalt
2808L	Otrocz-Tokary-Huta	4,9	asfalt
2900L	Żółkiewka-Turobin	7,6	asfalt
2901L	Zagroble-Czernięcin	5,5	asfalt
2902L	Gródki-Zaporze-	11,8	asfalt

	Czernięcin		
2903L	Zabłocie-Nowa Wieś- Radecznicza	4,4	asfalt
2904L	Chłaniów-Zabłocie- Tworyczów	2,2	asfalt

Źródło: dane UG Turobin

Długość dróg powiatowych wynosi łącznej 50,8 km długości. Mimo nawierzchni asfaltowej ok. 50 % dróg wymaga położenia nowej nawierzchni. Drogi gminne mają łącznej długości szacowaną na 65 km. Gmina Turobin w ostatnich latach koncentrowała się przede wszystkim na inwestycjach drogowych, poprawiających spójność komunikacyjną gminy. Poniżej zestawienia z ostatnich pięciu lat inwestycji wraz z informacją o wartościach i źródłach finansowania zadania.

Tabela 7. Wydatki inwestycyjne Gminy Turobin na drogownictwo w roku 2016

<u>nazwa zadania</u>	<u>wartość (zł)</u>	<u>finansowanie</u>
ROK 2016		
Remont drogi wewnętrznej położonej na działce ozn. nr ewid. 1703/1 w miejscowości Turobin, ul. Piłsudskiego wraz z poszerzeniem wjazdu od drogi powiatowej nr 2900L, ozn. nr ewid. 1577/2	248 802,97	budżet gminy
Remont drogi gminnej położonej na działce ewidencyjnej nr 4210 w Rokitowie	65 488,09 zł	budżet gminy
Remont drogi gminnej oznaczonej Nr 109139L w miejscowości Tokary od km 0+400 do km 0+920	116 303,41	budżet gminy
Remont drogi gminnej oznaczonej Nr 109128L w miejscowości Zagroble od km 0+056 do km 0+63	114 400,03	budżet gminy
Modernizacja drogi gminnej ozn. nr. 109110L od km 0+800 do km 1+300 dojazdowej do gruntów rolnych w miejscowości Elizówka	87 241,17	budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej oznaczonej numerem 109133L w miejscowości Czernięcin Główny od km 0+000 do km 1 + 311	174 906,71	budżet gminy
Przebudowa dróg gminnych nr 109102L i nr 109106L w miejscowości Turobin „schetynówka 2016"	711 199,61	budżet gminy, Lubelski Urząd Wojewódzki
Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej nr 114965L od km 0+000 do km 0+940 w miejscowości Tarnawa Duża	250 593,14	budżet gminy, Lubelski Urząd Wojewódzki
Remont drogi powiatowej Żółkiewka – Turobin (dofinansowanie dla Powiatu)	250 000,00	budżet gminy

Źródło: dane UG Turobin

Tabela 8. Wydatki inwestycyjne Gminy Turobin na drogownictwo w roku 2017

<u>nazwa zadania</u>	<u>wartość (zł)</u>	<u>finansowanie</u>
ROK 2017		
Przebudowa drogi gminnej położonej na działce ewidencyjnej nr 3066 w m. Czernięcin Główny	145 783,91	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej oznaczonej nr 109135L w m. Czernięcin Poduchowny	352 016,45	Budżet gminy
Modernizacja drogi gminnej położonej na działce ewidencyjnej nr 1695 w m. Gródki Pierwsze	144 707,53	Budżet gminy, Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
Przebudowa drogi gminnej w m. Gródki Drugie na działce ewidencyjnej nr 1442	46 235,72	Budżet gminy
Przebudowa chodnika ul. Sądowa w Turobinie	47 045,02	Budżet gminy
Przebudowa nawierzchni ul. Sądowa w Turobinie	39 315,72	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej w m. Żabno – Kolonia	98 499,57	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej w m. Guzówka - Kolonia	112 452,02	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej w m. Przedmieście Szczebrzeszyńskie	75 281,49	Budżet gminy
Przebudowa chodnika w m. Przedmieście Szczebrzeszyńskie - Rokitów roboty budowlane	144 122,85	Budżet gminy
Remont drogi powiatowej w m. Zabłocie (dofinansowanie)	20 000,00	Budżet gminy
Budowa drogi gminnej w m. Zaburze (dofinansowanie dla gm. Radecznicza)	150 000,00	Budżet gminy
Dokumentacja droga wojewódzka 848	153 750,00	Budżet gminy

Źródło: dane UG Turobin

Tabela 9. Wydatki inwestycyjne Gminy Turobin na drogownictwo w roku 2018

<u>nazwa zadania</u>	<u>wartość (zł)</u>	<u>finansowanie</u>
ROK 2018		
Przebudowa drogi powiatowej Otrocz – Tokary – Huta Turobińska (dofinansowanie)	400 000,00	Budżet gminy
Modernizacja drogi powiatowej w m. Żabno (dofinansowanie)	150 000,00	Budżet gminy
Remont drogi gminnej nr 113301L od km 1+000 do km 2+500 w miejscowości Żurawie, uszkodzonej w wyniku gwałtownego spływu wód opadowych w 2014	570 630,89	Budżet gminy Lubelski Urząd Wojewódzki
Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej nr 114966L w miejscowości Żurawie, w tym: Zadanie 1: Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej nr 114966L od km 0+000 do km 0+250, od km 0+340 do km 0+650, od km 0+800 do km 1+040, od km 1+090 do km 1+600 w miejscowości Żurawie. Zadanie 2: Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej Nr.114966L w miejscowości Żurawie, od km rob.0+250 do km 0+340, od km 0+650 do km 0+800, od km 1+040 do km 1+090.	432 686,30	Budżet gminy Lubelski Urząd Wojewódzki

Przebudowa drogi gminnej nr 109104L (ul. Kościelna) w miejscowości Turobin od km 0+004.30 do km 0+371.00	796 946,75	Budżet gminy Lubelski Urząd Wojewódzki
Przebudowa drogi gminnej poprzez utwardzenie asfaltem w m. Wólka Czernięcińska	124 000,00	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej poprzez utwardzenie asfaltem w m. Czernięcin Główny	111 543,90	Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej poprzez utwardzenie asfaltem w m. Gródki Drugie	44 083,27	Budżet gminy
Remonty cząstkowe nawierzchni bitumicznych	175 730,10	Budżet gminy

Zródło: dane UG Turobin

Tabela 10. Wydatki inwestycyjne Gminy Turobin na drogownictwo w roku 2019 – 2020

<u>zakres</u>	<u>wartość (zł)</u>	<u>źródło finansowania</u>
LATA 2019 – 2020		
Przebudowa dróg gminnych w m. Turobin, ulice: Rynek i Hetmana Górki	882 274,82	Fundusz Dróg Samorządowych, budżet gminy
Przebudowa drogi powiatowej nr 2900L Żółkiewka – Turobin (ul. Piłsudskiego) polegająca na budowie chodnika	221 945,98	Budżet powiatu Budżet gminy
Remont drogi gminnej oznaczonej nr 109100L położonej w miejscowości Przedmieście Szczepieszkińskie	200 696,89	Fundusz Dróg Samorządowych, budżet gminy
Remont drogi gminnej nr 1091111L w miejscowości Guzówka - Kolonia	175 706,85	Fundusz Dróg Samorządowych, budżet gminy
Remont drogi gminnej nr 109120L w miejscowości Czernięcin Poduchowny	223 831,10	Fundusz Dróg Samorządowych, budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej 109100L w miejscowości Turobin i Przedmieście Szczepieszkińskie w gminie Turobin w zakresie budowy ciągu pieszo-rowerowego oraz budowy zjazdów indywidualnych z drogi gminnej 109100L – etap I od km 0+563,79 do km 0+853,00	242 602,26	RFIL, budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej nr 109113L położonej w miejscowości Olszanka	912 321,76	PROW Budżet gminy
Przebudowa drogi gminnej 109110L od km 0+000 do km 0+792 w miejscowości Turobin oraz od km 3+596 do km 4+592 w miejscowości Guzówka – Kolonia.	482 402,16	FDS RFIL
Remont drogi gminnej Tokary	47 345,65	Budżet gminy
Remont drogi gminnej Guzówka-Kolonia	60 769,69	Budżet gminy
Przebudowa drogi powiatowej nr 2808L Otrocz – Tokary – Huta w miejscowości Huta Turobińska na odcinku od km 24+820 do km 28+260 – ETAP II”, polegająca na wykonaniu zatok postojowych i chodnik o dł. ok. 200. Strona lewa km 26+196 do km 26+432,30	107 999,54	Budżet gminy
Remont drogi nr 109113L w miejscowościach Tarnawa Mała i Olszanka	213 895,11	Budżet gminy
Utwardzenie poboczy materiałem kamiennym drogi nr 109125L w	5 528,05	Budżet gminy

W obszarze gospodarki odpadami stałymi na terenie gminy nie ma składowiska odpadów. W zakresie odbioru i transportu odpadów komunalnych gminę obsługuje Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Biłgoraju.

Tabela 10. Gmina Turobin - gospodarka ściekowa i odpady w 2019 r.

Oczyszczalnie ścieków	1
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	1230
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych:	
nieczystości ciekłe bytowe odebrane m ³ (w ciągu roku)	1542,0
zbiorniki bezodpływowe	1360
oczyszczalnie przydomowe	110
odpady przydomowe zebrane w t w ciągu roku	709
w tym z gospodarstw domowych	670

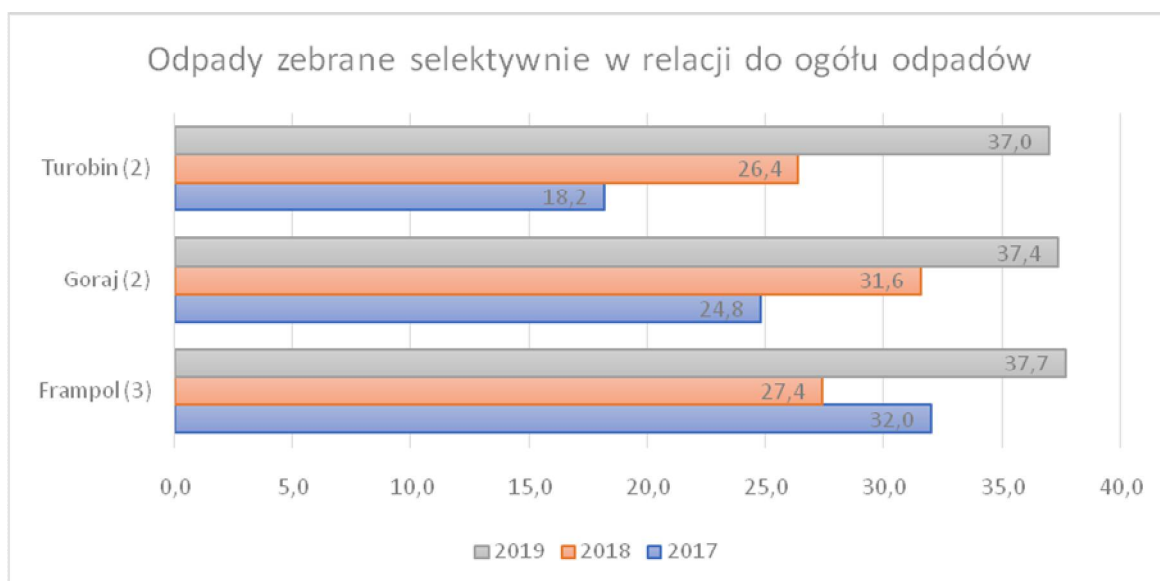
Źródło: BDL GUS

Gmina ma dobrze zorganizowaną zbiórkę i segregację odpadów. W tym zakresie niezbędna jest jednak edukacja ekologiczna mieszkańców oraz doposażenia Punktu segregacji odpadów komunalnych w Turobinie. Słabą stroną dostępnej infrastruktury technicznej jest brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej a także brak podłączenia do sieci gazowej. Konieczne jest także przeprowadzenie remontów wybranych dróg lokalnych.

Tabela 11. Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów - Gmina Turobin na tle gmin sąsiadujących powiatu biłgorajskiego

Nazwa gminy	2017	2018	2019
	[%]	[%]	[%]
Frampol	32,0	27,4	37,7
Goraj	24,8	31,6	37,4
Turobin	18,2	26,4	37,0

Źródło: BDL GUS

Źródło: BDL GUS

Analiza ilości odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów dokonywana w latach pokazuje, iż konsekwentna polityka w zakresie gospodarki odpadami przynosi korzystne efekty. Udział odpadów segregowanych w ogólnej masie odpadów wzrósł w przeciągu ostatnich 103 % co jest dowodem na sprawne zarządzanie gospodarką odpadami oraz poprawiającą się świadomość mieszkańców w tym obszarze.

4.1. Demografia

Gminę Turobin zamieszkuje 6 029 mieszkańców, z czego 51,8% stanowią kobiety, a 48,2% mężczyźni. W latach 2002-2019 liczba mieszkańców zmalała o 17,3%. Średni wiek mieszkańców wynosi 46,0 lat i jest większy od średniego wieku mieszkańców województwa lubelskiego (42,1) oraz większy od średniego wieku mieszkańców całej Polski (42,9).

Tabela 12. Gmina Turobin. Wybrane dane demograficzne

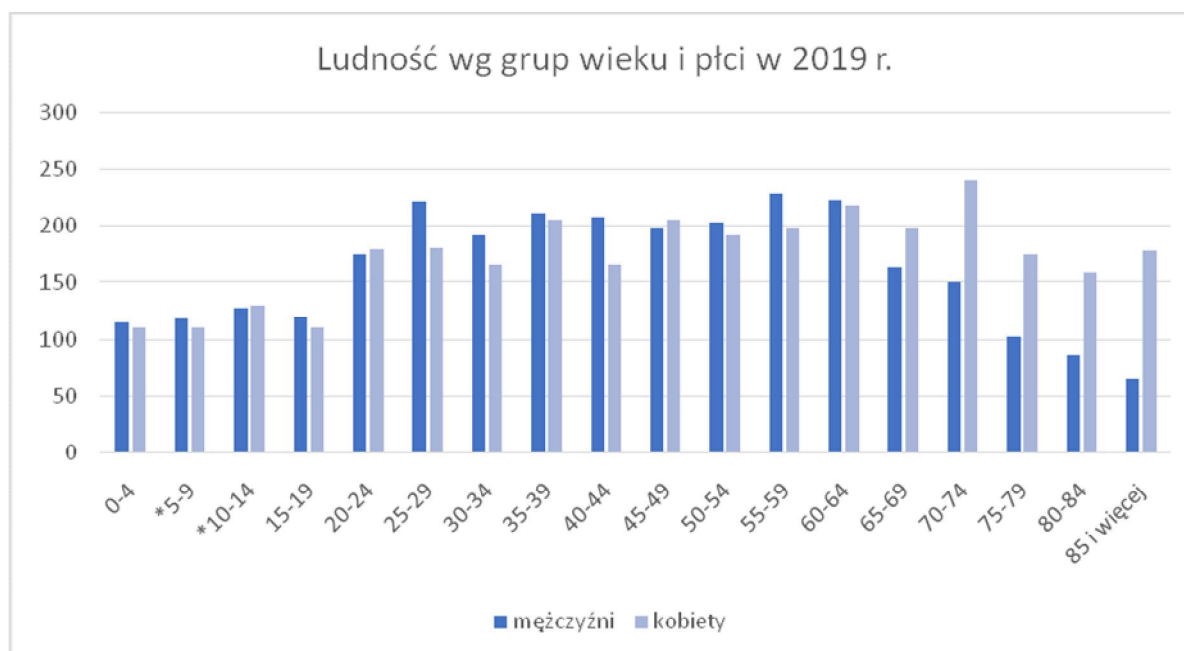
dane	2017	2018	2019	Powiat 2019
Ludność	6215	6117	6029	100919
Ludność na 1 km²	38	38	37	60
Kobiety na 100 mężczyzn	108	108	107	103
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	74,4	75,4	74,9	63,9

Źródło: BDL GUS

Tabela 13. Gmina Turobin: Ludność wg grup wieku i płci w 2019 roku

wiek	ogółem	mężczyźni	kobiety
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Turobin	6 029	2 907	3 122
0-4	226	115	111
5-9	229	118	111
10-14	258	128	130
15-19	230	119	111
20-24	354	175	179
25-29	401	221	180
30-34	358	192	166
35-39	416	211	205
40-44	374	208	166
45-49	404	199	205
50-54	395	203	192
55-59	426	228	198
60-64	440	222	218
65-69	361	163	198
70-74	390	150	240
75-79	278	103	175
80-84	246	87	159
85 i więcej	243	65	178

Źródło: BDL GUS

Źródło: BDL GUS

Liczba kobiet w ogólnej populacji mieszkańców Gminy stanowiła 3122 osób i wynosi 51,78 %. Na każdym 100 mężczyzn w gminie przypada 107 kobiet, zaś na 100 kobiet, 93 mężczyzn.

Tabela 14. Współczynnik feminizacji i maskulinizacji w Gminie Turobin w 2019 r.

Współczynnik feminizacji	107
Współczynnik maskulinizacji	93

Źródło: BDL GUS

Różnica na korzyść kobiet przypada na wiek poprodukcyjny. W strukturze mieszkańców Turobina w wieku 65 + przewaga kobiet przyrasta z 54,85 % w przedziale wiekowym 65-69 lat, przez 61,54 % w wieku 70-74, 62,95 % w wieku 75-79, 64,63 % w wieku 80-84, aż do 73,25 % w wieku 85 +. Stan taki ma bezpośredni związek z szybszą umieralnością mężczyzn, większym narażeniem ich na choroby cywilizacyjne oraz wypadkowość w miejscu pracy (w szczególności w rolnictwie). Tendencja ta występuje na terenie całego kraju. Bezpośrednio tendencja ta ma przełożenie na rosnące oczekiwania mieszkańców względem świadczonych usług społecznych, szczególnie w zakresie pomocy społecznej, usług opiekuńczych, opieki zdrowotnej. Innym niepokojącym zjawiskiem występującym w strukturze mieszkańców gminy jest fakt, iż w wieku produkcyjnym, tj. 25-44 lat dominują mężczyźni. Problem ten potęguje występująca migracja młodych, w przeważającej mierze wykształconych kobiet w celach zarobkowych i osiedleńczych do innych ośrodków. Tendencja ta ma niekorzystny wpływ na sytuację rozwoju demografii Gminy.

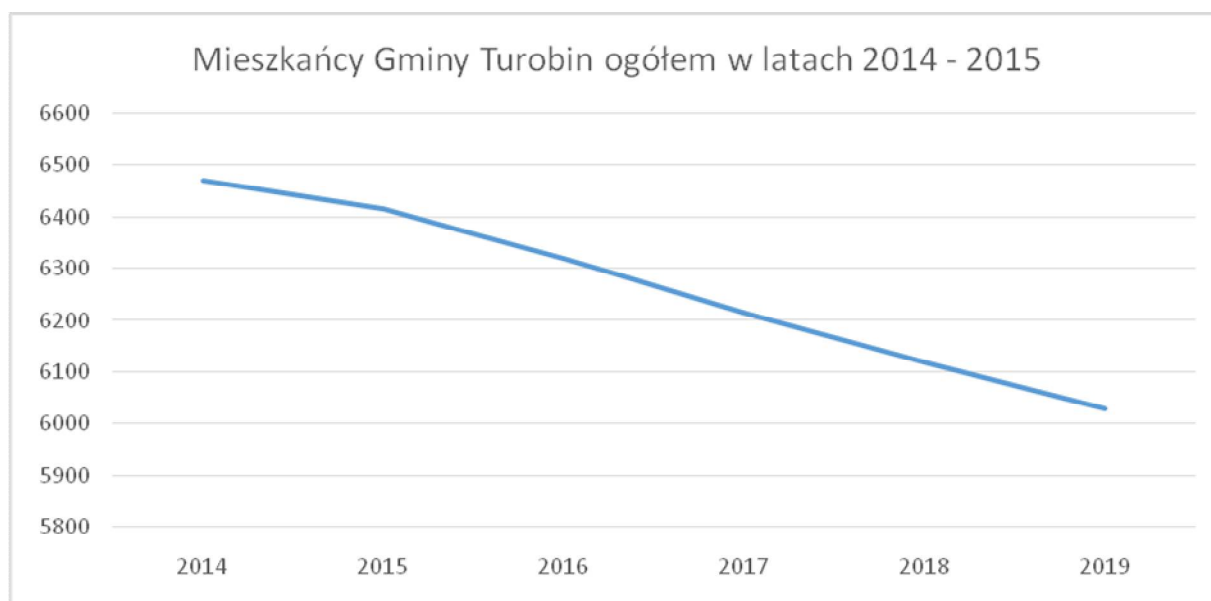
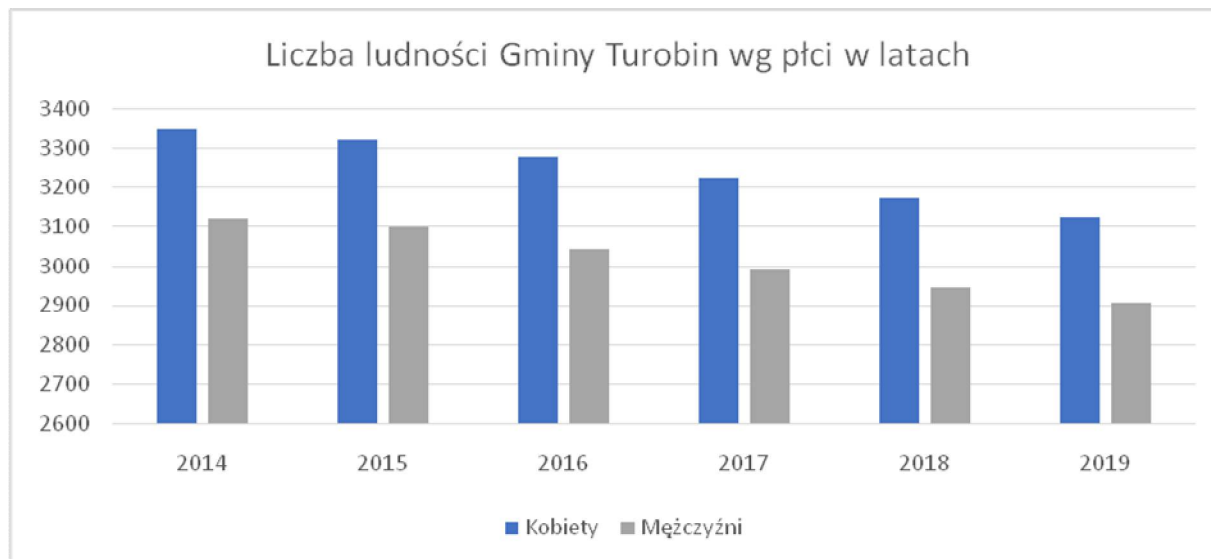
57,2% mieszkańców gminy Turobin jest w wieku produkcyjnym, 14,0% w wieku przedprodukcyjnym, a 28,8% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym. Od kilku lat obserwować można negatywne tendencje związane z procesami starzejącego się społeczeństwa na analizowanym obszarze. Systematycznie spada liczba ludności, liczba urodzeń, a także saldo migracji, które osiąga ujemne wartości.

Tabela 15. Liczba mieszkańców Gminy Turobin w latach 2014-2019 w podziale na płeć

Kategoria	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kobiety	3348	3318	3276	3226	3172	3122

Mężczyźni	3121	3096	3041	2989	2945	2907
Mieszkańcy ogółem	6469	6414	6317	6215	6117	6029

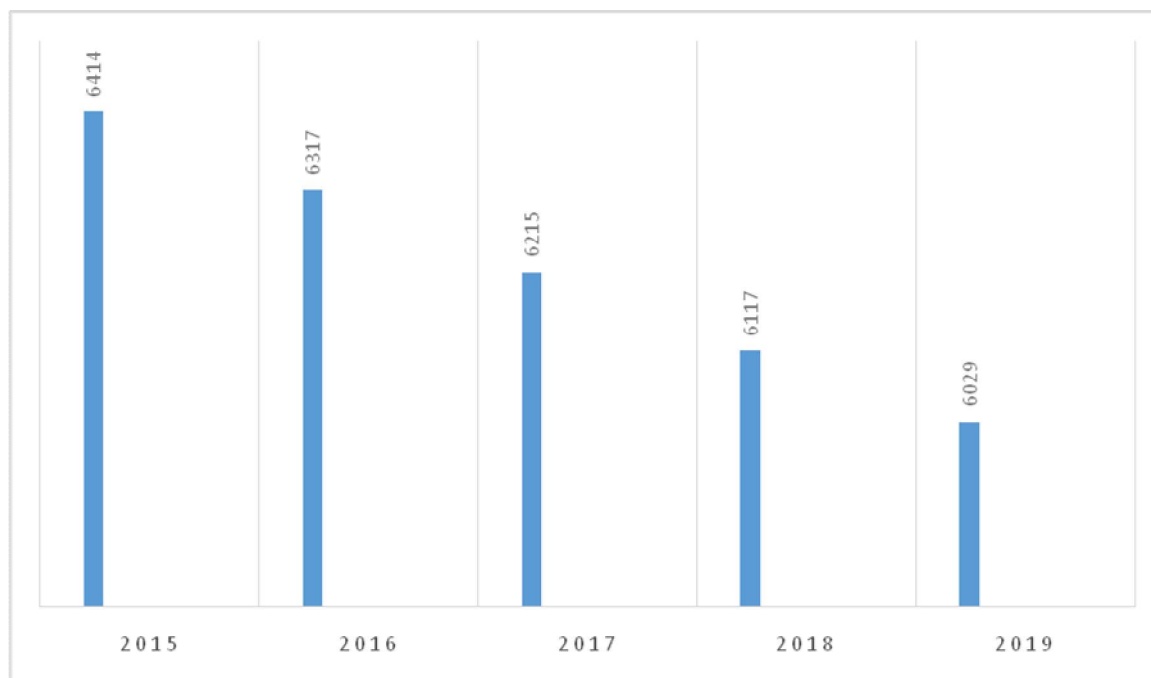
Zródło: BDL GUS

Tendencja spadkowa w zakresie liczby mieszkańców utrzymuje się od wielu lat. Początki tego procesu sięgają lat 90-tych XX wieku, kiedy rozpoczął się kryzys ekonomiczny po restrukturyzacji uspołecznionej gospodarki i likwidacji zakładów pracy zlokalizowanych na terenie gminy. Masowe zwolnienia w przedsiębiorstwach usługowych i handlu lokalnego wywołały duże bezrobocie. Wiele młodych osób zaczęło wyjeżdżać zagranicę w poszukiwaniu pracy. Te procesy miały zasadniczy wpływ na stale ujemne saldo

migracji i ujemny przyrost naturalny. Niekorzystne procesy demograficzne skutkują dużym wzrostem obciążeń socjalnych gminy, odpływem wykształconych mieszkańców gminy i niską aktywnością gospodarczą. Obszar Gminy Turobin i jej najbliższego sąsiedztwa należą do najmniej zurbanizowanych terenów województwa lubelskiego, co pogłębia depresję demograficzną.

Wykres. Liczna ludności w Gminie Turobin w latach 2014- 2019

Źródło: BDL GUS

Regres demograficzny dotyczy najczęściej wsi położonych peryferyjnie wobec głównego ośrodka gminnego. Gmina Turobin ma ujemny przyrost naturalny wynoszący - 49. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -8,07 na 1000 mieszkańców gminy Turobin. W 2019 roku urodziło się 42 dzieci, w tym 50,0% dziewczynek i 50,0% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,84 i jest porównywalny do średniej dla województwa oraz mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Tabela 16. Wybrane dane demograficzne dla Gminy Turobin w 2019 roku

Wybrane dane demograficzne w 2019 r.	Powiat	Gmina	Powiat=100
Ludność	100919	6029	6,0

w tym kobiety	51154	3122	6,1
Urodzenia żywe	865	42	4,9
Zgony	1030	91	8,8
Przyrost naturalny	-165	-49	-
Saldo migracji ogółem	-439	-46	-
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	17704	846	4,8
Produkcyjnym	61570	3447	5,6
Poprodukcyjnym	21645	1736	8,0

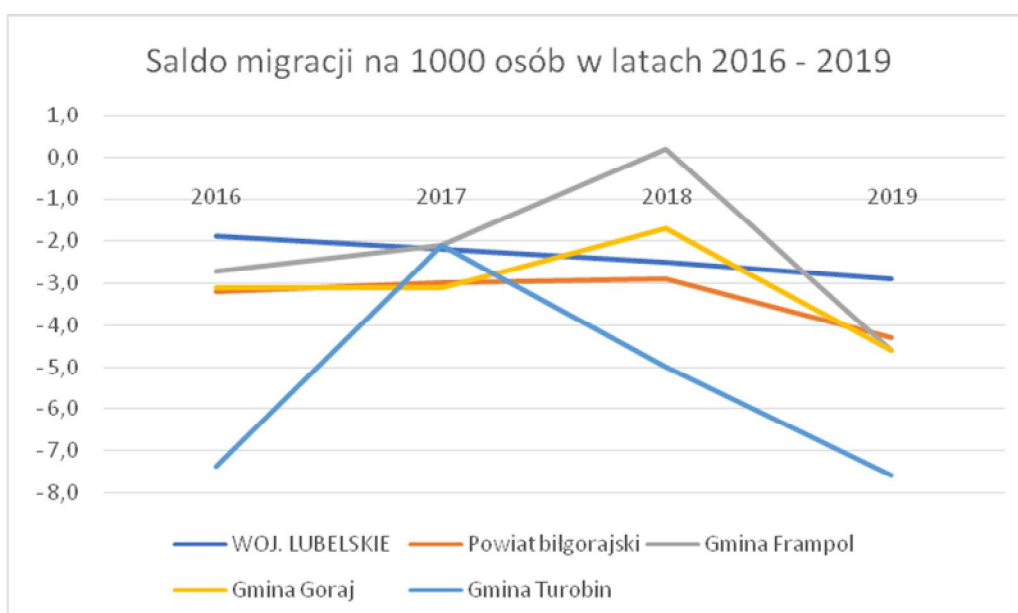
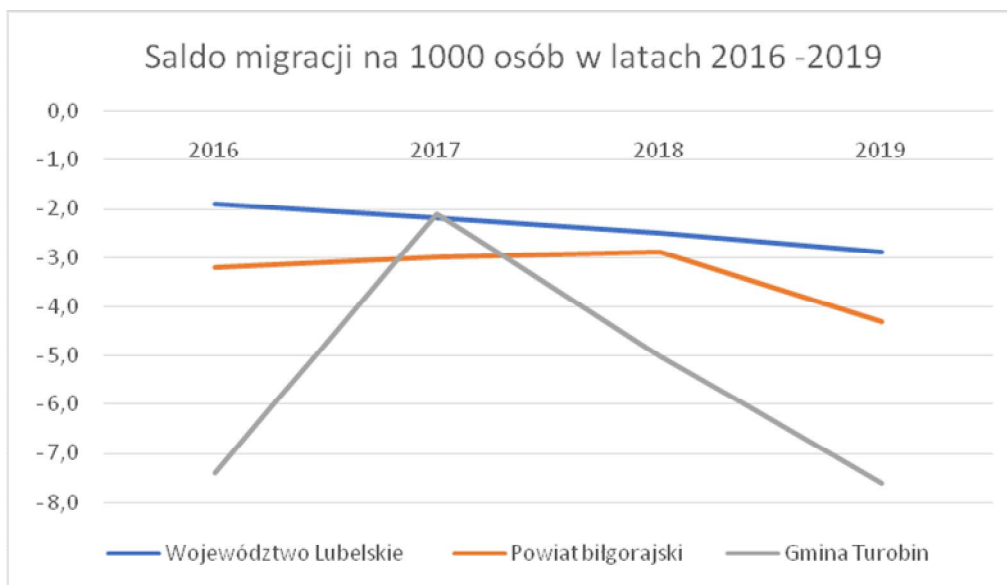
Zródło: BDL GUS

W 2018 roku 44,4% zgonów w gminie spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 23,5% zgonów były nowotwory, a 4,0% z nich spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy przypada 14.99 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju. W 2019 roku zarejestrowano 34 zameldowania w ruchu wewnętrznym oraz 81 wymeldowania. Saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Turobin -46. Saldo migracji zagranicznych wynosi 1.

Tabela 17. Saldo migracji w latach 2016 – 2019

wskaźnik dla:	saldo migracji				saldo migracji na 1000 osób			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Województwo Lubelskie	-4 067	-4 731	-5 359	-6 031	-1,9	-2,2	-2,5	-2,9
Powiat biłgorajski	-331	-307	-300	-439	-3,2	-3,0	-2,9	-4,3
Gmina Turobin	-47	-13	-31	-46	-7,4	-2,1	-5,0	-7,6

Zródło: BDL GUS

Na przestrzeni ostatnich lat saldo migracji w Gminie Turobin, podobnie jak w powiecie biłgorajskim i całym województwie lubelskim przyjmuje ujemne wartości. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wskazuje, iż tendencja wyludniania w Gminie jest znacznie wyższa od średniej powiatu czy województwa. Ujemny wskaźnik migracji dotyka też najbliższe względem Turobina gminy powiatu biłgorajskiego, tj. Goraj i Frampol. Wykazują one wartości bliższe średniej powiatu, Gmina Turobin znacznie odbiega od średniej.

Mieszkańcy gminy Turobin zawarli w 2019 roku 22 małżeństw, co odpowiada 3,6 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. 29,3% mieszkańców gminy jest stanu

wolnego, 57,5% żyje w małżeństwie, 2,3% mieszkańców jest po rozwodzie, a 10,3% to wdowy/wdowcy.

Niepokojącym zjawiskiem demograficznym dotyczącym Gminę Turobin jest postępujący proces starzenia się mieszkańców.

Tabela 18. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

średnia dla:	2019
	[osoba]
POLSKA	121,0
Województwo lubelskie	127,1
Powiat biłgorajski	122,3
Gmina Turobin	205,2

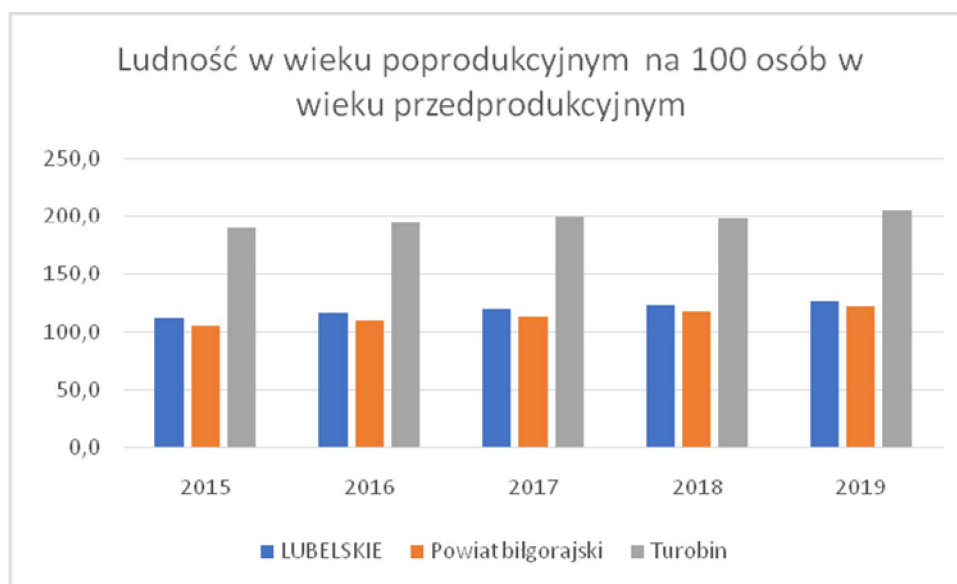
Zródło: BDL GUS

Udział osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie wynosi 205,2 i przewyższa znacznie średnią powiatu, województwa i kraju.

Tabela 19. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 os. w wieku przedprodukcyjnym

średnia dla:	2015	2016	2017	2018	2019
Województwo lubelskie	112,1	116,3	119,9	123,5	127,1
Powiat biłgorajski	106,0	109,9	113,8	118,3	122,3
Gmina Turobin	190,4	194,3	199,9	198,5	205,2

Zródło: BDL GUS

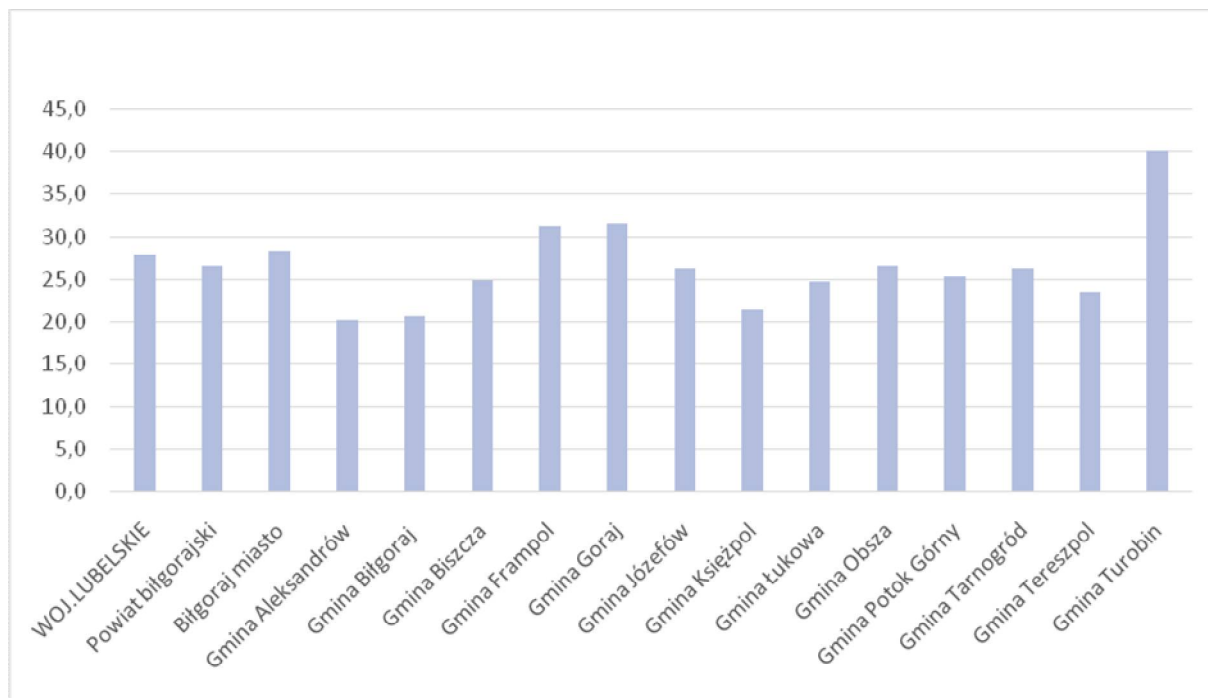
Niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym jest zjawiskiem negatywnie wpływającym na społeczną i ekonomiczną przyszłość gminy. Negatywne tendencje demograficzne związane z ujemnym saldem migracji i ujemnym przyrostem naturalnym są diagnozowane na terenie gminy już ponad jedną dekadę. Analizując dynamikę tego zjawiska w ostatnich pięciu latach warto podkreślić, iż mimo znacznej nominalnej różnicy na niekorzyść gminy Turobin w stosunku do średnich powiatu czy województwa, procentowy wzrost wskaźnika na poziomie województwa wynosi 13,38 %, powiatu 15,38 % a w gminie Turobin 7,77 %.

**Tabela 20. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi
w latach 2016 -2019**

	2016	2017	2018	2019
WOJ. LUBELSKIE	24,7	25,7	26,8	27,9
Powiat biłgorajski	24,0	24,8	25,6	26,5
Biłgoraj miasto	23,3	24,8	26,6	28,3
Gmina Aleksandrów	19,6	19,3	19,9	20,2
Gmina Biłgoraj	19,1	19,3	19,9	20,7
Gmina Biszczka	22,9	23,7	23,8	24,9
Gmina Frampol	29,5	30,7	31,4	31,2
Gmina Goraj	29,2	30,7	31,2	31,5
Gmina Józefów	24,8	25,2	25,8	26,3
Gmina Księżpol	20,0	20,5	20,8	21,5
Gmina Łukowa	23,7	23,7	24,1	24,7
Gmina Obsza	23,1	23,8	25,0	26,6
Gmina Potok Górny	24,2	24,6	24,9	25,4
Gmina Tarnogród	23,3	24,1	25,6	26,3
Gmina Tereszpol	22,4	22,6	23,0	23,5
Gmina Turobin	39,4	39,6	39,5	40,0

Źródło: BDL GUS

Wykres: Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w powiecie biłgorajskim

Źródło: BDL GUS

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi obrazuje stosunek liczby osób w starszym wieku (65 i więcej lat) do liczby osób w wieku 15-64 lata. Średnia dla całego powiatu biłgorajskiego jest niższa od średniej wojewódzkiej i wynosi 26,5 %, ale na przestrzeni ostatnich 4 lat wzrosła aż o 10 %. Obrazuje to nasilające się w ostatnich latach niekorzystne tendencje demograficzne powiatu. W odniesieniu do wartości wskaźnika dla gmin powiatu biłgorajskiego, jego wartość dla Gminy Turobin jest zdecydowanie najwyższa i wynosi 40,0%. Wyższe wartości wskaźnika od średniej powiatu mają w kolejności gminy: Goraj, Frampol, miasto Biłgoraj i Obsza. Gminy te, poza miastem Biłgoraj, mają podobną do Gminy Turobin specyfikę i charakter gospodarki lokalnej. Postępujące procesy starzenia się ludności będą w przyszłości wyzwaniem dla polityki samorządu. Gminy te nie posiadają wysokich dochodów, ze względu na typowo rolniczy charakter gospodarki, natomiast uwarunkowania demograficzne potęgować będą potrzeby w zakresie rozwijania usług społecznych dedykowanych osobom w wieku poprodukcyjnym.

5.1 Infrastruktura i usługi społeczne

Ważnym segmentem rynku pracy jest infrastruktura społeczna. Odgrywa ona istotną rolę w procesach zrównoważonego rozwoju gmin. Jest ona także uznawana w sferze realnej gospodarki za jeden z najistotniejszych oddziałujących na poziom życia mieszkańców społeczności lokalnych w obszarach ich działalności związanych z wykształceniem, zdrowiem (indywidualnym i publicznym) i kulturą. Rozwój społeczny analizowany w kontekście trwałości postępu społecznego jest ważnym elementem polityki społecznej regionu. Aktualne uregulowania prawne, funkcjonowanie różnych instytucji i wprowadzane programy przekazywania środków finansowanych dla gmin, mają przede wszystkim na celu wspieranie zaspokajania istotnych potrzeb społecznych, głównie o charakterze niematerialnym. Infrastruktura społeczna definiowana jest na wiele sposobów. Jest to głównie kompleks urządzeń użyteczności publicznej, niezbędnych do bezpośredniego zaspokajania potrzeb mieszkańców gminy, które umożliwiają im właściwe warunki życia. W bardziej rozbudowanych definicjach infrastruktura społeczna jest utożsamiana także z instytucjami i pracownikami świadczącymi i wykonującymi te usługi, a także z rozwiązaniami organizacyjnymi i obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Pomaga ona w organizacji kompleksowego systemu zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie:

- oświaty i wychowania oraz nauki,
- kultury,
- ochrony zdrowia i pomocy społecznej,
- rekreacji i kultury fizycznej.

Dla przedmiotowej diagnozy za dziedziny infrastruktury i usług społecznych świadczonych na rzecz mieszkańców przyjęto obszary takie jak: edukacja i wychowanie, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, kultura, rekreacja i wypoczynek, usługi mieszkaniowe.

Za edukację i kształcenie dzieci i młodzieży zamieszkujących Gminę Turobin odpowiadają następujące placówki oświatowe:

1. Szkoła Podstawowa w Gródkach o stopniu organizacyjnym I-VIII z oddziałem przedszkolnym (3, 4, 5 i 6 latków),
2. Szkoła Podstawowa im. Szymona Szymonowicza w Czernięcinie o stopniu organizacyjnym I-VIII z dwoma oddziałami przedszkolnymi (jeden oddział 6 i 5-letków oraz jeden oddział 4 i 3 latków),
3. Zespół Szkół w Turobinie, w skład którego wchodzi:
 - 1) Przedszkole Samorządowe w Turobinie zorganizowane w oddziałach:
 - a) 1 oddział 6 i 5 latków,
 - b) 1 oddział 5 i 4 latków,
 - c) 1 oddział 4 i 3 latków,
 - 2) Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Turobinie o stopniu organizacyjnym I-VIII,
 - 3) Liceum Ogólnokształcące im. Jana Zamoyskiego w Turobinie,
 - 4) Technikum w Turobinie,
 - 5) Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Turobinie,
 - 6) Szkoła Policealna w Turobinie.

W roku szkolnym 2019/2020 do placówek oświatowych gminy uczęszczało 635 uczniów, zorganizowanych w 40 oddziałów, w tym do Przedszkola Samorządowego uczęszczało 68 dzieci zorganizowanych w 3 oddziałach.

Tabela 21. Placówki oświatowe w Gminie Turobin

Placówki oświatowe	Liczba oddziałów	Liczba uczniów
Szkoła Podstawowa w Czernięcinie	10	118
Szkoła Podstawowa w Gródkach	6	70
Zespół Szkół w Turobinie	24	447

Źródło: dane Urząd Gminy Turobin

Tabela 22. Obwody szkół w Gminie Turobin

L.p.	Nazwa szkoły	Miejscowości należące do obwodu danej szkoły
1.	Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Turobinie	Turobin, Elizówka, Guzówka -Kolonia, Olszanka, Przedmieście Szczebrzeszyńskie, Rokitów, Tarnawa Mała, Tarnawa Duża, Tarnawa -Kolonia, Zagroble, Załawcze, Żabno, Żabno- Kolonia
2.	Szkoła Podstawowa w Gródkach	Gródki Pierwsze, Gródki Drugie, Huta Turobińska, Tokary
3.	Szkoła Podstawowa im. Szymona Szymonowicza w Czernięcinie	Czernięcin Główny, Czernięcin Poduchowny, Gaj Czernięciński, Nowa Wieś, Wólka Czernięcińska, Zabłocie, Żurawie

Źródło: dane Urząd Gminy Turobin

Baza lokalowa placówek oświatowych jest wystarczająca do realizacji ich zadań statutowych. Najlepiej wyposażoną lokalowo szkołą jest Zespół Szkół w Turobinie. Placówka posiada 24 sale dydaktyczne, 3 pracownie językowe, 3 pracownie komputerowe, 2 pomieszczenia świetlicowe, bibliotekę z ICM – 4 stanowiska z dostępem do Internetu, bibliotekę LO w Turobinie, gabinet pedagoga, gabinet psychologa, gabinet rewalidacji, logopedy, pomieszczenia przeznaczone na stołówkę szkolną oraz pokoje administracyjne. Zaplecze sportowe Zespołu Szkół w Turobinie stanowią 3 sale gimnastyczne, boisko wielofunkcyjne, boisko trawiaste wymiarowe do piłki nożnej z bieżnią trawiastą oraz piaskownicą do skoku w dal, boisko do koszykówki. Przedszkole Samorządowe w Turobinie wykorzystuje 4 sale dydaktyczne, pomieszczenie do przygotowywania posiłków, oddzielne łazienki dla dzieci oraz pokój socjalny. W zakresie zaplecza dydaktycznego doposażenia i odnowienia wymagają pomoce i materiały edukacyjne wspomagające proces nauczania a także wyposażenie meblowe.

Placówki oświatowe gminy Turobin podejmują działania na rzecz uczniów niepełnosprawnych poprzez opiekę i edukację dla uczniów niepełnosprawnych. Z edukacji korzystają dzieci o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności np. słabowidzące, słabosłyszące, niepełnosprawne intelektualnie w stopniu lekkim i umiarkowanym, z rozpoznaniem autyzmem, niepełnosprawni ruchowo. Zgodnie z przepisami oświatowymi uczniowie są wspierani zajęciami rewalidacyjnymi, logopedycznymi. Jednocześnie szkoła organizuje edukację uczniów niepełnosprawnych przez dostosowanie do wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej prowadzonymi przez specjalistów.

Z uwagi na rozczłonkowaną sieć dróg, dojazdy z całej gminy są dogodne. Maksymalne odległości wynoszą ponad 10 km.

W placówkach oświatowych gminy i Zespole Obsługi Ekonomiczno – Administracyjnej Szkół w Turobinie zatrudnionych jest łącznie 115 osób, w tym 86 nauczycieli.

Usługi z zakresu kultury, dziedzictwa kulturowego oraz promocji czytelnictwa świadczy Biblioteka Publiczna w Turobinie, będąca jedyną samorządową instytucją kultury w gminie.

Tabela 23. Instytucje kultury w Gminie Turobin w roku 2019

Instytucje kultury	Gmina	Powiat
Biblioteki i filie	1	32
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	728	14126
Placówki instytucji kultury	-	11
Grupy artystyczne	-	97
Koła / kluby / sekcje	-	77

Źródło: BDL GUS

Biblioteka Publiczna w Turobinie zlokalizowana jest w obiekcie Zespołu Szkół w Turobinie. Zaplecze lokalowe biblioteki nie jest zadowalające i ogranicza możliwość rozwoju oferty kulturalnej dla mieszkańców. Brakuje sali widowiskowej, pracowni, sal umożliwiających organizację spotkań grup mieszkańców, kół zainteresowań.

Tabela 24. Biblioteki i czytelnictwo w Gminie Turobin

Biblioteki w 2019 r.	Powiat	Gmina
Biblioteki i filie	32	1
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	14126	728
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w wol.	21	13

Źródło: BDL GUS

W gminie funkcjonują 3 przychodnie. Średnia z porad podstawowej opieki zdrowotnej udzielonej na 1 mieszkańca wynosi 3,4. Placówki służby zdrowia funkcjonują na poziomie standardowym. Bazują one na trzech przychodniach i trzech aptekach w Turobinie. Najbliższy punkt Pogotowia Ratunkowego obsługujący gminę jest we Frampolu.

Tabela 25. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w Gminie Turobin w 2019 r.

2019	Powiat	Gmina
Przychodnie	40	3
Liczba osób przypadających na 1 przychodnię	2523	2010
Porady podstawowej opieki zdrowotnej udzielone na 1 mieszkańca	4,2	3,4

Źródło: BDL GUS

Usługi w zakresie opieki zdrowotnej świadczy przede wszystkim Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Turobinie. Przychodnia zapewnia dostęp do świadczeń zdrowotnych w zakresie świadczeń gwarantowanych opieki medycznej, tj. poradni lekarza rodzinnego, pielęgniarek środowiskowo – rodzinnych, położnej, pielęgniarki w środowisku nauczania, laboratorium. Na podkreślenie zasługuje koncentracja placówek usług publicznych w miejscowości gminnej Turobin. Mieszkańcy gminy korzystają z usług szpitali powiatowych w Janowie Lubelskim i Biłgoraju.

Tabela 26. Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie

Samorząd:	2015	2016	2017	2018	2019
WOJ.LUBELSKIE	15 765 186	15 686 968	15 992 657	16 058 967	16 231 503
Powiat biłgorajski	516 373	517 791	526 097	518 741	548 799
Gmina Frampol	39 438	39 160	39 545	39 738	40 581
Gmina Goraj	11 734	10 652	11 423	11 216	12 232
Gmina Obsza	12 938	13 123	13 397	13 570	14 385
Gmina Turobin	20 243	19 917	20 102	19 664	20 751

Źródło: BDL GUS

Usługi z zakresu opieki społecznej w gminie świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turobinie. Jednostka odpowiada za zadania własne gminy i zadania zlecone z zakresu ustawy o pomocy społecznej. Zadania ośrodka realizowane są w ramach struktury organizacyjnej, na którą składają się:

- kierownik,
- główny księgowy,
- 3 pracowników socjalnych,
- inspektor ds. świadczeń rodzinnych,
- inspektor ds. świadczeń wychowawczych i funduszu alimentacyjnego,
- asystent rodziny

Ośrodek mieści się w części budynku Urzędu Gminy Turobin. Do dyspozycji GOPSu oddane są cztery pomieszczenia biurowe z oddzielnym wejściem, w tym jedno pomieszczenie umiejscowione na parterze służące m.in. do obsługi osób starszych i niepełnosprawnych. Dodatkowo przy wejściu do budynku zamontowany jest domofon, który umożliwia osobom mającym problemy z poruszaniem się i niepełnosprawnym sprawniejszy kontakt z pracownikami ośrodka.

W 2019 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej obejmował wsparciem finansowym 134 rodziny, w których łącznie zamieszkiwało 351 osób (w roku 2018 144 rodzin, w których zamieszkiwało 380 osób). Pomoc w postaci pracy socjalnej świadczona była dla 139 rodzin.

Powodem udzielonej pomocy było między innymi:

- **ubóstwo – dla 68 rodzin**
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności - dla 15 rodzin,
- bezrobocie - dla 39 rodzin,
- **niepełnosprawność - dla 57 rodzin,**
- **długotrwała choroba - dla 51 rodzin,**
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego dla 13 rodziny ,
- zdarzenia losowe – dla 1 rodzin.

W kontekście rozwoju usług społecznych w gminie należy zwrócić uwagę, iż poza ubóstwem istotnym problemem społecznym dotyczącym mieszkańców jest niepełnosprawność i długotrwała choroba. W roku 2019 udzielono jednego świadczenia na usługi opiekuńcze. Pomoc osobom niepełnosprawnym i niesamodzielnym ma formę:

1. wypłaty zasiłku pielęgnacyjnego – w 2019 r. dla 184 osób łącznie 1 955 świadczenia,
2. wypłaty specjalnego zasiłku opiekuńczego – w 2019 r. pobrany przez 49 opiekunów łącznie 472 świadczeń,

3. wypłaty świadczenia pielęgnacyjnego- w 2019 r. przyznane dla 33 osób łącznie 340 świadczeń,
4. wypłaty zasiłków dla opiekuna – w 2019 r. pobrany przez 38 opiekunów łącznie 430 świadczeń

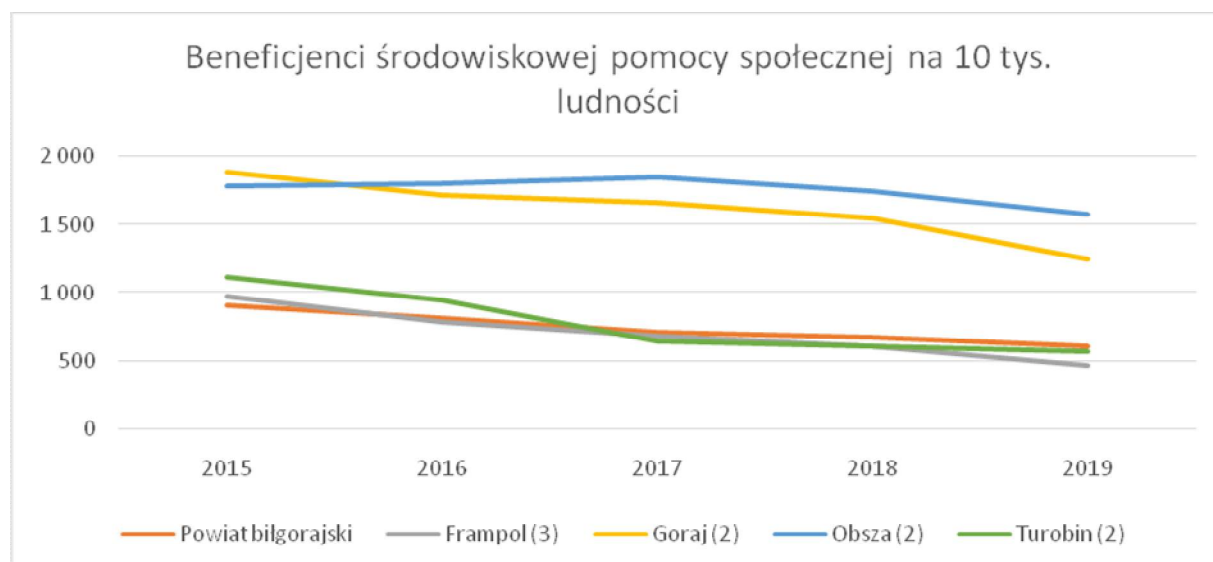
W podziale na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych w 2019 roku wypłacono:

- 46 zasiłków celowych dla 27 rodzin,
- 58 zasiłków specjalnych celowych dla 23 rodzin,
- 1 zasiłek celowy na pokrycie zdarzenia losowego dla 1 rodziny,
- 179 zasiłki okresowe dla 33 rodzin,
- 374 zasiłków stałych dla 35 osób.

Tabela 27. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

	2015	2016	2017	2018	2019
WOJ. LUBELSKIE	858	776	658	592	536
Powiat biłgorajski	909	814	708	672	605
Gmina Frampol	976	786	690	614	470
Gmina Goraj	1 888	1 722	1 661	1 550	1 246
Gmina Obsza	1 789	1 805	1 853	1 747	1 573
Gmina Turobin	1 117	944	640	609	568

Źródło: BDL GUS

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba beneficjentów pomocy społecznej zmalała nie tylko w Gminie Turobin ale i we wszystkich gminach powiatu biłgorajskiego wskazanych w analizie porównawczej. Znacznie wyższe od Gminy Turobin wskaźniki posiadają

podobne do Turobina gminy Goraj i Obsza. Wskazuje to relatywnie na lepszą ogólną sytuację społeczno – ekonomiczną mieszkańców Gminy Turobin gmin powiatu biłgorajskiego wskazanych w analizie. Obrazują to dane dotyczące gospodarstw domowych korzystających w Gminie Turobin ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat ich udział w korzystaniu środowiskowej pomocy społecznej spadł o 38%.

Tabela 28. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego

	2015	2016	2017	2018	2019
Gmina Turobin	152	126	94	91	94

Źródło: BDL GUS

Tabela 29. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Rok	Gmina	Powiat	Województwo
2015	11,2	9,1	8,6
2016	9,4	8,1	7,8
2017	6,4	7,1	6,6
2018	6,1	6,7	5,9
2019	5,7	6,0	5,4

Źródło: BDL GUS

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej pośredniczy w wypłaceniu świadczeń rodzinnych. W roku 2019 z pomocy w formie świadczenia wychowawczego dla rodzin, tzw. 500 + korzystało 341 rodzin mieszkających na terenie Gminy Turobin. Środki przeznaczone na świadczenie wyniosły 4 033 598 zł.

Tabela 30. Świadczenie wychowawcze 500+ w Gminie Turobin

2019	
przeciętna miesięczna liczba rodzin otrzymujących świadczenie wychowawcze w okresie od 1 stycznia 2019 do 30 czerwca 2019	341

przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze w okresie od 1 stycznia 2019 do 30 czerwca 2019	546
przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze w okresie od 1 lipca 2019 do 31 grudnia 2019	768
wydatki na świadczenia wychowawcze	4 033 598

Zródło: BDL GUS

Pomoc rodzinom oferowana jest również przez:

- wypłatę świadczenia „Dobry start”. Przysługuje ono wyłącznie dzieciom uczącym się w szkole. W 2019 roku ze świadczeń „Dobry start” skorzystało 411 rodzin dla 597 dzieci,
- realizację Programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu”. Program zapewnia pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji. W roku 2019 przyznano 119 zasiłków celowych dla 44 rodzin oraz finansowano posiłki w szkołach dla 115 dzieci z 53 rodzin,
- skierowanie rodzin do Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ) – w 2019 r. wydano 546 skierowań dla 1 298 osób w rodzinach.

Do instytucji świadczących usługi społeczne dla mieszkańców zaliczyć należy Dzienny Dom Senior +. DDS powstał w 2020 roku w miejscowości Tanawa Duża i jest jedyną w Gminie Turobin placówką dziennej opieki. Placówka obejmuje wsparciem 20 seniorów, mieszkańców gminy, powyżej 60 roku życia, nieaktywnych zawodowo. DDS oferuje opiekę i aktywny sposób spędzania czasu. W ofercie placówki znajdują się między innymi: zajęcia kulturalno-oświatowe, zajęcia edukacyjne, zajęcia terapii zajęciowej, zajęcia aktywności ruchowej w tym fizjoterapii, zajęcia sportowo – rekreacyjne, zajęcia aktywizujące społecznie. Podopieczni korzystają z ciepłego posiłku oraz treningu dnia codziennego. DDS posiada nową, dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych infrastrukturę. Zaplecze infrastrukturalne stanowią:

- sala przeznaczona do utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej, zaopatrzona w podstawowy sprzęt, tj. atlas, drabinki, materace, piłki, leżanki,

- wyposażona kuchnia, w której istnieje możliwość przygotowywania posiłków w ramach warsztatów kulinarnych,
- ogólnodostępne pomieszczenie pełniące funkcję jadalni, sali spotkań oraz pracowni warsztatu terapii zajęciowej,
- pomieszczenie ze sprzętem RTV,
- czytelnia, wyposażona w komputer z dostępem do Internetu oraz drukarka,
- pokój z 4 miejscami do wypoczynku,
- pokój pielęgniarski,
- pomieszczenie terapii indywidualnej oraz poradnictwa,
- łazienki dla kobiet i mężczyzn odpowiednio wyposażone,
- natrysk z krzeselkiem i uchwytami,
- pomieszczenie gospodarcze, w którym znajduje się pralka oraz deska do prasowania,
- szatnia,
- teren zielony, wyposażony w ławeczki oraz sprzęt do ćwiczeń.

W Gminie Turobin nie ma żłobka ani innej dopuszczonej przepisami prawa formy opieki nad dziećmi do lat 3. Opieka nad dziećmi sprawowana jest w domach i organizowana samodzielnie przez rodziców.

Tabela 31. Zasoby mieszkaniowe Gminy Turobin

Zasoby mieszkaniowe	2018	2019
mieszkania	2432	2434
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²	92	92
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	59	51
Liczba lokali socjalnych	0	4

Źródło: BDL GUS

Gmina nie posiada lokali komunalnych, w zasobach gminy występuje 4 lokale socjalne. W roku 2019 wypłacono mieszkańcom łącznie 51 dodatków mieszkaniowych. Zgodnie z danymi GUS w roku 2018 oddano do użytkowania 2 nowe mieszkania, a w roku 2019 – 4.

Na terenie gminy nie ma Komisariatu Policji. Teren jest obsługiwany przez placówkę we Frampolu. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć Ochotniczych Straży Pożarnych i remiz, pełniących również funkcje kulturalne i sale zebrań wiejskich.

Wśród urządzeń sportowych głównym obiektem jest urządzony stadion – arena. Stadion jest miejscem treningów klubu sportowego TUR Turobin oraz gminnych i ponadlokalnych wydarzeń sportowych i rekreacyjnych. Inne urządzenia, w tym sale sportowe zlokalizowane są przy szkołach. Elementami wyróżniającymi tę gminę, na tle innych wiejskich jednostek samorządowych, jest z pewnością stadion i utrzymywany na wysokim poziomie kompleks szkół średnich w Turobinie. Zdecydowanie brakuje oferty i usług komercyjnych w zakresie turystyki i rekreacji, zwłaszcza codziennej.

5.1. Aktywność społeczna

Zdolność obywateli do mobilizacji i łączenia zasobów tworzy kapitał społeczny danej wspólnoty samorządowej. Wynika on z zaufania oraz obowiązujących norm i wzorów postępowania sprzyjających kreatywności oraz wzmacniających wolę współpracy i porozumienia mieszkańców na rzecz osiągania wspólnych celów. Jednym z przyjętych wskaźników kapitału społecznego jest aktywność obywatelska w trakcie wyborów samorządowych. Analizując dane Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące wyborów na Prezydenta RP w roku 2020 frekwencja w powiecie biłgorajskim wyniosła 61,60%. Wydano łącznie 50 181 ważnych kart do głosowania, na 81 457 uprawnionych wyborców. Wśród gmin powiatu najwyższa frekwencja występowała w Gminie Turobin - 66,15%, a najniższa w Gminie Józefów - 54,07%.

Działalność obywatelska mieszkańców przejawia się w zaangażowaniu w działalność organizacji pozarządowych, towarzystw oraz grup nieformalnych. Tradycja samoorganizacji na terenie województwa lubelskiego jest nadal żywa. Działania społeczne i inicjatywy oddolne wspierana są również przez działające na rzecz rozwoju mieszkańców obszarów wiejskich Lokalne Grupy Działania. Gmina Turobin należy jako partner publiczny do Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Biłgorajska.

LGD „Ziemia Biłgorajska” zrzesza 13 gmin z powiatu biłgorajskiego i zamojskiego, poza Turobinem: gminy Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Frampol, Goraj, Księżpol, Łukowa, Obsza, Potok Górny, Radecznica, Tarnogród, Teresopol. Wspiera animacyjnie oraz finansowo, przez udzielenie grantów, organizacje pozarządowe działające na terenach wiejskich, np. koła gospodyń. LGD organizuje wydarzenia kulturalne promujące dziedzictwo, promuje lokalne produkty i wspiera oddolne działania mieszkańców. Gmina Turobin również

bezpośrednio korzystała ze wsparcia LGD „Ziemia Biłgorajska” na zadania związane z rozwojem infrastruktury społecznej i rekreacyjnej w miejscowościach i społecznych działaniach mieszkańców, m.in. na remonty świetlic, zakup strojów czy wykonanie tablic informacyjnych promujących na trasach rowerowych atrakcje gminy.

Na terenie Gminy Turobin funkcjonuje 10 Kół Gospodyń Wiejskich, w miejscowościach:

- Czernięcin Główny
- Czernięcin Poduchowny
- Elizówka
- Gródki Pierwsze i Gródki Drugie
- Guzówka - Kolonia
- Olszanka
- Przedmieście Szczebrzeszyńskie
- Rokitów
- Tarnawa Duża
- Tokary
- Żabno.

Koła angażują się w życie społeczno – kulturalne gminy. KGW są współorganizatorem wielu przedsięwzięć mających na celu rozwój kulturalny przez uczestnictwo we wszystkich uroczystościach, zarówno patriotycznych, kościelnych jak i lokalnych imprezach kulturalnych.

Tabela 32. Kluby sportowe w Gminie Turobin 2019 r.

Kluby	1
Członkowie	60
Ćwiczący	57
Trenerzy	2
Instruktorzy sportowi	-

Źródło: BDL GUS

W gminie zarejestrowane są następujące organizacje pozarządowe oraz jeden klub sportowy:

- Turobińskie Stowarzyszenie Samopomocy,

- Kółko Rolnicze w Turobinie,
- Stowarzyszenia „Nasza Tarnawa”,
- Stowarzyszenia Nasz Rokitów,”
- Klub Sportowy Tur Turobin,
- Stowarzyszenie Turobińszczyzna.

Dodatkowo na terenie gminy działa aktywnie 18 Ochotniczych Straży Pożarnych. Cele działalności statutowej OSP skoncentrowane są przede wszystkim na kwestiach bezpieczeństwa. Jednostki wspomagają Państwową Straż Pożarną w zakresie zapobiegania pożarom, biorą udział w akcjach ratowniczych oraz podejmują działania służące bezpieczeństwu ekologicznemu. Ich działalność skupiona jest również na integracji lokalnej społeczności. Organizacje odgrywają istotną rolę więziotwórczą w miejscowościach, w których działają. Jedna jednostka OSP Turobin działa w KSRG.

Tabela 33. Wykaz jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w Turobinie:

1. OSP(KSRG) TUROBIN
2. OSP PRZEMIEŚCIE SZCZEBRZESZYŃSKIE
3. OSP ZAŁAWCZE
4. OSP ŻURAWIE
5. OSP ROKITÓW
6. OSP GAJ CZERNIĘCIŃSKI
7. OSP CZERNIĘCIN PODUCHOWNY
8. OSP WÓLKA CZERNIĘCIŃSKA
9. OSP NOWA WIEŚ
10. OSP ZABŁOCIE
11. OSP ŻABNO
12. OSP GRÓDKI
13. OSP TARNAWA MAŁA
14. OSP TARNAWA DUŻA
15. OSP GUZÓWKA - KOLONIA
16. OSP HUTA TUROBIŃSKA
17. OSP TOKARY
18. OSP CZERNIĘCIN GŁÓWNY

Źródło: dane Urząd Gminy Turobin

Działalność obywatelska mieszkańców przejawia się również przez zaangażowanie w działalność zespołów i kół zainteresowań. Na terenie Gminy od 2016 funkcjonuje Kapela Turobińska. Kapela łączy ludzi wokół muzyki ludowej, patriotycznej religijnej i rozrywkowej. Jej członkowie to młodzież oraz dzieci i seniorzy. Kapela uświetnia uroczystości gminne, lokalne, regionalne oraz organizuje samodzielne koncerty.

Działalność obywatelska mieszkańców wspierana jest przez samorząd za pomocą dwóch instrumentów: funduszu sołectkiego oraz programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Fundusz sołectki jest formą budżetu partycypacyjnego. Fundusz stanowią środki finansowe wyodrębnione w budżecie gminy, zagwarantowane dla sołectw na wykonanie przedsięwzięć służących poprawie warunków ich życia. O sposobie wykorzystania funduszu w danym sołectwie decyduje zebranie wiejskie czyli mieszkańcy danego sołectwa. Gmina Turobin, zgodnie z decyzją mieszkańców, różnorodne inwestycje w ramach funduszu sołectkiego – sołectwa przeznaczają środki finansowe na obiekty będące własnością gminy. Do kluczowych obszarów zadań realizowanych na rzecz sołectw w ramach tego instrumentów zaliczyć można: inwestycje i remonty w świetlicach wiejskich, remonty dróg dojazdowych do pól, modernizacja przystanków autobusowych, wyposażanie przestrzeni rekreacyjnych na wsiach. Fundusz sołectki przyczynia się do poprawy jakości życia oraz aktywizacji lokalnej społeczności.

Kolejnym instrumentem wykorzystywanym przez Gminę Turobin, wspierającym aktywność obywatelską jest uchwalany co roku Program współpracy Gminy Turobin z organizacjami pozarządowymi. Z dostępnego w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. działalności pożytku publicznego i o wolontariacie katalogu form współpracy Gmina wybiera następujące:

1. zlecenie realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie w ramach organizowanych konkursów ofert, które może mieć formę:
 - a) powierzenia wykonania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie tych zadań,
 - b) wspierania wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie realizacji tych zadań,
2. zlecenie realizacji zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert, zgodnie z przepisami określonymi w art. 19a ustawy,

3. współpracę w zakresie pozyskiwania środków finansowych z innych źródeł poprzez informowanie o możliwości ich uzyskania,
4. konsultowanie z podmiotami Programu projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
5. tworzenie w miarę potrzeb wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli podmiotów Programu oraz przedstawicieli gminy,
6. wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności,
7. promowanie przez gminę działalności podmiotów Programu i pomoc w tworzeniu ich dobrego wizerunku.

Za priorytetowe dziedziny współpracy z organizacjami pozarządowymi Gmina Turobin przyjmuje:

- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- wypoczynek dzieci i młodzieży oraz organizacja ich czasu wolnego,
- działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.

Organizacje korzystające ze wsparcia realizują zadania ukierunkowane na: organizację zajęć sportowych, udziału w zawodach i reprezentowania gminy w rozgrywkach, organizację wypoczynku dzieci i młodzieży w okresie wakacyjnym oraz prowadzą dowóz dzieci niepełnosprawnych z terenu Gminy Turobin do Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego oraz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Zamościu.

5.1. Gospodarka

W 2019 roku na terenie Gminy Turobin funkcjonowały 353 podmioty gospodarcze wpisane w rejestrze REGON, z czego 270 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W sektorze rolniczym działało 15 firm, w przemysłowym 43, zaś w budowlanym 39. Są to głównie mikro - firmy, które zatrudniają do 9 osób. W 2019 roku zarejestrowano 38 nowych podmiotów, a 22 podmioty zostały wyrejestrowane. W latach 2009-2017 najwięcej podmiotów zarejestrowano w roku 2019, była to liczba 38. Najmniej, bo 12 nowych firm powstało w 2016 roku. Na terenie gminy wzrasta stopniowo liczba prowadzonych działalności gospodarczych, jednak biorąc pod uwagę ogólną liczbę mieszkańców gminy, wskaźniki te są stosunkowo niskie. Analizując liczbę firm

funkcjonujących na terenie powiatu, jest to mała liczba podmiotów gospodarczych. Są to zazwyczaj działalności gospodarcze zróżnicowane w formie usług związanych z handlem detalicznym i hurtowym, skupem płodów rolnych, działalnością remontową i budowlaną, opieką zdrowotną, krawiectwem, fryzjerstwem, itp.

Tabela 34. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w Gminie Turobin w 2019 r.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019 r.	Powiat	Gmina
Ogółem	8328	353
w tym w sektorze: rolniczym	259	15
przemysłowym	950	43
budowlanym	1643	39
na 10 tyś. ludności	825	586
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tyś. ludności	655	448

Źródło: BDL GUS

Wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Gminie Turobin, 19 to spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej jest mikro-przedsiębiorstw w liczbie 344, które zatrudniają od 0 - 9 pracowników.

Tabela 35. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	353
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	15

Przemysł i budownictwo	82
Pozostała działalność	256

Źródło: BDL GUS

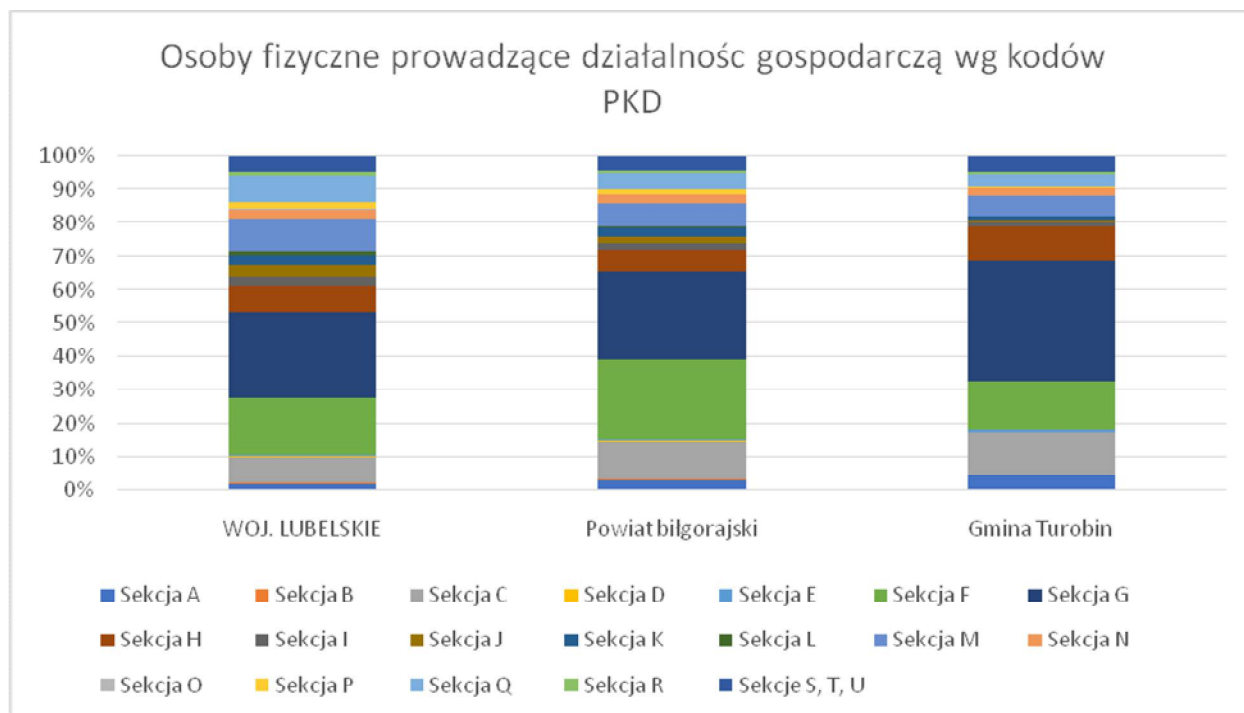
15 podmiotów, co stanowi 4,2% wszystkich, jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Przemysł i budownictwo jako swój rodzaj działalności podały 82 podmioty, stanowiące 23,2% ogółu. 256 podmiotów, czyli 72,5% spośród całości, jest zarejestrowanych jako prowadzące pozostałą działalność. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie najczęściej działają w branżach: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle(36.3%) oraz budownictwo(14.1%).

Tabela 36. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD

Nazwa	ogółem	Sekcja A	Sekcja B	Sekcja C	Sekcja D	Sekcja E	Sekcja F	Sekcja G	Sekcja H	Sekcja I	Sekcja J	Sekcja K
WOJ. LUBELSKIE	139 499	2 931	178	11 414	106	292	23 447	35 706	11 545	3 583	4 670	4 503
Powiat biłgorajski	6 609	213	10	769	2	16	1 578	1 747	421	133	134	157
Gmina Turobin	270	12	0	36	0	2	38	98	27	3	2	3

Nazwa	Sekcja L	Sekcja M	Sekcja N	Sekcja O	Sekcja P	Sekcja Q	Sekcja R	Sekcje S, T, U
WOJ. LUBELSKIE	1 384	13 680	3 904	1	3 071	10 951	1 528	6 605
Powiat biłgorajski	45	456	159	0	105	326	47	291
Gmina Turobin	0	17	6	0	1	11	2	12

Źródło: BDL GUS

Źródło: BDL GUS

Aktywność przedsiębiorcza mieszkańców przekłada się na ilość zarejestrowanych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W Gminie Turobin podobnie jak i w powiecie biłgorajskim dominuje przedsiębiorczość oparta o handel hurtowy i detaliczny, w tym naprawę pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Kolejną dominującą sekcją jest transport i gospodarka magazynowa. Działalności o takim profilu wspierają rolnictwo tworząc zaplecze do przechowywania produktów rolnych oraz zapewniając logistykę i przewóz produktów rolniczych. Równie dominującą sekcją jest budownictwo. Choć relatywnie mniej rozwinięte w gminie niż na terenie powiatu ale stanowi istotne źródło dochodów mieszkańców. Budownictwo jest działalnością sieciującą, buduje sieci kooperacji między wykonawcami usług a dostawcami poszczególnych materiałów i urządzeń. Wpływa na lokalny rynek pracy, oferując zatrudnienie osobom wychodzącym z rolnictwa, często posiadającym niskie wykształcenie.

W województwie lubelskim ciągle ważną rolę dla małych społeczności odgrywa tradycja co tygodniowych targowisk. Łącznie w całym województwie w 2019 roku organizowanych było 181 stałych i 240 sezonowych targowisk. W Gminie Turobin targowiska organizowane są stale w każdy czwartek. Targ ma znacznie dla osób zajmujących się handlem oraz drobnych rolniczych producentów. Targ jest jednocześnie wydarzeniem o charakterze społecznym – jako miejsce spotkań gromadzi ludzi z terenu gminy i sąsiadujących miejscowości.

Tabela 37. Targowiska stałe w powiecie biłgorajskim

	2019
WOJ. LUBELSKIE	181
Powiat biłgorajski	11
Biłgoraj	4
Frampol	1
Józefów	1
Łukowa	1
Obsza	1
Tarnogród	1
Tereszpol	1
Turobin	1

Źródło: BDL GUS

6.1. Rynek pracy

Stopa bezrobocia w powiecie biłgorajskim na koniec 2020 wynosiła 5,3 % przy średniej dla Polski wynoszącej 6,2 %. Biorąc pod uwagę sytuację sąsiadujących z powiatem biłgorajskim powiatów województwa lubelskiego i podkarpackiego jest to wynik świadczący o dużej dynamice gospodarczej regionu biłgorajskiego.

Tabela 38. Stopa bezrobocia powiatu biłgorajskiego na tle innych powiatów

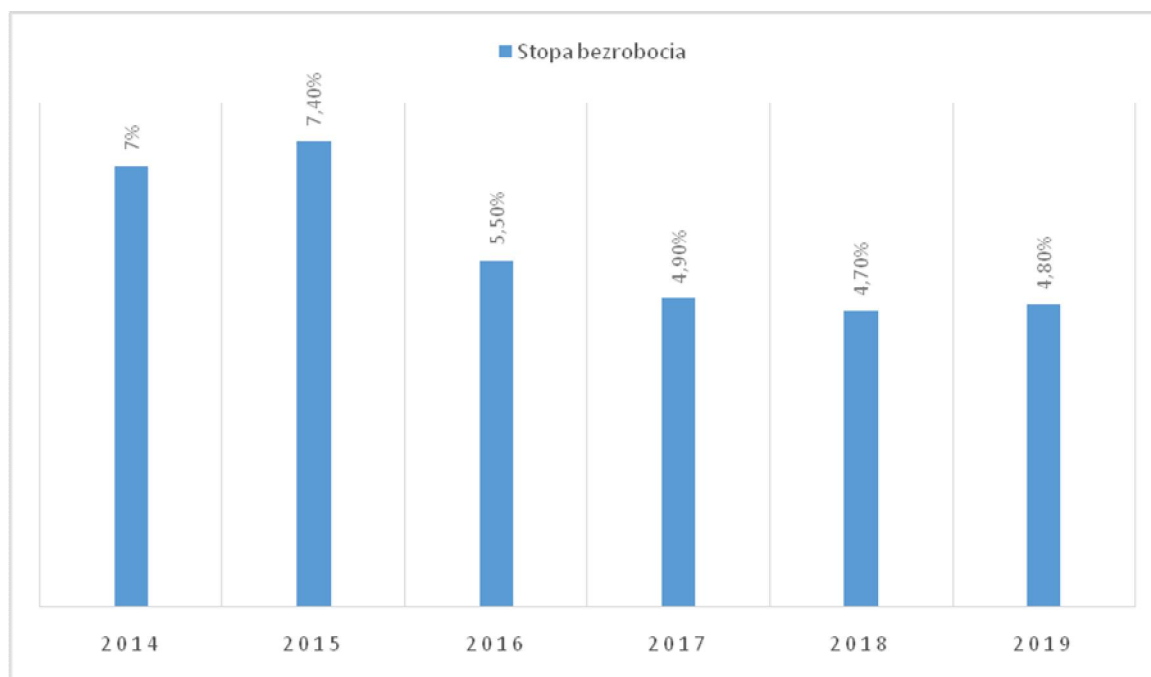
Powiat biłgorajski	5,3%
Powiat janowski	9,2%
Powiat krasnostawski	11,6%
Powiat Zamojski	9,4%
Powiat tomaszowski	7,9%
Powiat lubelski	5,9%
Powiat lubaczowski	9,7%
Powiat przeworski	12,1%
Powiat nizański	16,7 %
Powiat leżajski	14,2 %

Źródło: BDL GUS

W 2019 roku w Gminie Turobin było zarejestrowanych 127 osób bezrobotnych, w tym 49,6 % spośród nich stanowiły kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oscyluje na poziomie 3,7. Na 1000 mieszkańców pracuje 38 osób. Kobiety stanowią 66,5% wszystkich pracujących ogółem, a 33,5%

mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Turobin wynosiło w 2019 roku 4,8% (5,3% wśród kobiet i 4,3% wśród mężczyzn).

Wykres. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Turobin w latach 2014-2019

Źródło: BDL GUS

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy 171 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 24 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy. Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -147. 63,4% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 15,6% w przemyśle i budownictwie, a 5,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Dane o bezrobotnych zarejestrowanych nie są kompletne. Obserwowany jest problem ukrytego bezrobocia strukturalnego osób pracujących we własnych małych gospodarstwach rolnych, utrzymujących się dzięki pomocy rodziny. Podaż miejsc pracy na terenie gminy jest niewielka. Według Banku Danych Lokalnych GUS w 2019 roku w gminie zatrudnionych było 251 osób.

Tabela 39. Rynek pracy w Gminie Turobin w 2019 r.

2019	Powiat	Gmina
Pracujący	14477	251
Bezrobotni zarejestrowani	2373	127
w tym kobiety w %	50,9	49,6
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	3,9	3,7
Udział bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	4,3	4,1

Źródło: BDL GUS

Brakuje danych dotyczących rent i emerytur pobieranych przez mieszkańców gminy z ZUS i KRUS. Wydatki na pomoc socjalną stanowią znaczną część budżetu gminy.

Stan finansów publicznych Gminy Turobin jest stabilny. Na przestrzeni ostatnich kilku lat udało się znacznie obniżyć zadłużenie. Zgodnie z aktualną na rok 2021 uchwałą budżetową planowany deficyt gminy wynosi 714 500,00 zł i będzie pokryty z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym gminy, pochodzących ze środków zewnętrznych związanych z realizacją zadań podlegających szczególnym rozliczeniom.

Niewątpliwie na przyszły stan finansów gminy wpływ będą miały wydatki oświatowe oraz rosnący udział wydatków związanych z opieką społeczną. W roku 2019 wydatki na w dziale „oświata i wychowanie” wynosiły 7 728 tys. zł, co stanowi 28% wydatków budżetu ogółem. Dla porównania, wydatki majątkowe na inwestycje w tym samym roku budżetowym wyniosły 3 600 tys. zł, co stanowi 13 % wydatków budżetu ogółem.

W strukturze dochodów gminy kluczowym są dochody z subwencji ogólnej i części oświatowej subwencji ogólnej. W dochodach własnych największy udział stanowią dochody z tyt. CIT, PIT oraz podatku od nieruchomości.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz wspieranie organizacji pozarządowych na rzecz prowadzenia usług społecznych dla mieszkańców jest wyzwaniem dla samorządu również w kontekście utrzymania stabilności finansów publicznych gminy.

2. Wzór ankiety

Szanowni Państwo, Mieszkańcy Gminy Turobin!

Pragniemy Państwa poinformować, że Gmina Turobin rozpoczęła prace nad nowym dokumentem pod nazwą „Strategia Rozwoju Gminy Turobin na lata 2021- 2030”.

Pragniemy wspólnie z Państwem wyznaczyć cele rozwoju naszej Gminy i zaplanować najważniejsze działania. Bardzo zależy nam na poznaniu Państwa opinii na temat barier i szans dla rozwoju Gminy Turobin, dlatego też opracowaliśmy niniejszą ankietę.

Zwracamy się do Państwa z prośbą o poświęcenie czasu i wypełnienie tej ankiety. Państwa opinie, sugestie i oczekiwania są dla nas bardzo ważne. Ankieta jest anonimowa, a jej wyniki zostaną przedstawione w formie raportu z badań i służyć będą do prac nad strategią.

Bardzo dziękujemy za poświęcony na wypełnienie ankiety czas i Państwa zaangażowanie w prace nad strategią rozwoju naszej Gminy.

1. Jak ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Turobin?

- Bardzo dobrze
- Raczej Dobrze
- Trudno powiedzieć
- Raczej źle
- Zdecydowanie źle

2. Czy według Pani/Pana poziom życia w Gminie Turobin poprawił się na przestrzeni ostatnich 5 lat?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Trudno powiedzieć
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie

3. W jakich aspektach poziom życia w Gminie Turobin poprawił się najbardziej? wybierz maksymalnie 5 odpowiedzi

- dostęp do edukacji (przedszkola, szkoły podstawowe)
- poziom edukacji (wyniki uzyskiwane przez uczniów w szkołach, jakość edukacji w przedszkolach)
- dostęp do usług pomocy społecznej

- dostęp do usług opieki zdrowotnej
- dostęp do usług kulturalnych (zajęcia w domu kultury, przedstawienia, wystawy, wycieczki)
- dostęp do usług sportowych i rekreacyjnych
- dostęp do infrastruktury technicznej (m.in. drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej)
- warunki mieszkaniowe
- usługi handlowe
- poziom bezpieczeństwa
- zatrudnienie na terenie gminy
- stan środowiska naturalnego
- inne (jakie?)

4. Jak ocenia Pan/ Pani możliwości uzyskania zatrudnienia w Gminie Turobin?

- Bardzo dobrze
- Raczej Dobrze
- Trudno powiedzieć
- Raczej źle
- Zdecydowanie źle

5. Czy Pana/Pani zdaniem Gmina Turobin jest miejscem atrakcyjnym do zamieszkania dla młodych osób?

- Zdecydowanie tak
- Raczej Tak
- Trudno powiedzieć
- Raczej Nie
- Zdecydowanie nie

6. Jaka jest Pani/Pana zdaniem sytuacja finansowa Gminy Turobin?

- Bardzo dobra
- Raczej Dobra
- Trudno powiedzieć
- Raczej zła
- Zdecydowanie zła

7. Czy Pana/Pani zdaniem Gmina Turobin oferuje wsparcie dla osób bezrobotnych?

- Zdecydowanie tak
- Raczej Tak
- Trudno powiedzieć
- Raczej Nie

- Zdecydowanie nie

8. Jak Pani/Pan ocenia warunki życia w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach?

5 – bardzo dobrze; 4- raczej dobrze; 3 – przeciętnie; 2 – raczej źle; 1 – zdecydowanie źle

-dostępność i jakość edukacji przedszkolnej 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostępność i jakość edukacji szkolnej 5 4 3 2 1 nie mam zdania

- dostępność i jakość zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostępność do rekreacji i aktywnego wypoczynku (m.in. obiekty sportowe, boiska, place zabaw) 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostępność i atrakcyjność oferty kulturalnej 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-bezpieczeństwo publiczne 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostępność komunikacyjna 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostępność do obiektów handlowych i usługowych 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-opieka zdrowotna (m.in. opieka medyczna, apteki) 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci (m.in. świetlice) 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-oferta spędzania wolnego czasu dla dorosłych 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-możliwość uczestnictwa w różnych inicjatywach społecznych, pracach różnych organizacji społecznych 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-możliwość zatrudnienia i rozwoju zawodowego na terenie gminy 5 4 3 2 1 nie mam zdania

-dostęp do Internetu 5 4 3 2 1 nie mam zdania

9. Jak ocenia Pani/Pan funkcjonowanie Urzędu Gminy Turobin oraz podległych jednostek organizacyjnych w następujących dziedzinach?

5 – bardzo dobrze; 4- raczej dobrze; 3 – przeciętnie; 2 – raczej źle; 1 – zdecydowanie źle

- poziom wiedzy pracowników 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- czas załatwiania spraw 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- zachowanie pracowników (chęć udzielenia pomocy) 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- wyposażenie urzędu/jednostek 5 4 3 2 1 nie mam zdania

- przystosowanie budynków do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych 5 4 3 2 1 nie mam zdania

10. Jak Pani/Pan ocenia stan dostępnej w Gminie Turobin infrastruktury w poszczególnych aspektach?

5 – bardzo dobrze; 4- raczej dobrze; 3 – przeciętnie; 2 – raczej źle; 1 – zdecydowanie źle

- infrastruktura turystyczna (m.in. baza noclegowa, gastronomiczna) 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- stan zabytków i obiektów kultury 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- stan dróg w gminie 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- wyposażenie gminy w wodociągi 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- wyposażenie gminy w kanalizację sanitarną 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- wyposażenie gminy w infrastrukturę gazową 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- organizacja zbiórki i gospodarowanie odpadami komunalnymi 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej (m.in. place, miejsca spotkań, chodniki, ławki) 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- dostępność terenu dla budownictwa mieszkaniowego, usługowego, przedsiębiorczości obiektów publicznych
- dostępność/możliwość kupienia terenu do budowy domu lub obiektów i urzędzeń
- stan techniczny budynków/obiektów użyteczności publicznej w tym administracyjnych
- inne (jakie?) 5 4 3 2 1 nie mam zdania

11. Jak Pani/Pan ocenia możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Turobin w poszczególnych aspektach?

5 – bardzo dobrze; 4- raczej dobrze; 3 – przeciętnie; 2 – raczej źle; 1 – zdecydowanie źle

- możliwość założenia własnej działalności gosp. 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- udogodnienia i ulgi dla przedsiębiorców 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- dostęp do informacji o warunkach zakładania i prowadzenia własnej działalności 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- atrakcyjność inwestycyjna gminy 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- dostęp do terenów i lokali na prowadzenie działalności gospodarczej 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- dostęp do usług doradztwa rolniczego 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- dostęp do szkoleń dla rolników 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- organizacja skupu produktów rolnych 5 4 3 2 1 nie mam zdania
- możliwości przetwórstwa płodów rolnych w gminie 5 4 3 2 1 nie mam zdania

12. Co w Pani/Pana opinii jest najpoważniejszym problemem wpływającym na warunki życia w Gminie Turobin? podaj 3 najpoważniejsze

- 1.
- 2.
- 3.

13. Jakie są według Pani/Pana najpilniejsze przedsięwzięcia/dziedziny do zrealizowania lub wspierania na terenie Gminy Turobin w perspektywie najbliższych kilku lat? Zaznacz maksymalnie 10 odpowiedzi

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej (w tym chodniki)
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej
- budowa sieci kanalizacyjnej
- budowa infrastruktury gazowej
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
- rozbudowa i modernizacja obiektów użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola, świetlice)
- ochrona środowiska naturalnego
- uporządkowanie przestrzeni publicznej
- czystość i porządek w przestrzeni publicznej
- poprawa bezpieczeństwa publicznego
- poprawa dostępności i jakości opieki zdrowotnej
- rozwój profilaktyki zdrowotnej
- wsparcie działalności promującej zdrowy tryb życia dla seniorów
- zwiększenie pomocy społecznej dla najuboższych
- rozwój i promocja przedsiębiorczości
- rozwój turystyki
- wsparcie organizacji społecznych działających w gminie
- wsparcie działalności instytucji kultury
- edukacja i opieka przedszkolna
- zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży
- oferta spędzania czasu wolnego dla dorosłych
- oferta spędzania czasu wolnego dla seniorów
- inne (jakie?)

14. Prosimy o wskazanie konkretnych przykładów przedsięwzięć niezbędnych do realizacji w Pani/Pana najbliższym otoczeniu (np. remont dróg, budowa chodnika, ścieżki rowerowe, modernizacja budynków itp.):

- 1.
- 2.

3.

4.

15. Jaka w przyszłości powinna być Gmina Turobin w Pani/Pana opinii? Prosimy o zaznaczenie maksymalnie 3 odpowiedzi

- atrakcyjna dla mieszkańców
- atrakcyjna dla przedsiębiorców
- atrakcyjna dla inwestorów
- atrakcyjna dla młodych ludzi
- atrakcyjna dla rodzin z dziećmi
- atrakcyjna dla seniorów
- atrakcyjna dla turystów

Metryczka:

Płeć:

- kobieta
- mężczyzna

Wiek:

- 18-24 lata
- 25-44 lata
- 45-54 lata
- 55-64 lata
- 65 lat i więcej

Wykształcenie:

- podstawowe
- zasadnicze zawodowe
- średnie
- wyższe

Zajęcie/zatrudnienie:

- uczeń/student
- przedsiębiorca
- osoba pracująca
- osoba bezrobotna

- emeryt/rencista
- inne (jakie?)

Jak ocenia Pani/Pan swoją sytuację materialną?

- Bardzo dobrze
- Raczej dobrze
- Trudno powiedzieć
- Raczej źle
- Zdecydowanie źle